Riksdagens protokoll
1990/91:83

Torsdagen den 21 mars

Kl. 12.00–17.52
19.00–22.50

Protokoll
1990/91:83

1 § Justering av protokoll

Förnyad behandling av ärende om köp av persontrafik på järnväg

Justerades protokollet för den 15 mars.

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1990/91:123 till kulturutskottet

Förslagen
1990/91:15, 16 och 18 till konstitutionsutskottet

Motionerna
1990/91:K36 till konstitutionsutskottet
1990/91:Ub177 till utbildningsutskottet

3 § Förnyad behandling av ärende om köp av persontrafik på järnväg

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1990/91:TU33 Köp av persontrafik på järnväg (förnyad behandling) (prop. 1990/91:100 delvis).

Kammaren biföll utskottets framställning om att betänkandet skulle avgöras efter endast en bordläggning.

Anf. 1 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Riksdagen återremitterade i går trafikutskottets betänkande 19 för förnyad behandling i trafikutskottet främst när det gäller delen banunderhållet. Utskottet har behandlat frågan. Majoriteten, alltså socialdemokrater och moderater, har ställt sig helt kallsinniga till alla förändringar och klarlägganden när det gäller till vem och i vilken omfattning det ekonomiska ansvaret skall vara fördelat. Tidigare beslut i trafikutskottet lig-

ger sålunda fast. Strupgreppet om inlandsbanans framtid är därmed taget. Det säger jag mot bakgrund av att de 18 kommuner som varit intresserade av att överta denna trafik har meddelat att de icke är intresserade av detta med den lösning socialdemokraterna och moderaterna föreslår.

Vi har från folkpartiet liberalernas sida hela tiden hävdat att man borde ordna så att SJ skulle överta trafikansvaret även under det kommande året och att man under tiden skulle diskutera och förhandla sig fram till en bra och hållbar lösning när det gäller persontrafiken på inlandsbanan.

Mot denna bakgrund vill jag bara än en gång vädja till riksdagens ledamöter att ta ett rejält ansvar för inlandsbanans framtid.

Därmed yrkar jag bifall till reservation 4.

Anf. 2 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! Jag ber först att få yrka bifall till reservationerna 1, 4 och 5 i trafikutskottets betänkande 33.

Kammaren beslöt i går att återförvisa ärendet till trafikutskottet för förnyad behandling. Nu har vi det här igen i oförändrat skick. Återremissen begärdes med anledning av att det var oklart i utskottets tidigare handling om vem som skulle stå för banunderhållet och hur stora delar resp. part i så fall skall stå för. Någon klarhet i detta har inte vunnits från utskottets sida. Däremot har det blivit helt klarlagt under tiden att Inlandskommunerna Ekonomisk Förening inte har möjlighet att stå för något banunderhåll. Skulle så erfordras är det stor risk att pesontrafiken på järnväg läggs ned och att trafiken i stället övergår till buss.

Detta har redovisats till samtliga utskottsledamöter i ett brev som vi fick var och en under gårdagen innan vi behandlade det återremitterade ärendet. Dessutom har vi via telefax fått ytterligare uppgifter i liknande riktning. Ingen kan alltså säga efteråt att vi inte hade en aning om att man inte ansåg sig ha råd att även stå för banunderhållet.

Från centerns sida tycker vi – som jag också framhöll i gårdagens debatt – att det är staten som skall stå för banunderhållet. SJ eller annan entreprenör som har att svara för trafiken bör i vanlig ordning betala banavgifter. Men tyvärr är det väl som tidigare att såväl socialdemokrater som moderater inte heller nu är främmande för att övervältra kostnaderna på kommuner och landsting. I det här fallet föreligger dessutom risk att persontrafiken i sin helhet på banan läggs ned.

Det går inte att komma ifrån att det är en viss symbolik i att samtidigt som man tar död på inlandsbanan beslutar man om en ny inlandsväg från Göteborg upp till Karesuando.

Regeringens järnvägsfientliga politik har åter skördat ett offer. Man sköter nedläggningen med hjälp av moderaterna och lägger skulden på kommunerna, eftersom det blir de som så småningom kommer att finna att man inte har fått de ekonomiska förutsättningarna att driva en tågtrafik på inlandsbanan.

Rätt skött kunde detta gått bra i stället. Såväl vi som företräder minoriteten som inlandsbanekommunerna ville låta SJ köra trafiken ett år till. Under tiden kunde inlandskommunerna tagit in anbud och fått fram vem som kunde köra till lägsta kostnad. Banverket kunde ha stått för banunderhållet

med biträde av kommunerna i arbetet med att söka billigast möjliga entreprenör. Men se det gick inte. Man hade bestämt sig såväl från socialdemokraterna som ifrån moderaterna. Det extra sammanträde som trafikutskottet hade i går blev bara en formalitet. Någon vilja från majoriteten att medverka till ett bättre resultat förelåg inte.

Men gå nu inte ut och ge sken av att ni räddat inlandsbanan!

Nej, den medicinblandning av konkurrensutsatt moderat marknadsekonomi och socialdemokratisk osolidaritet som majoriteten har ordinerat inlandsbanan kommer inte att ha någon hälsosam påverkan.

Ett majoritesbeslut enligt reservationerna ger däremot inlandsbanetrafiken en fortsatt chans. Därför ber jag, herr talman, att slutligen återupprepa mitt bifallsyrkande till reservationerna nr 1, 4 och 5.

Anf. 3 VIOLA CLAESSON (v):

Herr talman! När jag fick igenom mitt återremissyrkande om inlandsbanan i går hade jag vissa förväntningar på utskottets majoritet och för banans framtid. Men förväntningarna tog s- och m-majoriteten död på ovanligt snabbt. Det visade sig t.o.m. att majoriteten redan hade tryckt upp sitt nya betänkande, en kopia på det gamla, redan innan trafikutskottets sammanträde ens hade börjat.

Det vi skulle diskutera var om inlandsbanan enligt majoriteten skulle få en förändrad och degraderad status. Mitt återremissyrkande innebar också att utskottet skulle klarlägga om majoriteten och riksdagen hade befogenheter att driva igenom den helt nya principen att en trafikutövare skall tvingas betala för investeringar i en bana som det statliga banverket har ansvaret för.

Clarkson medgav att deras förslag innebär att "stumpar" av inlandsbanan ges en ny status, men samtidigt påstås att banan fortfarande är under banverkets – statens – ansvar. Inlandskommunerna Ekonomisk Förening (IEF) har hela tiden ansett att banverkets kostnadsberäkning för det framtida banunderhållet varit överdrivna.

Det är med hänvisning till detta som majoriteten i utskottet hävdar att det då inte är mer än rätt att IEF också måste stå för baninvesteringarna! Rolf Clarkson och Birger Rosqvist vek alltså inte en millimeter från sin hårda linje. Och detta trots att de två är helt medvetna om att kommunerna klart sagt ifrån att villkoren är omöjliga – att de inte med rekordkort varsel både kan åta sig att driva persontrafik och dessutom betala banunderhållet.

Jag tycker det är pinsamt om riksdagens ledamöter inte genomskådar cynismen i det förslag som Clarkson och Rosqvist gått i spetsen för. Men ännu värre är den brist på civilkurage som de socialdemokratiska och moderata motionärerna avslöjar om de i omröstningen viker sig för trafikutskottets majoritet.

På hemmaplan har de fått publicitet och sympatier för att de påstått att de vill rädda inlandsbanan. Det är inte svårt att gissa vad opinionen har att säga om de nu röstar emot sina egna goda förslag i stället för att stödja oss som reserverat oss till förmån för inlandsbanan samt våra egna och deras motioner.

Jag anser att det står helt klart att socialdemokrater i allians med moderater har haft sin uppfattning klar ända sedan regeringen gick ut med sitt kris-

paket förra året: att inlandsbanetrafiken är alldeles för obetydlig med deras mått mätt för att den skall få leva kvar. Ändå har trafiken på banan alla möjligheter att utvecklas om den bara får chansen.

Jag vädjar till ledamöterna att besinna sitt ansvar för Nordens intressantaste järnvägsbana. Ställ upp för inlandsbanan – i morgon kan det faktiskt vara för sent!

Vänsterpartiet stödjer samtliga reservationer i betänkandet som vi undertecknat. Jag ber att få yrka bifall till reservationerna nr 2 om 282 miljoner utöver regeringens förslag till köp av persontrafik, nr 4 – den gemensamma reservationen om inlandsbanan, nr 5 om upprustningen och statens ansvar för banan, samt nr 14 som handlar om särskilda anslag för en utbyggnad av Västerdalsbanan och drift av trafiken.

Anf. 4 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! De små inlandskommunerna kan inte för sin livsnerv, inlandsbanan – i ett nytt uppbyggnadsskede – själva klara de totala bankostnaderna. Det har man bl.a. genom sin aktiva förening Inlandskommunerna Ekonomisk Förening klart deklarerat.

I ett meddelande efter kammardebatten i går vädjar Inlandskommunerna Ekonomisk Förening att riksdagen uttalar sig för att nuvarande trafikering med SJ förlängs åtminstone över sommaren 1991. Vidare har IEF deklarerat sig ha möjligheter att upphandla betydligt billigare banunderhåll än det SJ offererar. Detta går moderaterna och socialdemokraterna blankt emot.

Utskottsmajoriteten har fått ytterligare en möjlighet genom återförvisningen i kammaren i går att tänka över sin inlandspolitik och eventuellt ansluta sig till de fyra partier som här reellt värnar om inlandsbanan.

Man har inte tagit chansen. Socialdemokraternas och moderaternas SM i svensk politik innebär att inlandets möjliga kulturella och turistiska pulsåder kanske försvinner – mot alla engagerade krafters vilja. Stödet för inlandsbanans bevarande finns i hela landet. Det kan jag intyga. Jag har upplevt ett uppseendeväckande starkt engagemang för inlandsbanan ända hemma i Skåne.

Väljarna måste nu ta aktiv ställning till vilka politiker de röstar fram. Vid trafikutskottets överläggning i går talade alla sex ledamöterna i folkpartiet, centern, vänsterpartiet och miljöpartiet de gröna för bankostnadsstöd enligt IEFs begäran och 1988 års trafikpolitiska beslut i kammaren.

Reellt för nedläggning av inlandsbanan talade enbart ordföranden, mästerlotsen och socialdemokraten Birger Rosqvist från Oskarshamn och direktören och moderaten Rolf Clarkson från Helsingborg. Vi begärde därför votering när dessa ledamöter sade sig tala för majoriteten med yrkandet att fastställa det betänkande som debatterades i går.

Mot verkliga möjligheter att driva trafik på inlandsbanan ens i sommar röstade således, förutom nämnda Rosqvist och Clarkson, socialdemokraten Ove Karlsson från Malungsfors, socialdemokraten Olle Östrand från Söderhamn, socialdemokraten Sven-Gösta Lignell från Skövde, moderaten Görel Bohlin från Sigtuna, socialdemokraten Margit Sandéhn från Ystad – hon kämpar för vagnslasttrafiken till Malmö –, socialdemokraten Sten-Ove Sundström från Luleå, moderaten Sten Andersson i Malmö, socialdemokra-

ten Jarl Lander från Torsby och socialdemokraten Yngve Wernersson från Västerås.

Mot deras tysta nedläggningsbeslut står i bjärt kontrast exempelvis socialdemokraten Leo Perssons fina anförande här i går. Leo Persson är för övrigt från Idre.

Demokratin har sin gång, herr talman. Vi närmar oss inte bara en underbar sommar i Norrlands vidsträckta inland och fjällvärld, utan vi närmar oss också en spännande valrörelse.

Det är viktigt för alla väljare att nu notera hur landets största partier kör över folkviljan och tar ställning i valet för eller emot en sådan politik.

Herr talman! Jag står liksom våra talare i går bakom alla de reservationer som är undertecknade av oss. Framför allt vill jag betona den fyrpartireservation som är huvudalternativ till socialdemokraternas och moderaternas nedläggningspolitik.

Anf. 5 ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! I utskottsordförandens frånvaro har jag som vice ordförande i trafikutskottet övertagit hans plats på talarlistan.

Jag yrkar bifall till hemställan i trafikutskottets betänkande nr 33, som handlar om köp av persontrafik på järnväg och som utskottet avgivit sedan ärendet återförvisats till utskottet. Motiveringen för utskottets hemställan återfinns i det i går behandlade betänkandet nr 19.

Jag vill till detta tillägga, herr talman, att majoritetsbeslutet innebär att förhandlingar med de berörda trafikhuvudmännen och kommunerna upptas. Det vore mycket beklagligt om man redan i dag sade nej till sådana förhandlingar, som ju faktiskt inrymmer väldigt stora möjligheter. Ingen kan i dag precisera vem som skall betala vad, och det finns alltså en uppenbar möjlighet att förhandlingsvägen nå en lösning som alla kan acceptera.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (köp av trafik, exkl. inlandsbanan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Elving Andersson och Rune Thorén, *dels* reservation 2 av Viola Claesson – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (inlandsbanan)

Utskottets hemställan bifölls med 194 röster mot 97 för reservation 4 av Elving Andersson m.fl.

Maggi Mikaelsson (v) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Mom. 3 (upprustning av inlandsbanan)

Utskottets hemställan bifölls med 228 röster mot 61 för reservation 5 av Elving Andersson m.fl.

Maggi Mikaelsson (v) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Mom. 12 (Västerdalsbanan)
Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 20 för reservation 14 av Viola Claesson.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 20 mars

Företogs till avgörande näringsutskottets betänkanden 1990/91:NU23, NU24, NU26 och NU27 samt skatteutskottets betänkande 1990/91:SkU14 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 82).

Näringsutskottets betänkande NU23
Mom. 2 (undersökningsverksamheten vid Sveriges geologiska undersökning)

Mittnordenprojektet
Utskottets hemställan bifölls med 185 röster mot 106 för reservation 2 av Hadar Cars m.fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Den maringeologiska verksamheten
Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 137 för reservation 2 av Hadar Cars m.fl. samt reservation 3 av Roland Larsson och Kjell Ericsson i motsvarande delar.

Utskottets hemställan i övrigt
Bifölls.

Mom. 7 (förvaltning av statens gruvegendom)
Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 136 för reservation 8 av Hadar Cars m.fl.

Mom. 10 (ökad prospektering)
Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 15 för reservation 9 av Rolf L Nilson.

Mom. 15 (omlokalisering av nämnden för statens gruvegendom)
Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 50 för reservation 12 av Roland Larsson m.fl.

Mom. 16 (minerallagen m.m.)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Hadar Cars m.fl. – bifölls genom uppresning.

Mom. 17 (förbud mot mineralprospektering i vissa naturområden)
Utskottets hemställan bifölls med 189 röster mot 63 för reservation 14 av Hadar Cars m.fl. 40 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 19 (jordägaravgäld)
Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 214 röster mot 16 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 19 av Lars Norberg anförda motiveringen. 61 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU24
Mom. 1 (anslag till industridepartementet m.m.)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (europeiskt rymdsamarbete m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 15 för reservation 4 av Lars Norberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 17 (forskning för ett avfallssnålt samhälle)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU26
Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU27
Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU14
Mom. 1 (anslaget till riksskatteverket)
Först biträddes reservation 2 av Lars Bäckström med 22 röster mot 15 för reservation 3 av Åsa Domeij. 254 ledamöter avstod från att rösta.
Härefter bifölls utskottets hemställan med 233 röster mot 15 för reservation 2 av Lars Bäckström. 44 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (anslaget till regional och lokal skatteförvaltning)
Utskottets hemställan bifölls med 252 röster mot 15 för reservation 5 av Lars Bäckström. 25 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 9 (taxering i första instans)
Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 54 för reservation 6 av Bo Lundgren m.fl.

Mom. 11 (förenklad deklaration)
Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 120 för reservation 8 av Bo Lundgren m.fl.

Mom. 28 (uppdragsgivares betalningsskyldighet för uppdragstagares skatter och avgifter)
Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 124 för reservation 23 av Bo Lundgren m.fl.

Mom. 30 (riskrekvisitet vid betalningssäkring)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 37 (strikt skadeståndsansvar)
Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 120 för reservation 32 av Bo Lundgren m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 44 (ersättning för kostnader i skatteprocess i mål som den enskilde vinner helt eller delvis)
Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 129 för reservation 38 av Bo Lundgren m.fl.

Mom. 45 (ersättning för kostnader i skatteprocess efter överklagande av det allmänna)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 39 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 49 (bevissäkringslagen)
Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 124 för reservation 41 av Bo Lundgren m.fl.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om samlad votering

Beträffande de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, justitieutskottets betänkanden JuU15 och JuU16, beslöt kammaren på förslag av tredje vice talmannen medge att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i båda dessa ärenden avslutats.

5 § Anslag till åklagarväsendet

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1990/91:JuU15 Anslag till åklagarväsendet (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 6 GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! Om det betänkande från justitieutskottet om anslag till åklagarväsendet som vi nu skall behandla finns inte särskilt mycket att säga. Några saker kan man dock påpeka.

Regeringen ger nu en förstärkning till åklagarväsendet och riksåklagarmyndigheten. Det är en bra politik – den följs upp av förstärkningar inom polisen som vi hoppas kommer.

Jag vill också avisera att om en fortsatt utbyggnad och effektivisering, en fortsatt rationalisering genom datorisering av åklagarmyndigheterna framöver skall kunna äga rum planmässigt kommer fortsatta förstärkningar av ungefär samma storleksordning som den här att krävas.

I reservation 3 har vi moderater tillsammans med företrädare för andra partier reserverat oss till förmån för en utbildningsinsats om miljölagstiftningen. Inte bara länsstyrelsers och kommuners miljöenheter skärper sina ansträngningar för att avslöja miljöbrott och lagföra miljöbrottslingar. Också många enskilda människor och organisationer är aktiva på det här området. Det görs oerhörda ansträngningar – skolor och föräldrasammanslutningar jagar numera miljötjuvar. Det är självfallet ett engagemang som är bra. Men då skall det engagemanget också krönas med en resurs inom rättsväsendet som kan ta emot alla uppgifterna. Miljölagstiftningen är besvärlig – den är snårig. Det kan finnas anledning för kammaren att återkomma till hur man skall kunna göra den enklare och lättare för rättsväsendet att hantera. Men nu är den besvärlig. Vi reservanter tror att man skulle behöva särskilda pengar för att utbilda åklagare i miljörätt. Jag yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 7 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! I reservation nr 3 kräver vi tillsammans med moderater, som Göran Ericsson sade, och miljöpartister att det skall göras en kraftfull satsning på miljöutbildning och att denna utbildning skall ske kontinuerligt. Det är naturligtvis mycket angeläget, eftersom utvecklingen på miljöområdet är mycket snabb. Det sker ständigt förändringar på miljölagstiftningssidan. Det kräver goda kunskaper vad gäller metodfrågor vid utredningsförfarandet. Likaså krävs det en allmän kunskap om lagstiftningen på området.

Utskottsmajoriteten säger sig vara nöjd med den utbildning som sker och planeras i dag, vilket förvånar oss i centern. Vi anser att miljöbrott är allvarliga brott och måste beivras seriöst och intensivt. Ser man till hur samhället reagerar på miljöbrott kan man säga att reaktionen inte stämmer mot politikers uttalanden. För det första är antalet miljömål litet, trots att allvarlig miljöskadlig verksamhet ständigt pågår. För det andra får de som bryter mot miljölagarna väldigt lindriga straff. Påföljderna är ungefär desamma som om någon hade snattat. Påföljderna motsvarar med andra ord straff för mycket lindrig brottslighet.

Jag skall ge några exempel. Sedan 1969 har påföljden för brott mot miljöskyddslagen i genomsnitt varit 35 dagsböter. Vad gäller 1989 års domar – det är det senaste man har tittat på – låg genomsnittet på 43 dagsböter. Det högsta bötesstraffet som utdömdes var 70 dagsböter. Det är inte heller vanligt med höga böter ens vid långvariga och uppsåtliga villkorsöverträdelser.

När det sedan gäller val av påföljd har bötesstraff hittills varit det helt dominerande. Fängelse har utdömts vid tre tillfällen. Men i två av dessa har hovrätten sedermera ändrat dessa till villkorlig dom med dagsböter. Den tredje domen var ingen ren miljödom, utan den inkluderade även annan brottslighet. Allt detta sedan 1969!

Procenten frikännande domar är mycket stor. Totalt sett är endast 5 % av brottmålsdomarna frikännande. När det gäller brott mot miljöskyddslagen är motsvarande siffra för åren 1983–1989 närmare 18 %, alltså tre gånger så hög. Antalet frikännande domar är förvånande mot bakgrund av att majoriteten av åtalen föregåtts inte bara av åklagarens bedömning utan också av tillsynsmyndighetens.

Jag menar att dessa fakta, som faktiskt finns att läsa i en nyligen utkommen BRÅ-rapport, talar mot att miljöbrott beivras på ett seriöst sätt, mot att samhället ser allvarligt på miljöbrott, såsom uttalats av politiker från de olika partierna. De talar mot vad utskottsmajoriteten anfört, nämligen att det finns tillräckliga kunskaper på miljöområdet bland dem som utreder, åtalar och dömer och mot att miljöutbildningen är tillfredsställande tillgodosedd.

Vi reservanter får stöd från åklagarhåll, där man uttalat att ytterligare utbildningsbehov finns på miljöområdet. Men det har inte ansetts realistiskt att begära mer medel för detta. Vi får också stöd från polishåll. Polisen har uttalat att genom utökad utbildning skulle polisen bli så kompetent att uppsökande verksamhet skulle kunna bedrivas inom miljöområdet, något som knappast sker i dag.

Från centerns sida instämmer vi i vad utskottsmajoriteten anför om att det är viktigt att förstärka den miljökompetens som finns hos regionåklagarmyndigheterna.

Nu övergår jag till frågan om en särskild statsåklagare i miljömål. Vi säger från centerns sida att eftersom antalet miljömål är så litet, som jag beskrivit tidigare, och mot bakgrund av att det är så få domar, är förhållandena otillfredsställande. Det gör att vi anser att vi behöver en särskild statsåklagare i miljömål, i likhet med vad som införs på ekobrottssidan, i avvaktan på att alla åklagare får en riktigt bra utbildning på området. Miljömålen är komplicerade, väl så komplicerade som ekobrott, där det finns en särskild statsåklagare. Även de tekniska frågorna är svåra. Vi anser att en statsåklagare behövs under en övergångsperiod. Sedan får man utvärdera, när man vunnit mer erfarenheter på området, om myndigheten skall kunna avvecklas.

Till slut vill jag ta upp det som är väldigt glädjande i betänkandet. Det är bifall till de motioner där det krävs ökad utbildning, kontinuerlig sådan, till de yrkesutövare inom rättsväsendet som har att göra med och kommer i kontakt med barn som utsatts för sexualbrott. Det har blivit ett tillkännagivande om att socialarbetare som också är domare och nämndemän skall utbildas vidare på det här området, precis som bl.a. Görel Thurdin och Karin Söder skriver i sin motion.

Med detta ställer jag mig bakom reservationerna 3 och 4, men jag väljer att endast yrka bifall till reservation 3.

Anf. 8 JAN-OLOF RAGNARSSON (v):

Herr talman! Eftersom Berith Eriksson, som skulle debattera detta betänkande, är bortrest har jag fått i uppdrag från vänsterpartiet att yrka bifall till reservation 1.

Anf. 9 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Jag tänker ta upp i mitt anförande frågor som gäller resurser för att förebygga och bekämpa miljöbrott och ekonomiska brott. Jag tycker att Ingbritt Irhammar när det gäller miljöbrott på ett bra sätt har motiverat behovet av ökad utbildning inom miljöområdet för dem som har att handlägga sådan verksamhet. Här har miljöpartiet lämnat en egen reservation, som jag vill yrka bifall till. Vi stöder också reservation 3, som flera partier ställer sig bakom.

Det är viktigt att vi tar miljöbrotten på allvar. De resultat som redovisas i den BRÅ-rapport som Ingbritt Irhammar talade om är ganska uppseendeväckande. Det är intressant att se hur de olika, skall vi kalla dem, faktiska brottslingar ser ut som begår olika typer av brott. Här kommer jag in på ekonomisk brottslighet. Både när det gäller ekonomisk brottslighet och när det gäller miljöbrotten rör det sig ofta om synnerligen överlagd brottslig verksamhet. Man vet i många fall att man gör fel. Om man inte vet det har man goda möjligheter att skaffa sig kännedom. Man har i så fall grovt underlåtit att skaffa sig information. Speciellt när företag begår miljöbrott måste man säga att så är fallet, alldeles speciellt när stora företag gör det och visar antingen hänsynslöshet eller nonchalans mot sin omvärld och kommande generationer. Detsamma gäller naturligtvis många ekonomiska brott.

Jag föreställer mig att det när det gäller ekonomisk brottslighet i liten skala ändå i många fall som förmildrande omständighet finns med att man faktiskt inte kan överblicka vad man har gjort. Men när det gäller miljöbrott är det väldigt sällan man kan säga något förmildrande av det slaget. Det handlar helt enkelt om att man sätter kortsiktiga ekonomiska hänsyn framför hänsynen till naturen, medmänniskor och dem som förr eller senare måste städa upp efter och försöka reparera de skador som miljöbrotten kan ge upphov till. Det är därför naturligtvis viktigt inte bara att man informerar och breddar utbildningen för dem som direkt handhar den typen av mål utan också att man sprider information på bred front som skapar ett rejält opinionstryck mot dem som så att säga utgör en riskgrupp i det här avseendet, så att de som har möjlighet att i alla fall i stor skala begå miljöbrott får klart för sig vad som är rätt och vad som är fel ur allmän rättssynpunkt. Där kan det faktiskt råda osäkerhet i dag. Därför tycker jag att det var bra att Ingbritt Irhammar sade att allmänheten numera bl.a. i opinionsundersökningar har givit till känna att man är väldigt mån om miljön. Det bör kunna vändas i en kraftig opinion mot dem som överlagt begår miljöbrott.

Herr talman! I just det här avseendet var huvudsyftet med mitt anförande att poängtera att vi begär förstärkta resurser och bättre utbildning för dem som skall handlägga miljöbrott, i det här speciella fallet åklagarsidan.

Anf. 10 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! När kammaren diskuterade åklagarväsendet för ett år sedan var det stora och allt överskuggande problemet rekryteringen. I dag kan vi

konstatera att rekryteringsläget är gott. De åtgärder som riksåklagaren har vidtagit har varit framgångsrika, vilket vi i utskottet självfallet är väldigt nöjda med. Därmed är den viktigaste förutsättningen för verksamheten säkrad. Men fortfarande är det ganska svårt att rekrytera åklagare till landets norra delar. Vi beklagar därför att den fullständiga juristutbildningen i Umeå inte har kommit till stånd.

Precis som förra året följer inte heller i år medelstilldelningen huvudförslaget, utan det anslås betydligt mera pengar i årets budgetproposition. Förslaget innebär en höjning med 71,6 milj.kr. Anslaget till åklagarmyndigheten blir då sammantaget nästan 476 milj.kr. Detta är Göran Ericsson nöjd med och det har han all anledning att vara.

Till betänkandet finns fyra reservationer fogade.

Den första går ut på att ytterligare 5 milj.kr. bör anslås för att utreda ekonomisk brottslighet. Det råder inte något tvivel om att utredningssituationen beträffande ekobrott är utomordentligt allvarlig, framför allt i Stockholm. Alltför många mål blir liggande och riskerar att över huvud taget inte bli föremål för utredning. Självfallet kan inte dessa förhållanden accepteras. Det är majoritetens uppfattning att den mycket kraftiga höjningen av anslaget till åklagarväsendet skall ge utrymme för att något så när förbättra situationen i Stockholm och även i andra storstäder. Om så inte blir fallet, måste ytterligare åtgärder vidtas. Men i dagsläget yrkar jag avslag på reservation 1.

Övriga reservationer tar upp miljöbrottsligheten ur olika aspekter.

I reservation 2, som har avgivits av miljöpartiet, vill man ha ytterligare 2 milj.kr. för personalförstärkning och utbildningsinsatser i syfte att bredda och höja kompetensen hos de åklagare som för talan i miljömål. Det sägs inget i reservationen om vad det är för fel på utbildningen och på åklagarnas kompetens, men det kanske Krister Skånberg kan utveckla närmare.

Reservation 3 handlar också om utbildning av bl.a. åklagare i miljörätt. Det är intressant att konstatera att miljöpartister, centerpartister och moderater genom reservationens skrivning ger regeringen ett ganska bra betyg för den förda miljöpolitiken. I budgetpropositionen och i utskottsbetänkandet föreslås myndigheten få ökade utbildningsresurser, men om det visar sig att pengarna inte räcker, är departementschefen beredd att ompröva resurstilldelningen.

I reservation 4 återkommer centerns gamla krav på en särskild statsåklagare för miljömål. Jag sade redan i fjolårets debatt att detta krav blir mindre aktuellt för varje år som går. Jag tror emellertid att det råder enighet om att miljöbrotten i större utsträckning än hittills skall beivras och att straffsatsen ligger på en alltför låg nivå. Däremot delar jag inte Ingbritt Irhammars uppfattning om att detta helt och hållet ligger på åklagarsidan. Av den läsning som jag har hunnit göra av BRÅ-rapporten, har jag dragit slutsatsen att flaskhalsarna finns på andra ställen hos myndigheterna. Det finns dock skäl att ändå se över problemet. Det förvånar mig något att centern inte har släppt den här reservationen, som är ganska centralistisk.

I betänkandet gör utskottet ett tillkännagivande angående utbildningsinsatser när det gäller de inom rättsväsendet som arbetar med sexuella övergrepp mot barn. Bl.a. har BRÅs forskning visat att denna typ av brott är vanligare än vad som tidigare har varit känt. Ett enhälligt utskott understry-

ker därför vikten av att sexualbrott mot barn hanteras på ett så effektivt och hänsynsfullt sätt som möjligt.

Herr talman! Jag yrkar avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 11 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Bengt-Ola Ryttar undrade vilka kunskaper och vilken utbildning som enligt vår uppfattning saknas på åklagarsidan i fråga om miljöbrott. Jag har inte någon detaljkunskap om huvudorsakerna till att uppföljningen och bekämpningen av miljöbrotten är så bristfällig som den är i Sverige. Både Bengt-Ola Ryttar och jag har läst den här BRÅ-rapporten. I den räknas upp ett antal orsaker. Jag har inte haft möjlighet att bedöma vilka orsaker som skulle kunna vara viktigare än andra. Det talas om resursbrist, brist på kompetens, felaktiga prioriteringar, passivitet, svårigheter att bevisa vem som har ansvaret och svårigheter att klara myndigheternas dubbla roller som rådgivare och övervakare. En del av detta faller också på åklagarsidan.

Här behövs snara åtgärder. Vi anser att det dels kan behövas resursförstärkning, dels ökad kunskap för att man skall våga ge sig på de svårare fallen. Man måste kunna bedöma vad som är rimligt och inte rimligt när det gäller att låta ett företag få fortsätta att bedriva försök. Vidare måste man kunna ta ställning om företaget bara försöker vinna tid för att kunna fortsätta förstöra miljön eller om företaget gör seriösa ansträngningar att rätta till missförhållandena. Här finns sannolikt rikligt av båda delarna.

Herr talman! Jag vill passa på tillfället att göra ett tillrättaläggande. I reservation 2, som är fogad till detta betänkande, står det att vi inte kan tillstyrka bifall till motion Ju842. Jag har uttryckligen i form av ett skriftligt, elektroniskt meddelande talat om att detta skall strykas. Först i går kväll, när det var för sent att göra någonting åt saken, såg jag att så inte hade skett. Men vi är helt oförhindrade att stödja också vänsterpartiets motion om ökade resurser när det gäller den ekonomiska brottsligheten.

Anf. 12 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Jag tycker egentligen inte att partierna ligger så särskilt långt ifrån varandra på det här området. Vi har alla insett att miljöbrottsligheten är ett allvarligt problem och att vi har svårt att veta hur vi skall komma åt den. Miljöbrottsligheten är väl så allvarlig som den ekonomiska brottsligheten, och den har också behandlats under en utfrågning. Vi inser att det är väldigt svårt att komma åt miljöbrottsligheten.

Det är därför som vi i centern hakar oss fast vid reservationen om en statsåklagare för miljöbrott. Man misslyckas lika mycket med miljöbrottsligheten som med den ekonomiska brottsligheten. Detta strider egentligen mot centerns grundläggande ideologi, att alla skall ha kunskap på alla nivåer och att alla skall kunna beivra och väcka åtal när det gäller brott av den här typen. Det hela stämmer alltså inte med vår ideologi, men det stämmer med verkligheten. Problemet är att verkligheten är sådan den är och det måste vi försöka göra någonting åt. Då behövs det en lagstiftning som kan användas för att nå detta mål. Vi tror att det behövs en statsåklagare i miljöbrott till dess mer erfarenheter kan nås.

Det förhåller sig på samma sätt med miljöutbildningen. Vi anser att det nu behövs en sådan – en utbildning som skall ske kontinuerligt under en längre tid framöver. I Bengt-Ola Ryttars anförande kunde jag märka en öppning från socialdemokraternas sida, som inte kan skönjas i betänkandet. Jag glädjer mig åt denna öppning och tolkar det som att man nu inom departementet är beredd att ompröva resurstilldelningen. Visserligen sade Bengt-Ola Ryttar att man är beredd att göra detta om det skulle visa sig behövas. Jag tycker att det är ganska självklart att det behövs. Men det är åtminstone ett steg i rätt riktning, och jag ser fram emot bättre resurser på området. Jag är också ganska säker på att om övriga oppositionspartier hade ställt sig bakom vår reservation 3 hade även socialdemokraterna svängt, precis som de gjorde när det gällde bättre kunskaper på sexualbrottssidan. Men vi får väl vänta ett år och se vad som händer.

Anf. 13 GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! Jag hade först inte tänkt replikera Bengt-Ola Ryttar. Men det första felet som han gjorde och som började motivera replik var att han påstod att vi i reservationen egentligen gav socialdemokraterna ett bra betyg för en miljöpolitik. Jag försökte i mitt inledningsanförande säga att vår miljölagstiftning är mycket komplicerad – snårig och svår. Och det får vi väl litet till mans ta på oss ansvaret för. Miljöbrotten har ju under relativt sen tid blivit akuta, och vi står i början av en utveckling. Därför har vi väl kanske inte förstått hur vi skall formulera reglerna.

Men ju längre jag lyssnar på Bengt-Ola Ryttar i talarstolen, desto klarare står det att socialdemokraterna egentligen ställer sig bakom reservation 3. Jag förstår inte socialdemokraternas sätt att agera i utskottet med tanke på den insikt som Bengt-Ola Ryttar nu har. Han säger att om riksåklagaren inte har tillräckligt med pengar till utbildning finns det på departementet möjlighet att få mer. Men då är vi ju överens. I reservation 3 tar vi nämligen sikte på en bred och allmän höjning av kompetensen bland åklagare och poliser ute i landet. Det är alltså denna allmänna kompetenshöjning som vi i reservation 3 tar sikte på. Och dessa pengar har inte riksåklagaren.

Herr talman! Jag ser fram emot att Bengt-Ola Ryttar går upp i talarstolen och meddelar kammaren att reservation 3 skall tillgodoses.

Anf. 14 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! Det är precis som Ingbritt Irhammar säger, nämligen att det råder mycket stor enighet i denna fråga. Det är inte heller några tvivel om målsättningen att vi vill ha en effektiv bekämpning av både miljöbrott och ekobrott. Ekobrotten kommer att diskuteras i samband med behandlingen av ett särskilt betänkande senare. Därför skall vi kanske inte fördjupa oss så mycket i det.

Det är också riktigt trevligt att konstatera att verkligheten får tränga igenom ideologierna ibland. Jag tror att det är nyttigt för politiken över huvud taget att man kan ha den inställningen.

Göran Ericsson, jag skall nog inte yrka bifall till reservation 3 i alla fall, utan jag vidhåller mitt avslagsyrkande i fråga om denna.

Jag vill göra en reflexion kring betänkandet i dess helhet. Oppositionspar-

tierna har i årets betänkande avstått från en hel del reservationer, vilket öppnar för mindre låsningar i den åklagarutredning som nu arbetar. Jag hoppas att den utredningens resultat tillsammans med de resursförstärkningar som nu kommer att ske skall leda till att vi får en ytterligare förbättring av förutsättningarna för åklagarverksamheten i det här landet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 8 §.)

6 § Anslag till domstolsväsendet

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1990/91:JuU16 Anslag till domstolsväsendet (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 15 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Vi skall nu behandla anslaget till domstolsväsendet och de motioner som väckts under den allmänna motionstiden och som kan härledas just till detta anslag.

Beträffande domstolarna kan man rent generellt konstatera att måltillströmningen i tingsrätterna har ökat, och detta har medfört ett ökat antal mål i balans. I Stockholm, Göteborg och Malmö har antalet inkomna tvistemål ökat med 17 %.

Också i hovrätterna har antalet inkomna mål liksom balanserna ökat. Samma förhållande gäller beträffande högsta domstolen. Där har balanserna ökat med 14 %.

Vid en genomgång av förvaltningsdomstolarna har det framkommit att situationen är något bättre. Länsrätterna har jämfört med 1989 en oförändrad situation. Kammarrätterna har en ökad måltillströmning, men de har samtidigt en ökad avverkningstakt, vilket har lett till en balansminskning.

I regeringsrätten är det tvärtom. Antalet mål har ökat, men dessutom har avverkningstakten sjunkit, vilket i sin tur har lett till att balansen har ökat.

I försäkringsdomstolarna och i försäkringsöverdomstolen har såväl antalet inkomna mål som balanserade mål ökat.

Mot denna bakgrund och mot bakgrund av den här genomgången kan man konstatera att arbetsläget i domstolarna alltjämt är ansträngt. Men eftersom det finns en tillsatt domstolsutredning som för närvarande arbetar med förslag till förändringar av domstolarnas verksamhetsområden och med en s.k. renodling av domarrollen, menar vi i folkpartiet liberalerna att det inte nu finns skäl att föregripa dessa förslag. Därför har vi för närvarande inga yrkanden på detta område.

Försäkringsdomstolarnas situation kommer att behandlas här i kammaren senare i vår. Därför har jag inte heller här några kommenterar nu.

Däremot har vi skrivit en reservation om tekniska hjälpmedel hos domstolarna. Domstolsväsendet har inte tillgodogjort sig de stora rationaliseringsvinster som man kan uppnå genom ny teknik.

Mycket av domstolarnas verksamhet går ut på att om och om igen produ-

cera samma typ av domar. Jag tänker på rattfylleridomar, äktenskapsskillnadsdomar och domar i underhållsmål. Det repetitionsarbete som nu görs vid utskriften av domar och beslut måste rationaliseras bort. Men tyvärr har merparten av den domstolspersonal som i dag arbetar med dessa frågor inte tillgång till den datateknik som behövs för att komma ifrån repetitionsarbetet.

Ett annat område där vi tillsammans med centern och moderaterna har andra förslag än majoriteten gäller omloppstiden i skattemål. Jag har tidigare redogjort för att länsrätternas situation i Sverige är förhållandevis oförändrad. Trots detta har emellertid omloppstiden i skattemål inte förändrats nämnvärt. Den är i dag omkring 20 månader, alltså i stort sett två år, vilket är alldeles för lång tid. Vi menar därför att man på ett eller annat sätt måste föreskriva en tidsfrist inom vilken målen avgörs. Normalt borde det för den enskilde vara rimligt att få sina besvärsärenden avgjorda senast under det andra året efter taxeringsåret.

På ytterligare ett område har vi en annan uppfattning i betänkandet än majoriteten, och det gäller brottet övergrepp i rättssak.

Ur rättssäkerhetssynpunkt är det av väsentlig betydelse att parter och vittnen fritt kan ge uttryck för sina synpunkter och iakttagelser. Parter och vittnen som hotas med repressalier för vad de uppger måste kunna lita på att rättsordningen ställer upp skydd för dem.

Att parter och vittnen fritt och sanningsenligt kan avge vittnesmål utgör ett av de fundament som den svenska rättsordningen står på. Angrepp mot parter och vittnen utgör angrepp också mot samhället. Om samhället inte förmår skydda parter och vittnen hotas hela rättsordningen.

I vår lagstiftning finns en långtgående skyldighet för vittnen att under förundersökning och rättegång berätta om sina iakttagelser. Den som inte fullgör den här skyldigheten kan råka ut för mer eller mindre vittgående sanktioner.

Det vittne som utsätts för våld eller hot om våld eller någon annan typ av repressalier för att förhindras att lämna uppgifter har alltså ingen möjlighet att själv välja och därigenom kunna vägra att lämna dessa uppgifter. Därför menar jag att samhället har tagit på sig ett stort ansvar när det gäller att skydda vittnen. Det gör vi genom att det finns straffsanktioner mot den som förgriper sig på vittnen.

Man kan då fråga sig om dessa åtgärder framstår som tillräckliga för dem som riskerar att utsättas för den typen av övergrepp.

Uppenbarligen finns det en allmänt utbredd uppfattning att vittnen utsätts för trakasserier i samband med att de deltar i rättsprocesser. Hur vanlig denna typ av övergrepp är och vilka former övergreppen tar har emellertid inte varit föremål för någon närmare undersökning. Det är därför svårt att uppskatta behovet av ytterligare åtgärder och insatser. Vad som i alla fall tills vidare kan göras är att peka på att samhället ser allvarligt på den här typen av övergrepp.

Ett sätt att skärpa synen på övergrepp i rättssak, som själva brottet heter, är att anpassa det till mened. Båda brotten, alltså både mened och övergrepp i rättssak, är allvarliga angrepp på själva rättsordningen. Den normala på-

följden för mened är för närvarande fängelse i högst fyra år. Straffet för övergrepp i rättssak är i normalfallet böter eller fängelse i högst två år.

Det finns därför skäl, menar vi, att nu anpassa påföljden för övergrepp i rättssak till påföljden för mened på ett sådant sätt att normalstraffet för övergrepp i rättssak alltid skall vara fängelse.

Mot bakgrund av denna genomgång vill jag, herr talman, yrka bifall till reservation 10.

Anf. 16 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! Justitieutskottets betänkande JuU16 behandlar anslag till domstolsväsendet. Domstolsväsendet ingår ju i försöket med treåriga budgetramar, varför verksamhetens inriktning och medelstilldelning i princip lades fast redan 1989. Det var enligt justitieutskottets betänkande 1988/89:JuU14. Det vi skall behandla nu är alltså det sista året i treårsperioden. De allmänna domstolarna, de allmänna förvaltningsdomstolarna, försäkringsdomstolarna, hyresnämnderna och bostadsdomstolen, liksom kostnader för kansligöromål för statens ansvarsnämnd, som för övrigt fullgörs av Svea hovrätt, omfattas av de här anslagen.

Utskottets ordförande Britta Bjelle påpekade i sitt anförande nyss att arbetsläget fortfarande är ansträngt i våra domstolar. Men ökningen är ojämnt fördelad. På en del håll har man fler ärenden och färre avgöranden, på en del färre ärenden och högre uppklarningstakt. Huvudintrycket man får är dock, där instämmer jag i det Britta Bjelle nyss sade, att det fortfarande finns problem.

Jag går inte in närmare på detaljer här och nu, för på s. 4 i betänkandet finns en utomordentligt god redovisning av tillståndet. Men jag vill poängtera att jag delar den uppfattning som framgår av utskottets konstaterande, att arbetsläget i domstolarna fortfarande är ansträngt och att det därför är viktigt att vi fortlöpande följer situationen.

Det är också viktigt att införandet av ny teknik får fortsätta, liksom möjligheterna att avlasta juristpersonal alla sådana arbetsuppgifter som kan utföras av kanslipersonal.

När det gäller omloppstiden för skattemål i länsrätterna har utskottet tidigare ställt sig bakom ett yttrande där man anser att omloppstiden inte bör vara längre än tolv månader. Riksdagen har också slagit fast att omloppstiden inte bör vara längre. Därför har jag svårt att förstå varför socialdemokraterna inte kan tillstyrka motion Ju704, där motionärerna ju bara kräver att det bör införas en tidsfrist inom vilken skattemål skall vara avgjorda.

Vi har från moderat håll stött den här centermotionen, eftersom vi tycker att tiden nu är mogen att förkorta omloppstiden i skattefrågor. Det är klart att det inte helt kan uteslutas att den nuvarande översynen av domstolsväsendet kan komma att leda till förkortade handläggningstider. Men det är ju en fråga på sikt, och vi moderater har stött motionen, eftersom vi nu tycker att tiden är mogen att kunna förkorta handläggningstiden. Vi anser inte att det i det här fallet behövs ytterligare utredningar.

Herr talman! Jag stöder därför reservation 3.

Det är alltid svårt att diskutera eller driva frågor inom ett område där man hela tiden kan hänvisa till att en stor utredning pågår. Vi har den stora dom-

stolsutredningen. Ändå har vi upplevt, just i justitieutskottet, att man inte ens från regeringens sida alltid har velat vänta på utredningen. Jag kan bara nämna den summariska processen som man plötsligt bröt ut ur helheten och sammanhanget och förelade utskottet. Ändå utgör den en stor del i tingsrätternas arbete och hade verkligen behövt behandlas i den stora helheten.

Påföljden för övergrepp i rättssak bör normalt vara fängelse. Utskottets ordförande Britta Bjelle har mycket noggrant utvecklat vikten av att man kommer åt menedsmål, att vittnen känner sig trygga osv. Därför instämmer jag i sak med det hon har utvecklat. Utskottets majoritet har valt att föreslå avslag på motionen. Man hänvisar till att våldskommissionen nyligen har lagt fram ett liknande förslag, vilket nu bereds i justitiedepartementet. Men då, herr talman, förstår jag inte alls varför man inte kan ge regeringen uppdraget att framlägga förslaget så snart som någonsin är möjligt. Alla tycks vara överens om sakens vikt. Från borgerligt håll anser vi att det är så viktigt att vi faktiskt redan nu kräver en skärpning av straffskalan. Ärendet brådskar, och saken borde vara okomplicerad. Det är bara att lägga fram förslaget, om man verkligen vill.

Herr talman! Moderate riksdagsmannen, tillika hovrättsrådet, Allan Ekström tar i sin motion angående utnämning av domare upp en för oss moderater mycket viktig fråga. Jag vill direkt citera motionärens inledningsrader: "En av hörnstenarna i vårt statsskick är att den dömande makten skall utövas av skickliga, kompetenta, oavhängiga och oväldiga domare. Domarkåren är rättsstatens sista utpost."

Vi kan se på många håll i dag – i många av de gamla östeuropeiska staterna inte minst – hur viktig tilltron och tilliten till den dömande makten är.

Man kan dela in domartjänsterna i tre grupper, med hänsyn till tillsättningsförfarandet. Justitieråd och regeringsråd, som är verkschefstjänster och liknande, hör till den första gruppen. Till den andra gruppen räknar man lagman i hovrätt och lagman i de tre största tingsrätterna. Det är s.k. anmälningstjänster. Till den tredje gruppen räknas hovrättsråd, lagman i annan tingsrätt än i någon av de tre största, chefsrådman och rådman. De har förslagstjänster. Det är bara, herr talman, när det gäller förslagstjänsterna – dvs. den tredje gruppens tillsättningar – som granskning och meritvärdering äger rum. Det sker genom att man har en särskild tjänsteförslagsnämnd, och därmed tillgodoser man de självklara kraven på offentlighet och insyn.

Vi moderater anser att det även ur rent konstitutionella synpunkter är angeläget att vi får sådana garantier att den verkställande makten kan frigöras från varje form av misstanke om att utnämningsmakten kan missbrukas på något sätt. Det finns ett gammalt talesätt, som jag tycker kort och mycket väl beskriver vad vi menar: "Caesars hustru får inte ens misstänkas."

I motionen finns förslag till flera alternativa lösningar och vi moderater anser att riksdagen bör ge regeringen i uppdrag att granska olika alternativ och återkomma till riksdagen med förslag.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till reservation nr 7.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på ett par särskilda yttranden. Det första rör nämndemännens antal och ställning. Moderata samlingspartiet har vid flera stämmor bl.a. uttalat att antalet nämndemän i tingsrätterna bör återgå till att vara fem, som tidigare var fallet. Det är viktigt ur rättssäker-

hetssynpunkt, anser vi, att nämnden verkligen speglar samhällets uppfattning. Det enda skälet till att vi inte har tillstyrkt just den här motionen, utan avlåtit ett särskilt yttrande, är att vi anser att även rösträtten bör vara kollektiv.

Till slut, herr talman, vill jag understryka vikten av att en översyn av skiljemannalagen kommer till stånd inom en snar framtid. Vi anser det vara en förutsättning för att Sverige skall kunna vidmakthålla sin ställning inom den internationella rättskipningen. Där har Sverige haft ett gott anseende.

Anf. 17 INGBRITT IRHAMMAR (c)

Herr talman! Nuvarande taxeringslag saknar bestämmelser om när taxeringsbesvär skall vara avgjorda eller när yttrande senast skall ha lämnats om taxeringsärendet. Tidigare har sådana gränser funnits. Som centern anför i motion till riksdagen är det angeläget för den som besvärar sig över taxeringsnämndens beslut att få ett beslut i rimlig tid, eftersom senare års taxeringar ofta är beroende av hur de tidigare besvären har utfallit. Därför anser vi att nuvarande långa handläggningstider för taxeringsbesvär är oacceptabla och att det är dags att föreskriva en tidsfrist inom vilken taxeringsbesvär senast bör vara avgjorda. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag i saken. Dessa synpunkter har utvecklats i reservation 3. Även föregående talare har pläderat för detta.

Dessutom anser vi inom centern att ärenden rörande tvångsvård inte bör överföras från nuvarande utskrivningsnämnder till länsrätterna, vilket en majoritet förordar. Om man inte överför ärenden skulle det självklart underlätta arbetssituationen i länsrätterna, där belastningen är hård redan i dag. Man skulle spara resurser samtidigt som man kunde behålla de väl fungerande utskrivningsnämnderna. I stället skulle man kunna förbättra de små detaljer som eventuellt kan behövas på olika områden. Därför handlar reservation 4, som vi ställer oss bakom, om medel som inte behöver användas på detta område.

I likhet med moderaterna har också vi i centern ett särskilt yttrande, där frågan om antalet nämndemän tas upp. Det finns ett tidigare ställningstagande på detta område. Vi anser alltså att det skall vara fyra nämndemän i alla tingsrätter. Men vi anser inte att det är meningsfullt att driva frågan vidare eller att plädera särskilt mycket för den, eftersom positionerna är mycket låsta. Vi har således valt att framställa ett särskilt yttrande i det här sammanhanget.

Sedan instämmer vi i det särskilda yttrande som Birgit Henriksson och folkpartisterna pläderar för. Det behövs en översyn vad gäller skiljemannalagen.

Slutligen: I likhet med vad övriga talare tidigare har sagt här anser också vi att regeringen bör få i uppdrag att snarast lägga fram ett förslag för riksdagen vad gäller skydd för vittnen. Som också tidigare sagts här är det mycket viktigt att vittnen vågar lämna uppgifter i domstolarna. Vittnen skall inte behöva vara rädda för repressalier. Här i Sverige är det dock inte särskilt vanligt med hot mot vittnen – åtminstone jämfört med förhållandena i många andra länder. Men en ökning kan noteras också här.

I dag på förmiddagen var jag på en utfrågning som gällde ungdomsbrotts-

utredningen. Från polisen framfördes då att hot mot vittnen blir allt vanligare. Det noteras alltså en ökning på detta område. Därför är det mycket viktigt att åtgärder vidtas. En åtgärd kunde vara att åstadkomma en skärpning beträffande påföljdssystemet. Det finns förslag härom i en centermotion. Jag tackar för det stöd som vi får från moderater och folkpartister. Jag tackar alltså dem som uttalat sitt stöd för vår motion. Själv behöver jag inte säga särskilt mycket mera. Jag nöjer mig därför med att yrka bifall till reservation 10.

Anf. 18 JAN-OLOF RAGNARSSON (v):

Herr talman! Även i fråga om detta betänkande nöjer jag mig med ett bifallsyrkande. Jag yrkar bifall till två reservationer, nämligen reservation nr 2 och reservation nr 5 som gäller anslag till domstolsväsendet.

Anf. 19 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Även när det gäller domstolarna behövs det, menar jag, en komplettering, en breddning och en fördjupning beträffande kunskaper i och erfarenheter av miljörätt och därmed sammanhängande frågor. Dessutom tycks det behövas större resurser. Det behövs alltså bl.a. ökade anslag. Därför ställer jag mig bakom yrkandet i reservation 6.

Reservation 8 handlar om domares bisysslor. Det finns, herr talman, yrken och arbetsuppgifter som är av det slaget att man inte skall ha bisysslor eller extraknäck. Det anses mer eller mindre självklart att det skall vara så. Det kan t.o.m. finnas särskilda passusar om detta i anställningsavtalet. Detta bör gälla domarkåren, och alldeles särskilt höga domare.

Jag skall inte uppehålla mig särskilt länge vid detta, utan jag nöjer mig med att säga följande. För att Caesars hustru inte skall kunna misstänkas bör hon inte heller utsättas för systematiska frestelser. Inte heller bör det finnas helt olika möjligheter, ja, t.o.m. olika metoder, när det gäller att hävda sin rätt. Detta tas upp i reservation 8, som jag ställer mig bakom.

Herr talman, när det gäller reservation 9 om oberoende domstolar noterar jag att vänsterpartiet inte fullföljer. Men vi får kanske tillfälle att återkomma till frågan i något annat sammanhang. Jag kan bara säga att vi hyser stor sympati för vänsterpartiets påpekanden i reservation 9. Jag har alltså inte framfört något yrkande om bifall, utan jag nöjer mig med att säga att jag ansluter mig till reservationerna 6 och 8.

Anf. 20 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till hemställan i justitieutskottets betänkande nr 16 samt avslag på de reservationer till vilka man hittills under överläggningen har yrkat bifall.

Jag konstaterar att vi i utskottet är överens om att arbetsläget i domstolarna alltjämt är ansträngt. Rekryteringssituationen när det gäller bl.a. domarpersonal har dock förbättrats. Detta hänger bl.a. samman med reformeringen av domarbanan. Meritvärderingen har förändrats. Notariebildningen har också förändrats. Sist men ingalunda minst har ersättningen, lönerna, till juristpersonalen kunnat förbättras under senare år. Allt detta innebär att det

nu finns anledning att hysa en större optimism beträffande domstolarnas arbetssituation.

För närvarande arbetar domstolsutredningen, som har i uppdrag att gå igenom olika förfaringsregler. Men man skall också ta reda på vid vilka domstolar olika typer av mål mest ändamålsenligt kan komma att avgöras. I det avseendet finns det förhoppningar om att det skall komma förslag om effektiviseringar som leder till ett väsentligt bättre resursutnyttjande. En ledstjärna i domstolsutredningens arbete har varit renodlingen av domarrollen.

Jag vill i detta sammanhang också gärna konstatera att de förändringar som för närvarande pågår – och det gäller också andra områden, bl.a. summariska processer – naturligtvis medför olägenheter och påfrestningar för personalen inom domstolsväsendet. Men som jag redan har sagt är det alldeles nödvändigt att genomföra den här typen av förändringar. I ett litet längre perspektiv leder sådana här förändringar till en förbättrad arbetssituation.

Till detta betänkande är ett antal reservationer fogade. När det gäller själva anslagsfrågan – det handlar då om de resurser som riksdagen är beredd att ställa till domstolarnas förfogande – finns det inte några yrkanden i framställda reservationer som skulle innebära ytterligare resurser, som i sin tur skulle kunna leda till att målbalanserna inom domstolarna påverkades. Snarare skulle de åtgärder som nämns i en del yrkanden leda till ytterligare påfrestningar för domstolsväsendet. Yrkandena åtföljs ju inte av några nya pengar så att säga. I stället kan yrkandena betraktas som principuttalanden i vissa frågor.

I några av motionerna finns det krav och önskemål som faktiskt redan har tillgodosetts genom beslut i denna kammare.

I fråga om teknikutvecklingen vid domstolarna – det handlar alltså om ADB-stödet – finns det naturligtvis inga delade meningar om det angelägna med att så snabbt som möjligt bygga ut de resurserna. Det gäller ju att skapa förutsättningar beträffande de pengar som behövs. Men samtidigt måste de möjligheter som finns utnyttjas på bästa sätt. Det är också viktigt att vi har en fortlöpande teknikförbättring.

Frågan om omloppstiden för skattemål i länsrätterna är en gammal fråga. Om ett beslut fattades som skulle innebära en alldeles fix tidsgräns, skulle det bli svårigheter i länsrätterna när det gäller ett ändamålsenligt anordnande av arbetet. Därför finns det inte heller nu anledning för riksdagen att följa de förslag på detta område som återfinns i några av de väckta motionerna.

Utskottet uttalar att det går att förkorta handläggningstiden genom att mål avgörs utan att den skattskyldiges motpartsinlaga avvaktas. Mål avgörs alltså utan den omgången när detta kan anses vara rimligt och bra.

Frågan om ytterligare medel till utbildning av nämndemän och till information till dessa är också en fråga som är känd sedan tidigare. Det är bara att konstatera att medel finns avsatta inom domstolsverkets ram. Vidare finns det medel kvar på ett tidigare särskilt anslag om 5 milj.kr. just för utbildning och information för nämndemän.

Miljöpartiets reservation 6 handlar om utbildningsinsatser på miljörättens område. Utskottet konstaterar att det för närvarande är domstolarna som gör avvägningar i fråga om de utbildningar som domarpersonalen skall

kunna delta i. Naturligtvis övervägs därvid också utbildningen på miljörättens område.

Inom parentes konstaterar jag att Krister Skånberg i praktiken har gett upp när det gäller denna reservation. I ett annat sammanhang i utskottet har han ju använt de pengar som han anser finns kvar – men frågan är ännu inte avgjord.

Herr talman! Frågan om tillsättningarna av domare behandlades i fjol i ett betänkande. Birgit Henriksson, som företräder moderata samlingspartiet, talade med stor emfas om vikten av att man har tilltro till domstolarna och av att man kan lita på domstolsavgörandena. Allt detta – delvis kan det här t.o.m. kallas för retorik – innehåller naturligtvis en kärna av sanning och vikt, och här är vi naturligtvis överens. Men, Birgit Henriksson, en liknande motion avstyrktes i fjolårets betänkande i detta sammanhang med motiveringar som visar att utskottet bestämt tog avstånd från en sådan ordning som skisseras i motionerna. Ett bifall skulle inte endast innebära ett avsteg från regeringsformens regler om tillsättningen av domartjänster, utan det skulle också – enligt utskottets uppfattning – oundvikligen komma att medföra en politisering av tillsättningsförfarandet. Detta skulle kunna få svåra konsekvenser för tilltron till rättsväsendet.

Hela utskottet var överens om den bedömningen av motionen utom moderata samlingspartiets företrädare. Trots den övertygande bevisningen och det resonemang som fördes återkommer man starkt till den typen av yrkande. Även om jag redan tidigare har yrkat avslag på reservationerna, vill jag återigen upprepa avslagsyrkandet till denna reservation. Det är viktigt att vi inte ger oss in i ett förfarande som leder till en politisering av tillsättningen av domartjänsterna.

I reservation 8 behandlas frågan om bisysslor för jurister på höga tjänster. Jag vill göra två hänvisningar. Frågan är reglerad dels i regeringsformen och i rättegångsbalken, dels i lagen om offentlig anställning. Justitieministern har i särskild ordning i kammaren konstaterat, att enligt hennes uppfattning är de begränsningar som nu finns tillräckliga i det avseendet.

Reservation 9 handlar om oberoende domstolar. Det är naturligtvis mycket klokt av vänsterpartiet att avstå från att följa upp reservationen. Den har en felaktig utgångspunkt, nämligen att det skulle ha förekommit någon olaglighet i personalkontrollen i samband med det s.k. buggningsmålet. Det är ingalunda fallet. En kontroll av det slag som gjordes ingick helt i de regler som finns. Eftersom vänsterpartiet har klivit av reservationen är det väl lämpligt att miljöpartiet gör vänstern sällskap på den resan.

Till sist har vi frågan om övergrepp i rättssak. Britta Bjelle sade att det råder delade meningar i sakfrågan mellan majoriteten och de som står för reservationen. Det är att läsa ut mer av betänkandet än vad som faktiskt står där. Majoritetens uppfattning utgår från att våldskommissionen har lagt fram förslag av liknande innebörd till regeringen och att frågan om skärpning av straffet när det gäller övergrepp i rättssak för närvarande är föremål för beredning i justitiedepartementet. Därför är det inte nödvändigt att göra något uttalande från riksdagens sida.

Anf. 21 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! Jag började, Göran Magnusson, med att påpeka att vi är i slutet av en treårig försöksperiod när det gäller budgetering för domstolsväsendet. Det är en av anledningarna till att vi moderater har talat om vad vi tycker för framtiden.

Diskussionerna ger en fingervisning för vad vi kommer att tala om när nästa treårsbudget skall diskuteras.

Göran Magnusson tog vidare upp det moderata förslaget om ett annat tillsättningsförfarande. Det är just för att undvika en politisering, för att vara helt oväldig som vi stöder detta förslag. Det har visat sig att i många länder hyser människor misstro till sina domare bl.a. på grund av det sätt som de tillsätts på. Vi har talat om en tjänsteförslagsnämnd. Den skulle vara en garant för att utnämningarna sker utan att ovidkommande hänsyn tas och på ett från rättssäkerhetssynpunkt oantastligt sätt. Vi kommer inte med fixa och färdiga förslag utan ger många alternativ. Bl.a. har vi påpekat att ordföranden i Sveriges advokatsamfund borde få säte och stämma i denna nämnd.

Det som garanterar att det inte blir en politisering och att tilltron till tillsättningarna höjs är att de sker offentligt, vilket i dag inte sker annat än i tredje gradens tjänstetillsättningar. Där finns detta förfarande. Göran Magnusson kan väl inte påstå att det skulle vara politiserade och konstiga tillsättningar i de fall där en sådan nämnd redan arbetar. Jag förstår inte diskussionen.

Anf. 22 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Vi i centern anser att nuvarande handläggningstider i taxeringsbesvär är oacceptabla och att de bör kortas. Ett sätt att gå till väga är att sätta ut en tidsgräns. Detta är inte Göran Magnusson och socialdemokraterna beredda att gå med på, trots att det tidigare fanns en sådan gräns. Är ni socialdemokrater tillfredsställda med nuvarande ordning när det gäller handläggningstiderna? Om ni inte är det, vad menar ni då att man skall göra?

Detta är ett konkret förslag från centerns sida. Vi efterlyser naturligtvis förslag från regeringens sida och inte bara kommentarer om att regeringen inte är beredd att göra något nu. Det är inte ett svar som är tillfredsställande för den situation som många befinner sig i.

Jag ställer samma fråga när det gäller övergrepp i rättssak såsom hot mot vittnen. Är ni socialdemokrater tillfredsställda med nuvarande ordning? Jag medgav i mitt inlägg att det inte är särskilt vanligt med övergrepp, hot och repressalier mot vittnen i Sverige i dag. Men samtidigt sade jag att detta ökar. Det måste vara oroande även för socialdemokraterna.

Det är inte bara vi i centern som har tagit upp dessa frågor i motioner utan även brottskommissionen. Det har ni socialdemokrater själva hänvisat till. Inte kan ni vara tillfredsställda med situationen. Det räcker inte med att svara dessa vittnen som i dag är oroade med att ni bereder frågorna. Ni socialdemokrater i riksdagen måste väl ha en egen syn och uppfattning om hur ni vill ha det. Ni borde ju kunna ge de signalerna till ert eget departement, att ni t.ex. är beredda att skärpa straffpåföljden.

Anf. 23 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Jag vill ta upp samma frågor som Ingbritt Irhammar tog upp. När det gäller långa handläggningstider för skattemål, trodde vi alla att länsrätterna så småningom skulle kunna beta av sina balanser och få till stånd kortare handläggningstider. Men trots att länsrätterna är den enda domstolsverksamhet som verkar ha en något så när oförändrad arbetssituation, nästan alla de andra domstolarna har fått ökad belastning, har man ändå inte lyckats pressa tiderna för skattemål.

Ett mål som kan ligga uppåt två år är till stor olägenhet för den enskilde. Men det ger också svårigheter för polisen och åklagaren att fortsätta att utreda t.ex. ekonomisk brottslighet när skattedomstolarnas handläggning blir så långvarig som i dag. Det är hög tid att försöka komma till rätta med de långa handläggningstiderna. Man har inte nått någonstans på det området. Därför måste man nu börja fundera på en lösning. Vi tycker att en sådan lösning kunde vara så som framgår av centerns motion.

När det gäller övergrepp i rättssak säger Göran Magnusson att frågan är föremål för beredning i justitiedepartementet. Det är ju lovvärt. I detta fall gör jag precis som Ingbritt Irhammar. Jag efterlyser en politisk åsikt från det största partiet i riksdagen: Anser ni att man borde förändra straffbestämmelserna när det gäller övergrepp i rättssak eller anser ni det inte? Eftersom ni inte skriver att ni anser att man borde förändra straffsatserna kan det bara betyda att ni inte tycker det. Det finns utmärkta möjligheter att i våldskommissionens betänkande läsa huruvida man anser denna fråga viktig eller inte.

Skälet till att den känns väldigt angelägen är att det i samhället i dag visar sig att allt färre människor vill ingripa i situationer med våld. Man ringer inte till polisen och anmäler om man ser våld på stan eller om någon misshandlas i samma hus som man själv bor i. Vi drar oss för att ge oss till känna när vi vet att brott begås. Den utvecklingen har funnits en tid. Då måste man fundera över vad som skall göras. Ett sätt är att stärka vittnets säkerhet, och det kan man bl.a. göra genom att skärpa straffbestämmelsen.

Anf. 24 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Göran Magnusson talade om att jag använde samma budgetpengar två gånger. Det var i alla fall så jag uppfattade honom.

Jag tror på återanvändning. Det finns många exempel på att pengar kan göra dubbel och flerdubbel nytta. Jag vet också att det finns oppositionspartier som inte tar ekonomiskt ansvar för sina förslag. Herr talman! Så gör inte vi i miljöpartiet. Vi har i vår gröna statsbudget reserverat medel för att kunna stödja andra partiers förslag om de är viktiga. I detta speciella fall har vi dessutom själva anvisat pengar i vår budget. För att undvika missförstånd tvingas jag yrka bifall till reservation nr 6, anslag till domstolarna m.m.

Herr talman! När det gäller domares bisysslor upplyste Göran Magnusson om att vår justitieminister är nöjd med nuvarande tillstånd. De uppgifter som jag har till mitt förfogande gör att jag inte är nöjd, utan snarare oroad. Många höga domare använder en stor del av sin tid, sitt intresse och sitt kunnande på bisysslor. Jag menar att det skulle vara bättre för svenskt rättsväsende om de använde sina resurser i det ämbete som de är utnämnda till.

Vi vidhåller vår uppfattning när det gäller den reservationen. Jag nöjer mig med att ställa mig bakom den utan att yrka bifall.

När det gäller reservation nr 9, herr talman, står jag inte som reservant. Jag tillåt mig bara påpeka att jag har sympati för de synpunkter som ligger bakom vänsterpartiets reservation, men vi har där inte reserverat oss.

Anf. 25 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Birgit Henriksson försvarar moderata samlingspartiets ståndpunkt att inte ge ytterligare resurser till domstolsväsendet med att det är en pågående treårsbudget. Samtidigt för partiet, i sällskap med vissa andra partier, många resonemang om att det behöver tillföras resurser. Det är klart att vi socialdemokrater, de som arbetar i domstolsväsendet och den rättssökande allmänheten skulle vara intresserade av att veta vilka resurser som moderata samlingspartiet är beredd att satsa i domstolsväsendet.

När det gäller tillsättningen av vissa domare vidhåller jag den breda utskottsmajoritetens uppfattning från fjolårets handläggning av en liknande motion, nämligen att detta skulle leda till en politisering. Om konstitutionsutskottet exempelvis skall utse ett antal personer som arbetar med denna fråga, leder det mycket ofelbart till en politisering. Det är just detta som Birgit Henriksson vill undvika.

När det gäller handläggningen av taxeringsmål är det fråga om vilka resurser som man ytterst har att sätta till i domstolsväsendet. Att besluta om en tidsgräns – i detta fall på ett år – ger inga ytterligare resurser till länsrätterna utan endast ändrad ordning av handläggningen så att man måste skjuta på en del andra mål för att handlägga taxeringsmålen.

Länsrätten har ett stort bekymmer i sin handläggningsordning. Det är de förtursmål som finns bl.a. inom socialtjänstlagstiftningen, t.ex. lagen om vård av unga. Det här handlar ytterst om ytterligare resurser.

Vi är långt ifrån nöjda med handläggningstiderna. Vi ser fram emot att den nya taxeringsordningen och andra effektiviseringar som kan åstadkommas leder till kortare handläggningstider. Det är klart att den som ligger i en taxeringstvist naturligtvis skall få sin rätt prövad så fort som möjligt.

Beträffande frågan om övergrepp i rättssak är det under socialdemokratisk ledning som våldskommissionen har lagt fram sina förslag. Det finns väl egentligen ingen annan uppfattning i den frågan. Det är snarare så att det från oppositionspartiernas sida finns ett behov att markera en ståndpunkt av rent opinionsmässiga skäl. Inget vittne blir mindre eller mera hotat av att vi här i riksdagen gör ett uttalande i denna fråga. Det är först när vi får en proposition som vi kan ta ställning till detta. Det skall vi naturligtvis göra när propositionen kommer.

Till sist vill jag till Krister Skånberg säga några ord om återanvändning. Det handlade inte om återanvändning. Det handlar om att Krister Skånberg har 2 milj.kr. för detta ändamål i sin budget. Dem har han gjort av med på domarutbildningen. I ett senare betänkande tar han samma pengar och använder dem ytterligare en gång. Krister Skånberg har gett upp reservation 6 och räknar med att få stryk där och då kan han använda pengarna en gång till. Det kallar inte jag för återanvändning.

(forts. 8 §)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 14.18 att ajournera förhandlingarna till kl. 14.30.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.30.

7 § Muntliga frågor till statsråd

Vice statsminister Odd Engström, utrikesminister Sten Andersson, kommunikationsminister Georg Andersson, arbetsmarknadsminister Mona Sahlin och finansminister Allan Larsson hade infunnit sig i kammaren för att svara på muntliga frågor.

Anf. 26 TALMANNEN:

Välkomna till den nya frågestunden, som vi på försök skall hålla här i kammaren tre gånger i vår. Jag hoppas på precisa frågor, raka svar och gott humör.

Globala miljöfrågor

Anf. 27 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! När det gäller utrikesfrågor debatterar vi vanligtvis bistånd, mänskliga rättigheter och nedrustning, och miljöfrågorna har alltmer kommit i centrum. Nu har centern lagt fram ett förslag till riksdagen, och jag skulle vilja höra Sten Anderssons syn på det.

Det skall bli en stor global miljökonferens i Brasilien 1992. Vi vill inrätta en global miljöfond till stöd för fattiga länder. Är Sten Andersson och regeringen beredda att stödja en sådan tanke, och anser regeringen att den är nödvändig?

Anf. 28 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Först vill jag säga att det gläder mig att se så många förhoppningsfulla ledamöter i kammaren.

Jag skulle kunna klara det här genom att säga att det inte är mitt område. Men det är det; det är allas område. Det kommer många förslag, och det är självklart att också ett sådant här långtgående förslag skall vägas in i de avgöranden som träffas innan miljökonferensen äger rum. Men ett mera precist svar än så är jag inte beredd att lämna.

Rasism och invandrarfientlighet

Anf. 29 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det går knappast en dag utan att det här i Sverige förekommer incidenter med rasistiska eller invandrarfientliga inslag. Jag vill fråga vice statsministern, med hänsyn till att det t.o.m. är värre i andra länder, om regeringen är beredd att ta något initiativ för att försöka sätta stopp för rasism och invandrarfientlighet. Det gäller ett initiativ på hög nivå både på det internationella planet och i Sverige.

Anf. 30 Statsrådet ODD ENGSTRÖM (s):

Herr talman! I den mån man i dag kan se att det finns sådana tendenser till hårdnande klimat, så har de i långa stycken ett intimt samband med de villkor under vilka människorna lever, både invandrare och flyktingar och de människor som finns kring dem här hemma i Sverige. Den allra största frågan, som nu seglar fram med förödande kraft, gäller hotet mot sysselsättningen och en ökande arbetslöshet, som kommer att slå hårdast mot invandrare och flyktingar och mot de grupper som känner sig hotade av en invandring.

Det viktigaste som en regering kan göra i det här läget är att föra en offensiv och kraftfull politik mot arbetslösheten. Det har vi sysslat med i ett par år, och vi kommer att fortsätta med det också i de led där det handlar om att kämpa mot arbetslösheten.

Till detta kommer sedan ett antal initiativ, som man kan återkomma till mera i detalj när man vill diskutera internationella initiativ osv.

Den öppna arbetslösheten

Anf. 31 CARL BILDT (m):

Herr talman! I januari gjorde regeringen bedömningen att den öppna arbetslösheten mot slutet av året inte skulle komma att bli högre än 3,5 %. Det var en uppenbar skönmålning. Nu skulle jag vilja fråga arbetsmarknadsministern om hon i dag vågar ha någon uppfattning om hur hög den öppna arbetslösheten faktiskt kommer att bli mot slutet av året.

Anf. 32 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Jag får väl göra som i England och vända mig till den högt värderade ledamoten för Stockholms län, herr Bildt.

(Carl Bildt (m) inpass: Stockholms stad.)

Ja, Stockholms stad; det är bara det att länet är så mycket bättre.

När det gäller arbetsmarknadsläget för det här året får regeringen nu bedömningarna både från AMS och från konjunkturinstitutet och skall lämna en samlad redovisning inom de närmaste veckorna.

Men jag vet också, till skillnad från Carl Bildt, att mycket av detta går att påverka genom att man står på två ben i arbetslöshetsbekämpningen – genom att man både bekämpar inflationen och kostnadskrisen och gör aktiva

arbetsmarknadspolitiska insatser. Jag lovar Carl Bildt att både jag och regeringen står på båda dessa ben också i fortsättningen.

Anf. 33 CARL BILDT (m):

Herr talman! Får jag då fråga den högt värderade ledamoten för Stockholms län: Om nu den öppna arbetslösheten är någonting som regeringen kan påverka och bestämma över, hur kan det då komma sig att vi nu kan säga att den kommer att bli så mycket högre i slutet av året än vad regeringen trodde för bara någon månad sedan? Är inte det, högt ärade ledamot, ett misslyckande?

Anf. 34 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Arbetslöshet är alltid ett misslyckande, både för samhället, för politiken och för de människor som drabbas av den. Vad jag har hävdat, och vad regeringen har hävdat under många år, är att man måste våga ge sig på båda dessa saker – bekämpa den öppna arbetslösheten med arbetsmarknadspolitik och bekämpa inflationen. Hade t.ex. Carl Bildt och andra här i riksdagen för ett år sedan velat vara med och bekämpa kostnadsläget genom de förslag vi då lade fram, så hade våra förutsättningar i dag sett annorlunda ut.

Kurdernas befrielsekamp

Anf. 35 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till utrikesministern. Sverige har ju i många sammanhang stött olika befrielserörelser. I dag pågår en kamp, främst i Irak och i Turkiet, för kurdernas självständighet. Kan Sverige ställa upp och stödja den befrielsekampen?

Anf. 36 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Vi har ju många gånger i den här kammaren diskuterat det kurdiska problemet. Det kurdiska folket finns i fem olika länder. Det är mycket hårt förtryckt i många länder; man har använt oerhört brutala metoder.

Vi har från svensk sida hävdat det kurdiska folkets rätt till ökat självbestämmande, men sagt att detta måste komma till stånd genom de överenskommelser som kan träffas.

I dag kan vi ändå konstatera att den kurdiska saken står litet starkare än tidigare, delvis genom att konflikten Irak–Kuwait fick det slut som den fick. Den turkiska regeringen har också visat större förståelse för de kurder som finns i Turkiet. Det är långt ifrån tillräckligt, men det är ändå en förbättring. Det förekommer också ganska positiva resonemang när det gäller kurderna i Irak.

Sverige har alltid hävdat, och kommer att fortsätta att hävda, att kurderna skall ha rätt både till sin kultur och sitt språk och till autonomi inom de länder där de finns.

Hjälp till utländsk valuta

Anf. 37 BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Estland förbereder sig för att eventuellt skaffa en egen valuta, och det har från Estlands regering till den svenska framförts önskemål om att Sverige skulle trycka och betala de nya sedlarna.

Sverige skänkte tidigare bort Estlands guldreserv. Kan regeringen mot denna bakgrund tänka sig att ställa upp på det här önskemålet från Estland?

Anf. 38 Statsrådet ODD ENGSTRÖM (s):

Herr talman! Utan att i detalj vara insatt i frågeställningen vill jag säga att det i första hand torde vara fråga om i vilken utsträckning den del av riksbankens verksamhet som ligger under Tumba sedeltryckeri, Tumba pappersbruk etc., har med detta att göra.

Det gäller alltså i botten en affärsuppgörelse – vem som skall konstruera och sedan producera mynt och sedlar. Först därefter kan det, såvitt jag förstår, bli en diskussion om i vilken utsträckning Sverige skall medverka till att finansiera en del av denna produktion. Den affärsuppgörelse som rimligen ligger i botten kan alltså sedan i vanlig ordning diskuteras när det gäller finansiering och refinansiering. I övrigt har jag ingenting som jag kan meddela i form av detaljerad kunskap.

Provsprängningar vid Novaja Zemlja

Anf. 39 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Hur ser utrikesministern på möjligheterna att övertyga ryssarna om att de bör sluta med provsprängningarna vid Novaja Zemlja, som ju ligger bara ett 70-tal mil från vår gräns?

Anf. 40 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Vi har tillsammans med övriga nordiska länder gjort en ganska bestämd framställning, där vi har sagt ifrån att vi inte vill ha några sådana provsprängningar. De nordiska utrikesministrarna träffas på nytt i morgon, och jag utgår från att denna fråga blir föremål för ny diskussion. Inställningen är alldeles självklar, av de skäl frågeställaren angav.

"Skattemässig vårdagjämning"

Anf. 41 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! I dag är det vårdagjämning. För den svenske skattebetalaren blir det vårdagjämning först när den mörka delen av inkomståret, dvs. då hela inkomsten går till skatter och offentliga avgifter, inte överstiger den ljusare delen av inkomståret, när man får disponera hela inkomsten själv – dvs. när skatter och avgifter uppgår till högst till 50 % av BNP. När kommer detta att inträffa vid fortsatt socialdemokratisk politik?

Anf. 42 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Jag tycker att det är klokt, när man diskuterar de offentliga utgifterna och skatterna, att se dem i ett sammanhang. Om man skall sänka skattetrycket, skall man göra besparingar. Vi möter krav på stora anslag till olika områden. Sjukvården är ett mycket angeläget område. Det gäller också pensionärernas villkor, en god omvårdnad och omsorg om barnen, en skola som vi kan göra bättre, bistånd till nära och fjärran länder.

Detta är mycket stora önskemål, som vi gärna skulle vilja möta. De måste vägas mot den ambition som Hugo Hegeland redovisar – att sänka det totala skattetrycket. Därför finns det ingen enkel matematik som innebär att vi kan säga att så här mycket kan vi sänka skattetrycket.

Om vi vill ha ett bra samhälle med god vård och omvårdnad, med trygghet – då får vi betala för det. Jag känner mig, i alla de svåra avvägningar vi gör internt, som skattebetalarnas sista utpost. Jag skall hålla emot sådant som jag med mitt hjärta kan anse vara mycket angeläget, för jag ser också problemet med att finansiera det.

Vi måste ha båda de här ambitionerna. Det gäller att kunna stå emot skattebetalarna och säga: Så här mycket kostar det, och det måste vi ta in. Det gäller också att stå emot olika anspråk som vi möter och säga att vi inte kan klara allt på en gång.

Vi skall försöka få en så god tillväxt i vår ekonomi att resurserna räcker för många av de önskemål vi möter – och att vi samtidigt kan sänka utgifternas andel av samhällsekonomin. Jag tror att vi därigenom kan förbättra vårt välfärdssamhälle på många sätt. Men jag är inte beredd att lägga fast en viss siffra och säga att vid en viss tidpunkt skall vi ha nått dit. Vi måste klara de här ambitionerna samtidigt.

Öresundsbron

Anf. 43 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Jag vill till kommunikationsminister Georg Andersson ställa samma fråga som ställdes av folketingsledamoten Sten Gerde, sf, i tisdags i folketinget: Varför väljer ni en "beskidt" teknologi för Öresundsförbindelsen, när ni kunde välja en ren – dvs. en kombinerad bil- och järnvägsbro i stället för en borrad järnvägstunnel?

Anf. 44 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! En kombinerad bro mellan Malmö och Köpenhamn kommer att fylla ett mycket viktigt kommunikationsbehov. Vi knyter samman Sverige och Danmark – knyter samman Skandinavien och kontinenten. Det är en förbindelse som tillgodoser behovet av transporter, både bilburna och järnvägsburna.

Jag vill i detta sammanhang betona att om man skall åstadkomma en järnvägsförbindelse som kan finansieras, så måste det ske i form av en kombinerad förbindelse. I den kombinerade förbindelsen kommer järnvägsdelen att vara den kostnadsmässigt största. Den finansieras huvudsakligen genom att vägförbindelsen kommer att gå med överskott. Enbart en järnvägsförbin-

delse går icke att finansiera; den skulle kräva mycket stora subventioner under lång tid framöver. Vi kan använda pengarna på ett bättre sätt. Med en kombinerad förbindelse får vi en bra och effektiv kommunikationsled mellan Sverige och Danmark.

Budgetunderskott

Anf. 45 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Hur tänker finansministern finansiera det budgetunderskott som uppstår genom tillbakadragna förslag – det gäller t.ex. samordningen av sjukförsäkring och arbetsskadeförsäkring – och genom de nya utgifterna, t.ex. extra KBT och de extra insatser som kan behövas för sysselsättningen?

Anf. 46 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Jag har för avsikt att återkomma till riksdagen och på sedvanligt sätt i kompletteringspropositionen redovisa de förslag och åtgärder som kan behövas.

Vi håller nu på att få in underlag i form av konjunkturbedömning. Vi får också våra egna beräkningar av statens utgifts- och inkomstsituation. När detta material finns tillgängligt kan regeringen ta ställning, och jag skall alltså redovisa det på vanligt sätt. Men för dagen kan jag inte ge något besked.

Statligt ägande

Anf. 47 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! För en knapp vecka sedan presenterade finansdepartementet ett förslag till mångdubbling av det statliga ägandet i Sverige. Jag tänker på förslaget att låta AP-fonderna köpa aktier för upp till 250 miljarder kronor.

Jag har en mycket enkel fråga till finansministern; den kan med fördel besvaras med ja eller nej. Anser finansministern att en socialisering av de svenska företagen bidrar till en bättre ekonomisk utveckling i Sverige?

Anf. 48 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Jag anser att pensionsfonderna skall förvaltas väl. De skall få en god avkastning så att vi, när vi är gamla, kan få bra pensioner, och så att vi inte behöver ta ut så höga avgifter. Det är motivet bakom förslaget.

Anf. 49 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Detta har ingenting med pensioner att göra. Vad jag frågade var: Anser finansministern att mera statliga ägande och mera socialisering hjälper till att lösa Sveriges ekonomiska problem – ja eller nej?

Anf. 50 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Försäkringsbolagens fonder kan placeras i aktier, och jag anser att det är till gagn för pensionerna att också kunna använda AP-fonderna på samma sätt.

Anf. 51 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Då måste jag tolka svaret så, att finansministern anser att en socialisering ökar möjligheterna att skapa en bättre ekonomi i Sverige. Kan finansministern anföra något enda exempel på att en socialisering leder till bättre välstånd?

Anf. 52 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Jag har gett svaret på frågan – att vi vill åstadkomma god avkastning och god tillväxt av pensionsfondens medel. Det här är ett sätt att åstadkomma detta. Jag tror att det är till allas gagn att vi kan få det nödvändiga sparandet till näringslivet och att vi kan få bra avkastning med tanke på pensionerna.

Bidragsberoendet

Anf. 53 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Bidragsberoendet ökar alltmer. Bara under de senaste månaderna har regeringens politik lett till att 100 000 barnfamiljer blivit beroende av bostadsbidrag, att mer än 60 000 pensionärer blivit beroende av bostadsbidrag och att mer än 60 000 pensionärer blivit beroende av bostadstillägg.

Avser regeringen att vidta åtgärder för att minska bidragsberoendet, som ni själva har orsakat, och i så fall när och hur?

Jag ställer frågan till finansministern.

Anf. 54 Statsrådet ODD ENGSTRÖM (s):

Herr talman! Finansministern skulle säkerligen vara utomordentligt väl lämpad att svara på den frågan, men det blir kanske litet tjatigt att se honom gå upp och ner hela tiden, så låt mig vara med en stund, för det här är skojigt!

Vi kan diskutera länge hur mycket bidragsberoendet ökar och minskar. Om man isolerar en fråga så här rakt upp och ner från verkligheten i övrigt kan man få till stånd en lustig men föga klarläggande diskussion mellan golvet och podiet.

Vad det ytterst handlar om är i långa stycken människors förutsättningar och möjligheter att leva på de inkomster som de har. Det är i sin tur bl.a. en funktion av sådana saker som den högt värderade frågeställaren ofta ägnar sig åt, nämligen skattetrycket, men också i betydande utsträckning av människors möjligheter att arbeta och att göra det under sådana villkor att inflationen inte tar alltför mycket av det som de tjänar på sitt dagliga värv.

Helt följdriktigt har för det första regeringens politik under de senaste åren varit inriktad på att i vårt land införa ett nytt skattesystem, som premierar arbete, sänker skatten på arbete och höjer den på kapital. För det andra

har politiken sedan våren 1989 varit inriktad på att pressa tillbaka inflationen. Åtgärder som t.ex. momshöjningar som skall pressa tillbaka den ekonomiska aktiviteten är alltid mycket obehagliga. Kammaren har inte varit road av förslagen, lika litet som det roade kammaren att ta emot förslag om lönestopp, prisstopp, fredsplikt som kom att kallas strejkstopp, osv.

I två år har vi nu försökt att attackera inflationen, med begränsad framgång eftersom vi inte kunnat samla oss som regering och riksdag till en kraftfull politik för detta. Man börjar nu skymta grundläggande sammanhang bakom de förhållanden som människor brottas med i den mån de nu har blivit i stigande grad bidragsberoende. Där någonstans skulle en klarläggande debatt kunna börja – men bara börja.

Finansieringen av Öresundsbron

Anf. 55 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! Jag vill fråga kommunikationsminister Georg Andersson, litet grand som en följdfråga till det som anfördes av Rolf L Nilson, hur han skall finansiera Öresundsbron. Man får det intrycket att miljön kommer att förbättras av att den här bron byggs. I folketingsdebatten häromdagen framhölls det att vi kanske behöver bygga många broar för att förbättra miljön här i Skandinavien.

Vilka fler broar tänker sig Georg Andersson att bygga för att förbättra miljön i Sverige och i Skandinavien i övrigt?

Anf. 56 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jo, vi kan nog bygga broar och förbättra miljön, men Öresundsbron skall inte tillkomma i första hand för att förbättra miljön. Den skall dock omgärdas med stränga miljökrav, som uppfyller de villkor som vi rimligtvis har anledning att ställa i det sammanhanget.

Men huvudfrågan gällde finansieringen, och bron skall finansieras med avgifter på dem som trafikerar den, såväl på järnvägstrafiken som på bilismen.

Det är bra att Kjell Dahlström ställer denna fråga, så att jag inför detta ovanligt stora auditorium kan klargöra att det icke är skattebetalarnas pengar som skall finansiera Öresundsbron. Det har ibland i vulgärdebatten gjorts gällande att vi tar ifrån glesbygden för att satsa på en Öresundsbro. Så är icke fallet, utan det är när Kjell Dahlström, jag och andra åker på bron som vi skall betala avgifter och därmed finansiera bygget.

Anf. 57 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! Kan Georg Andersson ge några garantier beträffande den prispolitik som skall föras med avgifterna på bron?

Anf. 58 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få återkomma med en mera utförlig redovisning av det avtal som jag förhoppningsvis inom de allra närmaste dagarna kan teckna med min kollega Kaj Ikast i Danmark, och därefter med en proposition till riksdagen. I det sammanhanget är jag beredd att utförligt redovisa

de ekonomiska kalkylerna och alla de övriga beslut och ställningstaganden som ligger bakom det här projektet.

Inlandsbanan

Anf. 59 VIOLA CLAESSON (v):

Herr talman! Också jag vill ställa en fråga till Georg Andersson. Jag skulle vilja höra när Georg Andersson tänker resa med inlandsbanan nästa gång.

Anf. 60 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Viola Claesson frestar mig mycket starkt, men jag vet inte om det är lovligt, att göra en enkät för att ta reda på hur många som har rest på inlandsbanan under de senaste två åren.

(Viola Claesson (v) inpass: Jag tillhör dem som har gjort det.)

Tack! Också jag tillhör den skaran. Jag har inte programmerat in någon ytterligare resa på inlandsbanan, men låt mig säga att vi i dag ger transportrådet i uppdrag att effektuera det beslut som riksdagen fattade för ett par timmar sedan. Vi avser att handla snabbt för att trygga en god transportförsörjning inom inlandsbaneområdet.

Medlemskap i EG

Anf. 61 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Får jag fråga utrikesministern hur det går med arbetet i Arvfurstens palats med förberedelserna för en ansökan om medlemskap i EG och hur tidtabellen för detta ser ut.

Anf. 62 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Det går bra. – Vi har gjort en mycket noggrann genomgång. Vi kommer att sända ut materialet till den grupp som har utsetts med företrädare för regeringen och de i utrikesnämnden ingående partierna, och detta skall diskuteras den 12 april. Sedan får vi se hur det blir med resten av tidtabellen, men så långt är den klar.

ECU-anknytning

Anf. 63 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till finansministern. När finansministern för någon dag sedan besökte Bryssel framkom att ett närmande till det europeiska valutasamarbetet i form av en ECU-anknytning blir aktuellt i april. Sedan några veckor tillbaka stiger dollarn och har gått upp från 5:50 till 6:00 kr. Det betyder att kronan samtidigt apprecieras mot D-marken, vilket inte stämmer med förhållandena när det gäller konkurrenskraften mellan de två berörda länderna.

Min fråga är: Varför vänta till i april när på det här viset villkoren för en ECU-anknytning försämras för varje dag som går?

Anf. 64 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Lars Tobisson har rätt så till vida att jag har besökt Bryssel och att jag har fört diskussioner om Sveriges förhållande till Gemenskapen. I det sammanhanget har man självfallet berättat om sina planer vad gäller valutapolitik. För vår del följer vi detta med intresse, men regeringens uppgift är att se till att inflationen varaktigt pressas ned, och det är politiken också inriktad på. Vi kan nu se framför oss en period med mycket stabilare priser än under den period som vi har bakom oss. Uppgiften att ta ställning till valutapolitiken åligger, som Lars Tobisson vet, riksbanken.

Anf. 65 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Ja, jag vet naturligtvis att det är riksbankens uppgift, men jag vet också att ett uttalande från finansministern och riksdagen spelar en roll i det här sammanhanget.

Om nu finansministern är så säker på att inflationen redan är nere – han har låtit distribuera ett diagram av den innebörden – frågar jag återigen: Varför vänta, när förhållandena för varje dag blir ogynnsammare genom den nu pågående försämringen av kronans förhållande till D-marken och övriga EG-valutor?

Anf. 66 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Vi har ett intensivt arbete på gång på den svenska arbetsmarknaden för att växla om från inflationslöner till reallöner, återvinna konkurrenskraft och därmed trygga jobb i Sverige. Det arbetet är inte avslutat. Det är min förhoppning att det skall ge resultat under den närmaste tiden. Det är, som jag ser det, regeringens uppgift att få till stånd en stabilisering av vår ekonomi när det gäller priserna och inflationen. Den linjen kommer vi att driva med ihärdighet och konsekvens.

Jag vill beträffande vår valuta säga att den uppvisar stabilitet och att den under en lång tid haft en anknytning som bidragit till den stabiliteten. I vilken utsträckning den skall förändras med hänsyn till det europeiska samarbetet är en fråga som vi får studera vidare. Ytterst är det riksbanken som avgör den.

Arbetsmarknaden i glesbygd

Anf. 67 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Jag känner en viss oro för ungdomarnas situation på arbetsmarknaden nu, kanske speciellt för flickor och pojkar i glesbygden. Det beror på att antalet varsel ökar och att det blir allmänt kärvare på arbetsmarknaden.

Jag skulle vilja fråga om arbetsmarknadsministern delar den oron och vilka åtgärder som kan behöva vidtas.

Anf. 68 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Jag delar den oron. Det är den som till stor del ligger bakom att jag under många år tyckt att just arbetsmarknaden varit ett så viktigt område. Vi har lärt oss av erfarenheterna ute i Europa att när arbetsmarknaden viker är det ungdomarna som drabbas mest, först och störst. Det gäller framför allt de ungdomar Ewa Hedkvist Petersen talade om och de som har låg eller ingen utbildning. Det är därför det är så viktigt med de insatser staten nu gör med tyngdpunkt på utbildning, och det som man i regionerna måste göra för att bredda arbetsmarknaden.

Mest saknar jag dock insikten hos företagen om att ungdomen kommer att vara en bristvara under hela 1990-talet. Företagen borde se längre än näsan räcker och försöka ta vara på ungdomens arbetskraft nu och bygga för framtiden.

Vi skall i kompletteringspropositionen återkomma när det gäller förslag om hur själva arbetsmarknadspolitiken ytterligare kan inriktas för att stödja ungdomarna.

Det vore viktigt om parterna, och inte minst arbetsgivarna, tänkte på att bygga för framtiden, att ändra sin arbetsorganisation, behålla ungdomarna och satsa på att höja deras kompetens och yrkeskunnande. Det kommer de att behöva.

Samhall

Anf. 69 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag vill fråga Mona Sahlin om det verkligen är så klokt att sätta så snål budgetram för Samhall, att man måste minska antalet handikappade anställda med ca 1 800 personer i ett läge när den öppna arbetslösheten ökar.

Handikappade har det svårast på den öppna arbetsmarknaden.

Anf. 70 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Jag är mycket medveten om att de svagare grupperna på arbetsmarknaden, som diskuterats tidigare här, invandrarna och de handikappade, har det svårt och får det svårare ju längre det dåliga läget på arbetsmarknaden håller i sig.

Börje Hörnlund vet också bakgrunden till problemet just för Samhall. Man fick en flexibilitet när det gäller den egna timramen under en viss period på tre år. Den utnyttjade man så, att det har blivit den situation man har i dag.

Jag diskuterar mycket med Samhalls ledning om detta. Men jag vill också betona att Samhalls verksamhet i många län bedrivs inom branscher som i dag har stora svårigheter. Det är också ett hot mot de handikappades arbetstillfällen inom Samhall.

Därför är allt det övriga inom den ekonomiska politiken och stärkandet av dessa branscher oerhört viktigt också för Samhalls verksamhet.

Jag skall återkomma till frågan om helheten för Samhall för nästa budgetår.

Bron över Södertälje kanal

Anf. 71 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag vill vända mig till Georg Andersson, som i ett tidigare frågesvar sade att en bro fyller ett viktigt kommunikationsbehov. Det finns många broar som behöver byggas. Jag vill föreslå att han omedelbart ger besked om när bron över kanalen i Södertälje skall byggas.

Det är nästan ett år sedan den rasade, och ännu har vi inte fått något besked.

Näringslivet inne i Mälaren drabbas mycket hårt.

Varje gång man ställt frågan till Georg Andersson det senaste halvåret har han sagt "inom kort". När inträffar inom kort?

Anf. 72 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Vi kommer allt närmare ett beslut.

Det finns här starka motstående intressen: vägtrafiken och kanaltrafiken. Det är en stor investering om man skall göra en öppningsbar bro som tillgodoser kanaltrafikens behov. En öppningsbar bro utgör också ett hinder i vägtrafiken.

Många har velat yttra sig i den här frågan. De sista remissvaren har kommit in i dagarna, så nu har vi alla handlingar på bordet och kan gå till ett beslut. Men planeringsarbetet för att ordna en öppningsbar bro har fortgått under hela tiden. Vägverket har alltså inte förlorat tempo trots att vi av olika skäl inte kommit till skott när det gäller själva beslutet.

Anf. 73 TALMANNEN

Jag vill tacka alla för visat intresse vid dagens frågestund. För alla som inte fått tillfälle att ställa frågor vill jag säga att det kommer fler frågestunder.

Dagens frågestund är därmed avslutad.

(Applåder)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 15.05 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 15.10.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 15.10.

8 § Anslag till domstolsväsendet

(justitieutskottets betänkande JuU16, forts. från 6 §)

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen ytterligare talare var anmäld.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande justitieutskottets betänkanden 1990/91:JuU15 och JuU16.

Justitieutskottets betänkande JuU15

Mom. 2 (anslag till åklagarmyndigheterna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot dels reservation 1 av Berith Eriksson, dels reservation 2 av Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (utbildning i miljöfrågor)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 98 för reservation 3 av Jerry Martinger m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande JuU16

Mom. 3 (domstolarnas situation m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 13 för reservation 2 av Berith Eriksson.

Mom. 5 (anslag till Domstolarna m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot dels reservation 5 av Berith Eriksson, dels reservation 6 av Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (tillsättningsförfarandet)

Utskottets hemställan bifölls med 217 röster mot 53 för reservation 7 av Jerry Martinger m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 18 (övergrepp i rättssak)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 116 för reservation 10 av Britta Bjelle m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

9 § Anslag till kriminalvården

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1990/91:JuU17 Anslag till kriminalvården (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 74 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Varför straffar man? Svaret på denna fråga har i viss mån växlat från tid till annan. Det är två uppfattningar eller skolor som brutit sig mot varandra, allmänprevention och individualprevention.

Kriminalpolitiken i Sverige har under lång tid formats under inflytande av den individualpreventiva uppfattningen, nämligen att straffets främsta syfte är att genom vård och behandling påverka lagöverträdaren så, att han inte begår nya brott. Denna inställning har emellertid ofta lett till att brottslingens intresse satts i första hand.

I förhållandet mellan brottslingen och den som drabbas av brottet är det alltid den senare som är den svagaste. Det är brottsoffret som är den utsatte, inte brottslingen. En politik som inte utgår ifrån detta ställer sig på brottslingens sida.

Numera erkänns av allt fler att den s.k. vårdideologin lidit skeppsbrott. Det nuvarande systemet bygger på en sammanblandning av vård och straff som är principiellt otillfredsställande. Vård kan ju inte anses vara någon naturlig reaktion på brott. Vård bör ges till människor som är i behov av det, oberoende av om de begått brott eller ej.

Brottsbalken har inte heller utformats i något allmänt socialt syfte att sålla fram de medborgare i vårt land som är mest i behov av kriminalvård för att inte själva fara illa.

Vi moderater anser att straffet i första hand syftar till att upprätthålla respekten för den handlingsnorm som straffbestämmelsen ger uttryck för. Straffets främsta ändamål måste alltså vara att avhålla människor från att begå brott.

Detta kräver i sin tur att ett brott skall följas av straff och att straffet skall innehålla ett visst mått av obehag. Samtidigt skall straffet vara rättvist och det skall råda proportionalitet mellan brott och straff.

Straffet bör i första hand bestämmas med utgångspunkt från brottet, inte med hänsyn till brottslingens person. Rättskipningen syftar inte till att diagnostisera och behandla individer som uppvisar symptom på social avvikelse, utan till att tydliggöra lagstiftarens budskap att vissa handlingar är förkastliga.

Moderata samlingspartiets kriminalpolitiska program som syftar till att återställa respekten för lag och ordning bygger på den allmänpreventiva åskådningen.

Detta leder till att vi moderater anser att det nuvarande påföljdssystemet måste förändras. Domstolarna bör i princip inte utdöma påföljder som i själva verket huvudsakligen innebär vård.

Den stora mängd av påföljder och påföljdskombinationer som finns i brottsbalken är dessutom ägnade att hos allmänheten skapa oklarhet om vil-

ken påföljd som är allvarligast. Till detta kommer att vissa påföljder knappast alls innehåller något moment av straff.

Påföljderna i brottsbalken bör samordnas och ges beteckningar som svarar mot deras innehåll. Det bör i fortsättningen endast finnas tre typer av påföljder: böter, villkorligt fängelse och fängelse. Villkorligt fängelse skall kunna kombineras med övervakning, samhällstjänst och kontraktsvård. Särskilt beträffande unga brottslingar kan sådana lösningar vara erforderliga.

I konsekvens med vad jag nu sagt bör beteckningen "kriminalvårdsanstalt" utmönstras ur nuvarande lagar och beteckningen "fängelse" återinföras.

Principen om att ett brott skall följas av straff kräver förändringar i lagen när det gäller reglerna om återfall i brott. Utgångspunkten för påföljdsregleringen vid återfall måste vara att det skall vara en försvårande omständighet att ha återfallit i brott. Nuvarande regler tillåter emellertid inte ett tillräckligt hänsynstagande till återfallet vid straffmätningen.

I den proposition som ligger till grund för de nuvarande bestämmelserna om återfall har justitieministern uttalat att bestämmelsen om straffskärpning vid återfall inte är avsedd att medföra någon mer allmän straffskärpning, utan att straffskärpning endast bör komma i fråga i sådana fall där återfallssituationen framstår som särskilt anmärkningsvärd.

Förutom återfall i synnerligen allvarlig brottslighet har justitieministern förklarat sig avse bl.a. upprepad och vanemässig grov tillgreppsbrottslighet. Med allvarlig brottslighet har justitieministern menat att straffvärdet för såväl den gamla som den nya brottsligheten skall vara minst ett års fängelse.

Med den här regleringen är emellertid möjligheterna till straffskärpning för återfallsbrottslingar alltför begränsade. Det är exempelvis tämligen sällsynt att så långa fängelsestraff som ett år utdöms. I praktiken kan flertalet vanebrottslingar fortsätta sin verksamhet.

Det måste därför på ett klarare sätt än nu slås fast i lagen att det är en försvårande omständighet att ha återfallit i brott. Hänsyn till återfallet måste kunna tas även om straffvärdet för brottsligheten understiger ett års fängelse.

Likaså bör det vara möjligt att förverka villkorligt medgiven frihet i större utsträckning än vad som nu är fallet. Straffet bör också kunna skärpas även om villkorligt medgiven frihet förverkas.

Herr talman! Utvecklingen av brottsligheten har visat att det är nödvändigt att på ett tydligare sätt än för närvarande markera att en villkorlig dom är ett villkorat straff. Den nuvarande ordningen, som innebär att såväl allmänheten som den dömde ofta uppfattar påföljden villkorlig dom som ett frikännande, är inte acceptabel. Villkorlig dom bör därför bytas ut mot dom på villkorligt fängelse, vilket innebär att ett fängelsestraff utdöms men att anstånd medges med verkställigheten av straffet. Om den dömde begår nya brott under en viss prövotid skall fängelsestraffet i princip avtjänas. En dom på villkorligt fängelse skall kunna kombineras med övervakning. Men detta skall ske endast i de fall då detta kan bedömas bli verkningsfullt.

Det är alltså inte meningen att påföljden villkorligt fängelse regelmässigt skall förenas med övervakning. Nuvarande system där domar på skyddstillsyn mer eller mindre slentrianmässigt beslutas av våra domstolar, är otill-

fredsställande och kräver onödigt mycket resurser inom frivårdsorganisationen.

Inslaget av straff i påföljden skyddstillsyn är för övrigt mycket litet. Skyddstillsynen vilar på en "vårdfilosofisk" grund och finns därför inte med i det moderata påföljdsförslaget.

Man kan knappast heller räkna med några behandlingeseffekter inom ramen för en vanlig skyddstillsyn. Övervakningstiden är visserligen ett år, men kontakterna mellan övervakare och klient är i många fall sällsynt förekommande. Det s.k. Sundsvallsförsöket visade t.ex. att kontakterna i bästa fall bara var 12–18 timmar per år. Det är också ganska vanligt att den som dömts till skyddstillsyn återfaller i brott. Påföljden skyddstillsyn bör följaktligen avskaffas.

När det gäller villkorlig frigivning från fängelsestraff har vi i dag ett system som mer än något annat inom kriminalpolitiken upprört allmänheten under de senaste åren. När den s.k. halvtidsfrigivningen infördes år 1983 var moderata samlingspartiet det enda parti som motsatte sig beslutet. Vi har konsekvent vidhållit vår kritik och i dag även fått stöd av andra partier.

T.o.m. den socialdemokratiska regeringen har börjat röra sig i vår riktning, även om den socialdemokratiska inställningen fortfarande är en egendomlig blandning av både ja och nej. Justitieministern har sagt att ändrade regler om villkorlig frigivning inte få leda till generella ökningar av de faktiska anstaltstiderna. Vad justitieministern menar måste alltså vara att halvtidsfrigivningen kan avskaffas bara under förutsättning att det samtidigt sker en generell sänkning av straffskalorna. En sådan förändring kan vi moderater emellertid aldrig acceptera.

Halvtidsfrigivningen är en av svensk kriminalpolitiks största skandaler genom tiderna. Den är en produkt av socialdemokratisk flumpolitik och bör så fort som möjligt avskaffas.

Enligt vår mening skall det straff som utmätts i princip avtjänas. Om villkorlig frigivning skall förekomma skall det vara en belöning för gott uppförande och inte kunna ske förrän större delen av straffet avtjänats.

De som ådömts fängelsestraff är ofta notoriska vanebrottslingar. När denna kategori av personer slipper avtjäna hela strafftiden ges de följaktligen ökade möjligheter att begå fler brott.

En undersökning som gjorts av forskaren Jan Ahlberg vid Brottsförebyggande rådet (BRÅ) visar att införandet av halvtidsfrigivningen ledde till en ökning av den anmälda brottsligheten. De anmälda misshandelsbrotten ökade med 1 %, stöldbrotten (exkl. butiksstölder, biltillgrepp och rån) med 1,6 %, bilstölderna med 3,3 %, rånen med 3,2 %, och bedrägerierna med 1,2 %.

De här procenttalen kan förefalla små. Men om man betänker att det varje år anmäls drygt 1,2 miljoner brott i vårt land inser man att halvtidsfrigivningen i praktiken medfört att tusentals människor varje år drabbas av brott helt "i onödan" – om man nu kan använda det uttrycket.

Det förhållandet att man släppte ut fångar i förtid 1983 innebar i absoluta tal att vi fick en omedelbar ökning med 300 misshandelsbrott, 7 700 stöldbrott, 800 bilstölder, 140 rån och 1 100 bedrägerier.

Om man i dag skulle låta de dömda sitta av hela sitt straff visar BRÅs

beräkningar att de anmälda misshandelsbrotten skulle minska med 2,4 %, stöldbrotten med 4 %, bilstölderna med 8 %, ránen med 8,6 % och bedrägerierna med 3,3 %.

I absoluta tal motsvarar detta 900 misshandelsbrott, 21 000 stölder, 3 500 bilstölder, 350 rån och 3 000 bedrägerier.

En fråga som hör samman med frågan om halvtidsfrigivningen är regeringens förslag att lägga ned fängelset i Karlskrona. Vi moderater har den inställningen att en nedläggning inte bör ske, eftersom det framtida platsbehovet inom kriminalvårdens anstaltsorganisation kan förväntas öka när vårt förslag om att avskaffa halvtidsfrigivningen har genomförts. Men det finns flera skäl att behålla anstalten. Jag skall gå något närmare in på dessa, eftersom frågan är viktig ur många aspekter.

Kriminalvårdsanstalten i Karlskrona är en sluten lokalanstalt som tillhör Malmöregionen. I regionen finns förutom Karlskronaanstalten sex slutna lokalanstalter, nämligen Malmö, Helsingborg, Ystad, Växjö och två i Kristianstad. Den lagstiftning som reglerar kriminalvården bygger bl.a. på den s.k. närhetsprincipen, som innebär att närheten till frigivningsorten skall vara vägledande för placeringen av den intagne.

Om man lägger ned Karlskronaanstalten leder detta till att sydöstra delen av Sverige blir utan sluten lokalanstalt, vilket i sin tur sätter närhetsprincipen ur spel i den delen av landet. Det skulle också innebära att Blekinge, vid sidan av Jämtland, blir det enda län i Sverige som saknar kriminalvårdsanstalt.

Trots att Karlskronaanstalten är en sluten lokalanstalt tjänstgör den som något av en specialanstalt inom Malmöregionen, där rymningsbenägna, narkotikaaktiva och i övrigt svårbehandlade personer placeras. Härigenom kan man i det längsta undvika förflyttningar av intagna till mer avlägset belägna riksanstalter, vilka i första hand behövs för ett långtidsklientel, samtidigt som verksamheten vid övriga lokalanstalter inte behöver störas av svårbehandlade intagna i alltför hög grad. Detta hindrar inte att Karlskronaanstalten dessutom kan fungera som lokalanstalt i ordets egentliga bemärkelse och ta emot dömda som skall friges till Karlskrona eller Blekinge i övrigt i enlighet med närhetsprincipen. Anstalten har nämligen goda möjligheter till differentiering av de intagna.

Karlskronaanstalten är personalmässigt dimensionerad för 37 intagna och har från och till varit överbelagd. Enligt en bedömning som chefen för Malmöregionen, kriminalvårdsdirektören Clas Amilon, gjort, torde platsantalet kunna utökas till 45. Personalen på anstalten anser att platsantalet utan kostnad för byggnation kan ökas till 49. Under alla omständigheter torde det alltså finnas ytterligare platsreserver här.

Personalen uppgår till 35 anställda. Därutöver tillkommer sex vikarier.

Det nya häkte som snart står klart i Karlskrona kommer att kunna komplettera kriminalvårdsanstalten på ett fördelaktigt sätt. Personalorganisationerna har redan gjort upp en plan för hur de båda enheternas administration och vikarieanvändning skall kunna samordnas, varigenom man kan uppnå betydande rationaliseringsvinster som kommer både anstalten och det nya häktet till godo.

Herr talman! Karlskronaanstalten fyller en viktig kriminalpolitisk funk-

tion i sydöstra Sverige. Det vore kapitalförstöring att lägga ned den. Under senare år har betydande ekonomiska satsningar gjorts på anstalten. Så sent som 1990 byggde man ut brand- och överfallslarmet. Jag vill påstå att ingen annan anstalt i Sverige har ett så modernt säkerhetssystem som det man har i Karlskrona. Det är inte utan anledning som Karlskronaanstalten används för intagna som är särskilt rymningsbenägna.

Säkerheten har också ökats genom att all cellinredning har gjorts fast och att säkerhetsglas av mycket hög kvalitet installerats i samtliga celler.

De regionalpolitiska aspekterna har jag inte berört. Men självfallet talar även dessa emot en nedläggning. Blekinge har i dag stora arbetsmarknadsmässiga problem.

När det allmänt sett gäller förhållandena på kriminalvårdsanstalterna är det några frågor som måste beröras särskilt i det här sammanhanget.

Det är först frågan om behandlingen av de långtidsdömda. För närvarande gäller att vissa intagna kan särbehandlas. Detta betyder att de placeras i sluten riksanstalt och endast kan beviljas permission under bevakning. Särbehandling kan enligt 7 § tredje stycket lagen om kriminalvård i anstalt ske beträffande den som har dömts till fängelse i lägst två år för grovt narkotikabrott och för den som har dömts till fängelse i lägst fyra år för annan brottslighet. Lagen bör här ändras så att reglerna om särbehandling kommer att gälla alla intagna som dömts till fängelse i lägst två år oavsett brottslighetens karaktär. Den som dömts till så långt fängelsestraff som två år har normalt sett gjort sig skyldig till mycket svår brottslighet, varför allmänhetens skyddsintresse måste sättas i första hand.

Frågan om rymningar och misskötta permissioner har uppmärksammats alltmer under de senaste åren. Även om gränsen mellan de två begreppen är svävande – det finns ju fortfarande de som vill göra gällande att spionen Stig Bergling inte rymt utan bara misskött en permission som han snart frivilligt återkommer ifrån – är det i grund och botten ändå fråga om samma problem, nämligen att släpphäntheten beträffande de fängelsedömda är alltför stor. Oberoende av hur många procent antalet rymningar eller misskötta permissioner ökat under de senaste åren är reglerna för de intagna i de här avseendena ändå alltför uppmjukade. Det sker helt enkelt alltför många rymningar, och alltför många permissioner missköts.

Som huvudprincip måste gälla att det är oacceptabelt att en intagen kan avvika, vare sig det sker från anstalt eller under permission. Det är därför väsentligt att det initieras ytterligare åtgärder och sätts in särskilda resurser i det här avseendet. När det gäller permissioner måste reglerna stramas upp. Obevakade permissioner bör starkt begränsas för intagna som gång på gång återfaller i brott. När det gäller intagna som begått allvarliga våldsbrott och narkotikabrott bör permission endast undantagsvis få förekomma.

Herr talman! Det förhållandet att vi moderater anser att begreppen vård och straff bör skiljas åt hindrar givetvis inte att vi tycker att det är viktigt att verkställighetstiden i anstalt tas till vara i syfte att hjälpa den intagne på fötter efter avtjänat straff. Många av dem som intas i anstalt har otvivelaktigt sociala, utbildningsmässiga, psykiska och medicinska problem. Kriminalvården bör underlätta den intagnes återanpassning i samhället. Ytterligare insatser måste göras för att förbättra hans möjligheter att klara sig själv efter

anstaltstiden. Exempelvis torde en bättre utbyggd yrkesutbildning i anstalt vara av betydande värde.

Samhället måste anses ha en särskild skyldighet att garantera de intagna en narkotikafri miljö under anstaltstiden. De intagna får aldrig, frivilligt eller genom påverkan från andra intagnas sida, bli missbrukare under fängelsetiden. För många människor skall ju anstaltsvistelsen faktiskt innebära en vändpunkt i livet. Det krävs därför särskilt kraftfulla åtgärder för att vi skall komma till rätta med narkotikan på fängelserna.

Tyvärr är det i dag på det sättet att det är svårt att avtjäna ett fängelsestraff i Sverige *utan* att komma i kontakt med narkotika. Det händer att intagna begär att få bli inlåsta i isoleringscell för att slippa komma i kontakt med knark. Och det är ju verkligen uppochnedvända världen.

Insmugglingsmetoderna blir alltmer raffinerade. Under de första månaderna 1991 har lika många beslag gjorts där man använt sig av nya och ovanliga metoder som under de senaste tio åren.

Angelägenheten av att få bort narkotikan från våra fängelser är så stor att en del integritetssynpunkter måste ge vika för att detta skall uppnås. Hittills vidtagna åtgärder är inte tillräckliga. Kontrollerna av intagna och besökande måste skärpas ytterligare. Detta bör gälla också sanktionerna för dem som bryter mot reglerna. Tiden medger dock inte att jag går närmare in på den här frågan. Jag har redan pratat i 21 minuter. Jag hänvisar i stället till det som står i reservation 6.

Eftersom jag sett det angeläget att uppehålla mig vid vissa huvudprinciper i moderat kriminalpolitik, har jag i detta sammanhang valt att inte heller gå närmare in på våra mer detaljerade synpunkter på samhällstjänst. Jag vill bara hänvisa till reservationerna 23, 24 och 25. Inte heller har jag direkt berört 1973 års kriminalvårdsreform. Den vill vi ha en utvärdering av. Det framgår av reservation 1.

I övrigt ställer jag mig naturligtvis bakom alla de reservationer som den moderata utskottsgruppen framfört. Formellt yrkar jag dock bifall endast till reservationerna 3 och 26.

Anf. 75 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 76 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Kriminalpolitiken måste utgå från vad som i en rättsstat med humanitära ideal är effektivt för att minimera brottsligheten och för att tillgodose allmänhetens krav på rättstrygghet. Till de oavvisliga humanitära kraven hör att man måste sträva efter att den som har begått brott skall återföras till ett normalt, hederligt liv. Svårigheten med kriminalpolitik är bl.a. att vi inte med säkerhet vet varför vissa människor begår brott och vad som avhåller andra från att begå brott. Forskarna drar olika slutsatser och lämnar oss olika besked. Vi politiker måste göra egna bedömningar av de kunskaper som finns på området och sammanföra dem med vår egen ideologi.

Folkpartiet liberalernas kriminalpolitiska hållning grundar sig på partiets liberala människosyn. Varje individ har en unik personlighet och förmåga

att själv tänka och handla med eget förnuft och samvete. Vi tilltror människor kraft och förmåga att förändra sitt liv. Man skall inte bara se på människan utifrån vad hon varit utan lika mycket utifrån vad hon kan bli. Därför måste kriminalvården präglas av en stark känsla för den enskildes integritet, egenart och inre resurser. Man kan pressa ned en människa genom att kräva för mycket, men man kan också hämma henne genom att inte ställa krav som motsvarar hennes förmåga.

Till dagens betänkande om anslag till kriminalvården har folkpartiet liberalerna fogat 13 reservationer. De grundar sig alla på den liberala människosyn som jag tidigare talat om. Jag tänker inte kommentera dem alla utan vill bara dröja vid några av dem och kommentera dessa.

Den första och övergripande är den i vilken vi, liksom tidigare, kräver en parlamentarisk utredning och en översyn av kriminalvårdsreformen. Syftet är att en sådan utredning skulle klara ut om de mål som planerades och utformades redan på 1960-talet och som riksdagen fattade beslut om i början av 1970-talet fortfarande är realistiska och fortfarande skall gälla, och om vi i så fall anslår rätt mängd pengar. Det som hänt sedan dess – vi har bl.a. fått narkotikabrottslighet och narkotikamissbruk inne på anstalterna – gör ju att åtminstone ambitionerna bakom reformen är svåra att genomföra, minst sagt.

Just narkotikafrågorna återkommer vi till i reservation nr 6, där vi menar att ytterligare ansträngningar måste göras för att få anstalterna fria från narkotika. Jag är medveten om att det inte finns några enkla lösningar på de här frågorna; i så fall hade de åtgärderna självfallet redan vidtagits. Men vi pekar på två principer som vi anser måste överges, nämligen närhetsprincipen och integritetsprincipen, två principer som fastslogs i kriminalvårdsreformen men som vi är beredda att ge upp för det övergripande målet att få anstalterna fria från narkotika. Det är två konkreta förslag som majoriteten i utskottet avvisar.

I reservation nr 10 hävdar vi att reglerna om permission bör ytterligare stramas upp. Permissionen är i normalfallet – om man kan tala om normalfall i sådana här ärenden – ett bra sätt när man vill återanpassa dem som har dömts till fängelse. Men har man misskött en permission skall kvalifikationstiden för en ny göras längre. Och obevakade permissioner för sådana som gång på gång återfaller i brott måste självfallet inskränkas. I en del fall bör permissioner bara ges rent undantagsvis – det gäller intagna som har begått allvarliga våldsbrott, och det gäller intagna som har begått allvarliga narkotikabrott. Det är fortfarande alltför många permissioner som missköts. För allmänhetens tilltro till rättsväsendet är det oerhört viktigt att permissioner sköts och betraktas som just permissioner och inte som självklara rättigheter.

Till sist också några ord om reservationerna 24 och 25 om samhällstjänst i hela landet. Vi har ju för ett år sedan äntligen fått samhällstjänst som ny påföljd, visserligen bara som försöksverksamhet och visserligen bara i några distrikt i landet. Principen om likheten inför lagen kräver, menar vi, att försöksverksamheten utsträcks över hela landet. Det är inte rimligt eller rättvist att man kan dömas till ett par månaders fängelse i en del av landet medan man i en annan del, som omfattas av försöksverksamheten, har chans att få samhällstjänst i stället för fängelse. Det är stötande för människors rätts-

känsla, precis som de tyvärr alltför många misskötta permissionerna. Det är också därför vi tror på samhällstjänsten som en alternativ påföljd. I enlighet med reservation 25 vill vi ha större möjligheter än i dag att döma yngre lagöverträdare till samhällstjänst i stället för exempelvis skyddstillsyn.

Det är särskilt angeläget, herr talman, att utnyttja andra, inte nödvändigtvis lindrigare, former av straff för unga lagöverträdare. Det är när det gäller dem som chanserna till återanpassningar är störst. Då kan det stöd och den sociala gemenskap som samhällstjänsten kan ge, och i de flesta fall ger, spela en avgörande roll, som man kan läsa om t.ex. i den information om försöksverksamheten med samhällstjänst som kriminalvårdsstyrelsen givit ut.

Till slut, herr talman, bara ett par ord om Karlskronaanstalten. Vi i folkpartiet liberalerna förutsätter att den får vara kvar. När regeringen har vägt in de regionalpolitiska hänsyn som man enligt vår mening måste ta i det här fallet och andra hänsyn – t.ex. att halvtidsfrigivningen kan komma att avskaffas – kommer regeringen att komma till ett annat beslut; då kommer man till beslutet att anstalten får vara kvar.

Herr talman! Vi i folkpartiet liberalerna står naturligtvis bakom alla de 13 reservationer som vi har avgivit till utskottets betänkande, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna 1, 6, 10 och 24.

Anf. 77 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Sedan 1950 har antalet polisanmälda brott mer än sexdubblats och över 1,2 miljoner brott polisanmäls numera årligen. Av alla brott som sker är det ändå bara en del som anmäls och leder till åtal. Grövre våldsbrott anmäls oftare än lindriga. Våld mellan obekanta anmäls också oftare än våld mellan bekanta. Jag skall ge ett exempel. De anmälda våldsbrottens antal anses utgöra mindre än en femtedel av samtliga våldshändelser med synlig skada. Av det förstår vi att det begås en offantlig mängd brott, och det är absolut oacceptabelt.

Det är därför viktigt med en reaktion på brott. Det är viktigt att samhället tydligt och konsekvent reagerar på brott och att dessa reaktioner står i något så när rimlig relation till den uppfattning om brottet som allmänheten har. Om allmänhetens uppfattning i avgörande grad skiljer sig från gällande rättsläge kommer människor att ta avstånd från de rättsvårdande myndigheternas arbete, och därmed tar de också avstånd från rättssystemet.

I dag meddelas vanligen villkorlig frigivning efter halva den utdömda strafftiden. Detta står inte i överensstämmelse med vad allmänheten anser vara rimligt för de brott som begås. Endast när den intagne döms till fängelse med en minsta strafftid om två år och risken för återfall i grov brottslighet anses stor skall villkorlig frigivning kunna ske efter två tredjedelar av tiden. Villkorlig frigivning efter halva strafftiden sker i dag vanligen även om den intagne under strafftiden på ett allvarligt sätt missköts sig.

Det här kan vi i centern inte anse vara rimligt och riktigt. Det verkar nu som om även regeringssidan hade insett att det inte är hållbart. Man har anmält att man är beredd att överge principen om halvtidsfrigivning.

Vi vill ha en återgång till de regler som tidigare gällde. Det normala var då att man, om man hade skött sig under anstaltstiden, kunde lämna anstalten efter två tredjedelar av tiden – det tycker vi är rimligt. Men om man miss-

sköter sig skall man avtjäna hela straffet. Det systemet ger de intagna en morot att förbättra sin skötsamhet.

När nu halvtidsfrigivningen eventuellt slopas vill vi ge regeringen en signal om att vi inte anser att man generellt skall sänka alla straffskalor i samband med slopandet av halvtidsfrigivningen. Vi är litet rädda för att man har tänkt sig det – man har i propositioner uttalat sig på det sättet att ett eventuellt slopande av halvtidsfrigivningen inte får innebära ett ökat behov av fängelseplatser. En annan möjlig tolkning av det uttalandet är att man är beredd att ställa upp på tankegångar som vi har i centern, nämligen att man skall ha flera alternativ till fängelsestraff. Då skulle det eventuellt inte behövas fler fängelseplatser, men det får vi då se. Men vi vill i dag uttala att det inte får ske en generell sänkning av straffen samtidigt som man slopar halvtidsfrigivningen.

Tidigare talare har varit inne på det här när det talat om upprep och grov brottslighet. Från centerns sida anser vi också att upprepad eller grov brottslighet är mycket allvarlig och att vi skall skärpa straffen för sådan brottslighet.

En lagöverträdare som återfaller i brott upprepade gånger skall därför dömas till successivt längre fängelsestraff. Det har också våldskommissionen ansett. Man har föreslagit att det skall ske en straffskärpning där, och vi väntar alltså på sådana signaler från regeringssidan. Vi anser att det är nödvändigt med hänsyn till det skydd som vi anser att allmänheten har rätt till. Det är också anledningen till att vi anser att det bör vara större restriktivitet i fråga om permissioner när det gäller de mest brottsaktiva och dem som har begått de grövsta våldsbrotten och t.ex. narkotikabrott. Obevakade permissioner bör begränsas starkt för dessa grupper. De som dömts för våldsbrott och grova narkotikabrott bör enligt vår mening endast undantagsvis beviljas permission.

Vi har en gemensam reservation med moderater och folkpartister när det gäller dem som dömts till fängelse i minst två år. Vi anser nämligen att alla som har dömts till fängelse i minst två år skall särbehandlas. Det gäller alltså inte bara för narkotikabrottslingar utan även andra som har begått grövre brott. Har man dömts till minst två års fängelse har man begått ett allvarligt brott. Då krävs det också särbehandling. Man bör t.ex. i ökad utsträckning avtjäna sina straff på sluten anstalt.

I centern är vi mycket för alternativ till fängelsestraff. Fängelsestraff är ju viktigt när det gäller att skydda allmänheten för bl.a. våldsbrottslingar och annat men när det gäller att rehabilitera brottslingar har man inte lyckats särskilt bra med dem som har satts i fängelse. Därför är det viktigt att pröva andra vägar. Det har vi börjat med under senare år. Vi har fått kontraktsvård och försöksverksamhet med samhällstjänst.

När det gäller kontraktsvård kommer det skilda signaler. Vissa anser att det inte lyckats särskilt bra, medan andra anser att man uppnått väldigt bra resultat. Men det kommer många signaler om att det behövs tydligare besked till den som har dömts till kontraktsvård, att det ställs större krav på skötsamhet. Det innebär att kontraktsvård borde villkoras med fängelse. Den som missköter sin kontraktsvård skall automatiskt finna sig i att bli pla-

cerad i fängelse. Fängelse skall vara en påminnelse om brottet och också fungera som stöd vid kontraktsvård.

Påföljden samhällstjänst har införts på ett fåtal platser i landet, närmare bestämt i fem distrikt. Det har lagrådet haft invändningar emot, därför att man inte kan döma lika i hela landet. Det borde i stället vara så att man hade samhällstjänst i hela landet. Vi säger nu att de erfarenheter som vi hittills har fått visar på positiva resultat, så positiva att vi tycker att samhällstjänst bör införas i hela landet. Det bör också kunna användas för unga lagöverträdare i större utsträckning än vad som sker i dag. Eftersom samhällstjänst är ett alternativ till fängelse och fängelsestraff inte kan utdömas för de allra yngsta i särskilt stor omfattning, borde man kunna ändra i lagtexten. Vi talar nu om att vi skulle kunna ha samhällstjänst som en fristående påföljd. I varje fall måste vi finna vägar så att vi kan använda oss av samhällstjänst i ökad utsträckning för yngre lagöverträdare än vad som sker i dag.

Tidigare talare här har varit inne på problemet med narkotika på kriminalvårdsanstalterna. Vi vill ha en större differentiering av narkomaner och icke-narkomaner när det gäller anstaltsplaceringar. Vi har det grundläggandet kravet att alla som vill bli placerade på narkotikafria avdelningar absolut skall ha rätt till det. Så är det som sagt inte i dag. Många anstalter är i stort sett överflödade av narkotika, och värst är det naturligtvis på de öppna anstalterna.

Vi är beredda att göra inskränkningar i den personliga integriteten för dem som är placerade på anstalterna för att komma till rätta med narkotikaproblemet på ett bättre sätt. Man har gjort vissa framsteg, och det är glädjande men långt ifrån tillräckligt. Ett problem som vi inte tagit upp vare sig i betänkandet eller i reservationerna, men som jag ändå vill jag ta upp i det här sammanhanget, är faktiskt problemet med anställda som för in narkotika på anstalterna. Det är någonting som vi också bör titta närmare på i framtiden.

Så skall jag gå in på bevakning i anstalterna. Det har skett vissa förbättringar. Man har kunnat visa att en viss minskning av avvikelser och rymningar från anstalterna har skett, men det är långt ifrån tillfredsställande. Det är alltför höga siffror på det området fortfarande. Därför måste det ske ytterligare förbättringar och kanske ytterligare differentiering av placeringar av de mest rymningsbenägna.

På frivårdssidan är det besvärligt för dem som arbetar där. Det är ett svårt klientel och ökad arbetsbelastning. Det är naturligtvis de nya påföljdsformerna samhällstjänst och kontraktsvård som har bidragit till denna ökade arbetsbelastning. Vi måste stödja och hjälpa personalen. Från centerns sida vill vi tillföra en extra resurs på 5 miljoner för att förbättra arbetssituationen inom frivården. Det är inte någon stor summa, men det är bättre än ingenting. Det är en början till en resursförstärkning i varje fall.

Vi står tillsammans med folkpartiet och moderaterna också bakom kravet på en parlamentarisk utredning om 1973 års kriminalvårdsreform. Det är problemen med narkotika på anstalterna som visar att vi har misslyckats, problemen med rymningar och problemen med den höga återfallsfrekvensen – jag tycker nästan att det är bland det värsta. Vi har inte lyckats att få dem som är placerade på anstalt att sluta att begå brott. Visserligen bereds

frågan av en grupp inom regeringspartiet, men vi anser att den här frågan är av sådan dignitet och så viktig att den bör beredas av en parlamentarisk grupp.

Så några ord om Karlskronaanstalten. I dag behöver vi den fortfarande av flera skäl. Vi behöver platserna, och vi behöver de platserna i den delen av landet. Det är 93 % beläggning vid anstalten, fick vi höra av dem som arbetar där. Det är en väldigt hög beläggning. Det är en stor säkerhet på anstalten, sade man. Det var få avvikelser och rymningar därifrån. Anstalten behövs av regionalpolitiska skäl, har det framförts från olika håll. Det är verkligen sant. Men det får inte vara det enda avgörande vid bedömningen av behovet av sådan anstalt. Det finns så många skäl som talar för att anstalten behövs flera år framöver. Vi framför i vår reservation att man måste ta stor hänsyn också till den i framtiden slopade halvårsfrigivningen. Min bedömning är alltså att anstalten kommer att stå kvar under många år ännu.

Slutligen några ord om något som varit glädjande vid behandlingen i utskottet. Vi tar ständigt steg framåt och får förbättringar för framför allt brottsoffren i samhället. Det sker vanligtvis så att någon i oppositionen lägger fram förslag som flera partier i oppositionen ställer sig bakom. Till slut kan inte ens socialdemokraterna fortsätta att säga nej. Antingen blir de överkörda av en majoritet eller också finner de att det inte är särskilt lämpligt politiskt att fortsätta att säga nej.

Ett motionskrav från centern i betänkandet är behandling för de gärningsmän som begått våldsbrott framför allt mot kvinnor, sexualbrott men också våldsbrott. För att förhindra att dessa går ut i samhället och begår nya brott – återfallsfrekvensen i denna grupp är väldigt hög – måste de få kristerapi och få behandlingsplatser. Där man har haft den här typen av behandling har man faktiskt redovisat goda resultat. Vi har nu sagt att målsättningen måste vara att alla de som vill ha sådan behandling av den här gruppen gärningsmän skall kunna få det. Nu har utskottet ställt sig bakom det kravet. Därför är det ett glädjande steg framåt och innebär ett ökat skydd för allmänheten. Naturligtvis minskar också risken för offren.

Centern ställer sig naturligtvis bakom de reservationer där vi finns med, men jag väljer att bara yrka bifall till reservationerna 25 och 28.

Anf. 78 JAN-OLOF RAGNARSSON (v):

Herr talman! Jag skall även i fråga om betänkandet om anslag till kriminalvården enbart yrka bifall till en reservation, nämligen reservation 5 från vänsterpartiet.

Anf. 79 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Jerry Martinger inledde den här debatten på ett för mig litet kusligt sätt. Rättvisan skall stå bara på brottsoffrens sida, sade han. Det är självklart, men rättvisan skall över huvud taget stå på samhällets sida, och då kan inte brottslingarna lämnas utanför en human inställning som innebär att de skall kunna återanpassas till samhället.

Jag talar säkert inte bara för miljöpartiet när jag säger att rättvisan skall stå på hela samhällets sida. Rättsväsendet skall förebygga brott och skydda alla i samhället mot brott. Då är det inte tillräckligt att samhället genom

hårda straff försöker avskräcka människor från att begå brott. De som begår brott måste få hjälp att komma innanför samhällets, solidaritetens och humanitetens ramar. Annars ökar risken för återfall och för att de därmed fortsätter att förstöra egnas och andras liv och egendom.

1974 års kriminalvårdsreform har inte varit lyckosam. Det finns lyckade projekt på vissa kriminalvårdsanstalter, vilket inger hopp. Inom frivården och inom särskilda behandlingshem har man nått en del goda resultat.

Herr talman! Vi miljöpartister tror inte att det är fel på lagen utan på hur den tillämpas. Man får inte ge upp och gå tillbaka till ett brutalare beteende vid behandlingen av dem som begått brott. Det måste tas nya tag för en humanare kriminalvård. Jag yrkar bifall till reservation 2.

Jag yrkar bifall också till reservation 3, som handlar om kriminalvårdsanstalten i Karlskrona. Jag instämmer i vad Jerry Martinger framförde därvidlag.

Jag ställer mig bakom reservation 8, som tar upp frågan om att begära en utredning om tillämpningen av kriminalvårdslagen 7 §, 3 stycket, i syfte att förbättra de dömdas rättsliga ställning.

Jag yrkar bifall till reservation 12, som handlar om förtroenderåd. Påföljdsutredningen bör få i uppdrag att också se över detta med förtroenderåd. Det bör finnas ett förtroenderåd på varje kriminalvårdsanstalt, och deras rättsliga ställning bör stärkas.

Herr talman! Vi miljöpartister har ingenting emot en utredning om kriminalvårdslagen och hur man har lyckats att förverkliga dess intentioner. Däremot tycker vi inte att de motiv som har lämnats har uttryckts på ett sådant sätt att vi har valt att stödja någon reservation med det här innehållet. Självfallet kan en utredning visa hur man på ett bättre sätt i framtiden kan förverkliga de ambitioner som ligger bakom kriminalvårdslagen. Vi hoppas att det skall vara möjligt att göra det på ett bättre sätt i framtiden. Om ett utredningsresultat visar på sådana förbättringsmöjligheter, är vi bara glada. Men vi vill inte ta en utredning som intäkt för att gå tillbaka till den brutalare syn som har genomsyrat hela rättsväsendet.

Anf. 80 JERRY MARTINGER (m) replik:

Herr talman! Krister Skånberg påstod att jag hade sagt att vi skall stå *bara* på brottsoffrens sida. Antingen hörde inte Krister Skånberg vad jag sade beträffande behandlingen av intagna i fängelser, eller också ville han inte höra det.

Jag sade nämligen att man bör se till att verkställighetstiden i anstalt tas till vara i syfte att hjälpa de intagna på fötter efter avtjänat straff.

Vidare sade jag att många av dem som intas i anstalt har sociala, utbildningsmässiga, psykiska och medicinska problem och att kriminalvården därför måste underlätta den intagnes återanpassning i samhället. Jag sade också att det måste till ytterligare insatser för att förbättra den intagnes möjligheter att klara sig själv efter anstaltstiden.

Detta är väl i rimlighetens namn, Krister Skånberg, inte någon brutal syn!

Anf. 81 KRISTER SKÅNBERG (mp) replik:

Herr talman! Rätt skall vara rätt. Det är sant att Jerry Martinger efter – som jag uppskattade det – ungefär tolv minuter, under vilken tid han talade

om olika typer av straffskärpning, faktiskt sade det som han nu upprepade. Det är absolut sant, Jerry Martinger. Men Jerry Martinger inledde med att säga att det gällde att stå på brottsoffrens sida. Jag uppfattade detta som ett väldigt tydligt ställningstagande – vi kan kontrollera efteråt vad det står i protokollet. Jerry Martinger sade att brottsoffren skall ha all sympati – de skall också ha mycket sympati eller snarare hjälp att slippa att bli utsatta för brott.

Det fanns dock inte ett spår av sympati för dem som råkar ut för att begå brott. Det finns inte så många som med vett och vilja kallblodigt begår brott. Vi har tidigare i dag talat om olika kategorier av brott, som begås vid sunda vätskor, nämligen vissa typer av miljöbrott och ekonomiska brott. I många andra fall av brott är det någonting, som vi inte vet så mycket om, som gör att människor mot bättre vetande skadar sig själva och andra.

Jerry Martinger inledde på ett sätt som skrämde mig. Jag medger att han så småningom i sitt anförande lugnade sig litet.

Anf. 82 JERRY MARTINGER (m) replik:

Herr talman! Det är alldeles riktigt, Krister Skånberg, att jag inledde med att betona att det är brottsoffret som är den svage i förhållande till brottslingen.

Det är helt riktigt uppfattat att jag tycker att det nu är dags att börja se på brottsoffrens situation betydligt mer än vad man har gjort under de senaste decennierna i vårt land. Det är min och moderata samlingspartiets absolut bestämda uppfattning.

Anf. 83 KRISTER SKÅNBERG (mp) replik:

Herr talman! Jag vill för min del avsluta den här replikväxlingen med att säga att jag håller med om att det är viktigt att brottsoffren på alla sätt skall skyddas mot att i onödan utsättas för brott. Detta gäller inte bara brottsoffer utan även potentiella brottsoffer, och det är vi allihop.

Det ligger nära till hands att Jerry Martinger håller med mig om att hela samhället är ett enda stort brottsoffer när det gäller miljöbrott och att många medborgare är gemensamma brottsoffer då det är fråga om ekonomisk brottslighet.

Andre vice talmannen anmälde att Jerry Martinger anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 84 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Herr talman! När vi nu behandlar betänkandet om anslag till kriminalvården och frågor i anslutning till detta, framstår det klart att det finns olika inriktningar när det gäller att utveckla och förändra den framtida kriminalpolitiken.

I början av 1970-talet, då grundtankarna för kriminalvårdsreformen lades fast, var det fråga om en förändring till human kriminalvård. Intentionerna var minsta möjliga ingripande, och det gällde att motverka de negativa konsekvenser som ett frihetsberövande innebär samt att medverka till den dömdes anpassning i samhället. Det har funnits en bred samstämmighet om denna inriktning.

Vi kan notera att det nu blåser andra vindar. Samhällsklimatet är på väg att hårdna – det drar en våg av vedergällning genom samhället. Både i massmedia och i den politiska debatten möter vi krav på längre och mer inlåsning. Frågan är om 1990-talets kriminalpolitik skall hoppa på denna utveckling eller bromsa den.

Det är helt uppenbart att moderaterna har anslutit sig till vedergällningsvågen – det är möjligt att man på det sättet tror sig nå politiska poänger.

I motioner och reservationer krävs att halvtidsfrigivningen skall tas bort. Det krävs också hårdare permissionsregler, skärpta återfallsstraff, högre straffskalor och avskaffande av frivårdspåföljder till förmån för fängelse – alltså krav på ökad repression.

De övriga borgerliga partierna verkar att i allt större utsträckning hänga på. Är det den moderata kriminalpolitiken som skall vara förebild för en eventuell borgerlig regering?

När man läser folkpartiet liberalernas motion Brott och Straff, om en liberal kriminalpolitik, kan man få intrycket att folkpartiet fortfarande förespråkar en human kriminalpolitik. Det gäller synen på det förebyggande arbetet, fängelsestraffet och behoven av alternativ till frihetsberövandet. Men reservationerna tar sig mera uttryck i att man närmar sig den moderata samhällssynen.

Vid den av utskottet anordnade utfrågningen om orsaker till brott med medverkande av forskare och andra som är verksamma inom det kriminalpolitiska området var det inget som framkom om att hårdare tag och längre straff skulle vara lösningen på de kriminalpolitiska problemen, snarare tvärtom.

Det handlade inte om en återgång till det gamla utan om att ytterligare utveckla förebyggande insatser såsom stöd till barn och familjer, stöd i skolan, åtgärder mot missbruk, m.m.

Vi socialdemokrater anser att det är alldeles nödvändigt att solidaritet och omtanke präglar samhällsklimatet. Det gäller brottsoffer, men det måste även gälla dem som begår brott.

Det kriminalpolitiska arbetet skall också fortsättningsvis vila på humanismens grund, och därför måste det brottsförebyggande arbetet sättas i centrum.

Herr talman! Utgångspunkten för fängelsestraffkommitténs uppdrag var att i allt väsentligt fullfölja den linje i det kriminalpolitiska utvecklingsarbetet som går ut på att minska användningen av frihetsberövande påföljder och minska tiden på de frihetsberövanden som ändå måste göras.

Jag vill också peka på att kommittén var enig i sin uppfattning att det finns starka skäl som talar för en begränsad användning av fängelsestraffet, inte minst från humanitär synpunkt.

Kommittén konstaterade, mot bakgrund av den kriminologiska forskningen, att fängelsestraffet inte ger några större möjligheter att påverka brottslighetens omfattning. Inte heller vid internationella jämförelser har man funnit någon tendens i riktning mot att strängare straff medför lägre brottsnivå.

En grundläggande politisk enighet om den kriminalpolitiska inriktningen fanns då. Men när justitieministern redovisar att hon ämnar föreslå att halv-

tidsfrigivningen avskaffas och att ett arbete pågår med målsättningen att det samlade resultatet inte skall leda till några generella ökningar av de faktiska anstaltstiderna krävs följande i reservationer. Folkpartiet vill ha en ytterligare utredning. Moderaterna vill i princip helt slopa den villkorliga frigivningen. En sådan skall bara ges som belöning när större delen av straffet har avtjänats. Centern vill ha en fakultativ villkorlig frigivning efter två tredjedelar av strafftiden. Både moderaterna och centern säger klart att de motsätter sig målsättningen att generellt inte öka den faktiska anstaltstiden. Moderaterna menar att det inte alls är nödvändigt att samtidigt pröva frågorna om straffskalorna.

Ni måste vara medvetna om vad detta innebär. Det innebär en satsning av kriminalvårdens resurser på en utbyggnad av anstalter. Det rör sig faktiskt om 500–800 anstaltsplatser. Det rör sig om miljontals kronor som kanske kan satsas bättre för att man skall komma till rätta med brottsligheten.

Herr talman! Sedan några år tillbaka har utformningen och tillämpningen av påföljdssystemet stått i centrum och ett arbete pågått om hur vi skall kunna ersätta fängelsestraffet med alternativa påföljder, påföljder som är tillräckligt ingripande och tillgodoser den dömdes behov av stöd och hjälp bättre än fängelsestraffet. Skyddstillsynspåföljden har förstärkts med kontraktsvård, och försök med samhällstjänst har påbörjats.

Det måste ständigt pågå en utveckling av i vad mån det finns möjlighet att minska användningen av fängelsestraff genom att utveckla och effektivisera frivårdspåföljderna.

Lika angeläget är det att fortgående utveckla innehållet i verkställigheten av fängelsestraffet, att anpassa innehållet efter behoven i det enskilda fallet och att utnyttja detta på bästa sätt för att motverka frihetsberövandenas negativa verkningar och underlätta den dömdes anpassning i samhället.

Ett arbete i just denna riktning pågår i påföljdsutredningen. En särskild utredare har tillsatts, och förslag väntas läggas fram under våren.

Nu föreligger krav på att skärpa påföljden villkorlig dom till villkorligt fängelse. Den frågan har utskottet tidigare, senast för ett år sedan, diskuterat. Vi finner inte heller nu någon anledning att göra ett så kraftigt ingrepp i påföljdssystemet och lagstiftningen.

Vidare finns det inte heller anledning att frångå tidigare ställningstaganden om att kontraktsvård och samhällstjänst är kopplade till skyddstillsyn.

Vi vill slå vakt om frivårdspåföljden och tar bestämt avstånd från moderaternas förslag om att avskaffa påföljden skyddstillsyn. Vi vill i stället utveckla den.

Inom frivården pågår ett kontinuerligt utvecklingsarbete. Det gäller såväl metoder som former för det man kan kalla motivationsarbete. Likaså gäller det samarbete med andra myndigheter och organisationer. Det har skett en översyn av frivården för att ge underlag för ställningstagande till frivårdens framtida roll och arbetsuppgifter. Promemorian är nu föremål för remissbehandling.

De människor som av en eller annan anledning hamnar utanför samhällets normer och regler tillhör ofta en på många sätt utslagen och utsatt grupp. Det finns ofta speciella svårigheter att åter inlemmas i samhällsgemenska-

pen. För att man skall kunna klara den svåra uppgiften pågår det ständigt ett förändringsarbete inom kriminalvården.

Kriminalvårdsstyrelsen har fått i uppdrag att upprätta och genomföra lokala handlingsprogram för verksamheten på anstalterna. Det handlar om att utveckla de olika personalrollerna, förhindra och motverka införsel av narkotika och att informera och motivera till behandling. Allt fler anstalter inför särskilda motivationsavdelningar med specialsydd verksamhet för att kunna möta missbrukarnas speciella behov. Särskilda drogkurser genomförs.

Anstalterna tar sikte på att utveckla samarbetet med socialtjänsten, narkomanvården, kronofogdemyndigheter och konsumentvägledare. Det sker ett samarbete med olika organisationer som arbetar med missbruksproblematiken. Det pågår ett mycket ambitiöst arbete bl.a. för att motivera de intagna att ta itu med sina missbruksproblem. Men det sker också kontroller av olika slag för att förhindra narkotikatillförsel till anstalterna.

Alla är överens om att narkotikan i samhället är ett stort problem. Det finns inom kriminalvården en medvetenhet och en vilja att angripa problemen. Och man är väl medveten om problemens omfattning. Av den anledningen behövs det inte något särskilt uttalande till regeringen. Problemen är ju väl kända, och man är väl medveten om att man på olika sätt måste utveckla insatserna mot narkotikan.

En annan del av innehållet i verkställigheten är att de intagnas behov och förmåga skall styra sysselsättningen, förutom produktionsarbete, arbetsträning, kortkurser, studier och rena påverkansprogram.

I en mer långsiktig strategi förändras vårdarnas roll. Vårdarnas engagemang i behandlingsinslag och motivationsinsatser är en förutsättning för att arbetet skall få genomslag.

Ingbritt Irhammar tog upp behandlingen av våldsverkare och sexualbrottslingar. Det är en verksamhet som har pågått under några år och som har utvecklats. Personalutbildning har också skett i samband med detta. Vi anser alla att det är angeläget att denna utveckling fortsätter, så att de som så önskar kan få behandling för sina problem.

Ingbritt Irhammar tyckte att hon skulle ha äran av detta, och det kan vi väl bjuda på.

Beläggningen på de slutna lokalanstalterna har legat under den fastslagna normen. Justitieministern har bedömt att Karlskronaanstalten kan stängas och att samordning kan ske i och med öppnandet av ett nytt häkte. Utskottet har diskuterat den här frågan ingående och förutsätter att regeringen särskilt beaktar Blekinges speciella situation och det uttalande som har gjorts här i riksdagen. Visar det sig att det inte finns möjlighet till fortsatt drift vid anstalten menar utskottet att regeringen, för att mildra effekterna av en nedläggning, medverkar till en smidig lösning.

Avslutningsvis vill jag poängtera att vi socialdemokrater anser att målen för kriminalvården alltjämt är giltiga, och vi vill fortsätta utvecklings- och förändringsarbetet på olika områden för att förbättra möjligheterna att nå dem.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda yrkar jag bifall till hemställan i justitieutskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 85 LARS SUNDIN (fp) replik:

Herr talman! Jo, Birthe Sörestedt, vi i folkpartiet liberalerna förespråkar fortfarande en human kriminalpolitik, en human kriminalvård. Men förväxla inte human med kravlös.

Vi förespråkar inte bara mer inlåsning, sade Birthe Sörestedt. Låt mig ge ett exempel: Samhällstjänst som en påföljd, som ett alternativ till fängelse, finns nu på försök i fem distrikt i landet. Vem är det som har baxat er socialdemokrater ända hit, om inte vi inom den borgerliga oppositionen, dvs. till denna försöksverksamhet som är alldeles för liten, enligt vår mening. Men det är ändå något jämfört med de nej och åter nej till detta alternativ till fängelse som vi mötte från er socialdemokrater länge. Den stora fördelen med samhällstjänst, Birthe Sörestedt, är att människor kommer ifrån de så nedbrytande fängelserna, nedbrytande speciellt för unga människor.

Beträffande den utredning som socialdemokraterna inte vill gå med på hänvisar ni till att det pågår en ständig översyn inom regeringskansliet tillsammans med kriminalvårdsstyrelsen. Begriper ni inte att denna frågas väldiga dignitet, denna frågas väldiga intresse hos medborgarna, hos allmänheten, kräver en parlamentarisk insyn. En sådan parlamentarisk utredning som vi vill ha ger en insyn på ett helt annat sätt än det utredningsarbete som sker inom regeringskansliet. Det har med tilltron till rättssystemet att göra, att vi får en sådan utredning som vi alla har insyn i.

Herr talman! Jag vill till sist ta upp narkotikan på anstalterna. Majoriteten skriver ändå i betänkandet, Birthe Sörestedt, att det t.ex. på lokalanstalterna, med något undantag, inte finns narkotikafria avdelningar. Det finns inte heller avdelningar för intagna som inte missbrukar narkotika, trots alla de fina åtgärder som har vidtagits, trots allt det arbete som läggs ned av de anställda. Min konkreta fråga, Birthe Sörestedt: Är ni inte beredda att rucka på näringsprincipen, att rucka på integritetsprincipen – våra två konkreta förslag – för att komma åt narkotikan på anstalterna. Narkotika på anstalterna är oefterrättligt.

Anf. 86 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Först skall jag yrka bifall till vår reservation 4, vilket jag glömde i mitt förra anförande. Den gäller Karlskronaanstalten. Reservationen skiljer sig inte särskilt mycket från reservation 3, som moderaterna står för. De anser sig däremot redan ha avsatt pengar till att bevara Karlskronaanstalten, för all framtid kanske, det står ingen tidsbegränsning. Men jag kan inte se några pengar nämnas i reservationen, så jag vet inte hur man har finansierat detta. Vi säger att anstalten inte skall läggas ned förrän man har tagit hänsyn till kraven om halvtidsfrigivningen och sett hur de slår och ordnat den regionalpolitiska situationen. Reservationerna skiljer sig som sagt inte mycket, men jag tycker att det är viktigt att yrka bifall till reservation 4.

Till Birthe Sörestedt vill jag säga att jag tycker att det är viktigt att vi är överens om en human kriminalvård. Det är mycket viktigt. Men kriminalvården är inte human när man misslyckas och får en så stor återfallsfrekvens bland dem som är intagna, när man till så stor del misslyckas med narkotikasituationen på fängelserna. Man misslyckas så till den grad att de som kom-

mer in och aldrig förr har brukat narkotika, kommer ut från fängelserna och är narkotikamissbrukare. Detta är, precis som Lars Sundin sade, skälen till att det är viktigt med en bred parlamentarisk utredning, med en bred parlamentarisk insyn, för att vi verkligen tillsammans skall penetrera de här problemen.

Det gäller inte att finna vägar för ökad vedergällning. Men det gäller att finna vägar för ett ökat samhällsskydd och ett ökat skydd för brottsoffren. Det är inget bra skydd för samhället, allmänheten och de presumtiva brottsoffren att dessa gärningsmän går ut och begår nya brott om och om igen, som är fallet i dag. Våldskommissionen har dragit slutsatser. Regeringen har tillsatt våldskommissionen för att den skall komma med förslag, och våldskommissionen har kommit med de förslagen att de mest brottsaktiva, de som återfaller i brott och de som begår grova brott, våldsbrott och narkotikabrott, skall få ökade påföljder. Det är detta vi stöder. På så sätt skyddar vi allmänheten.

Jag får återkomma i senare repliksskiften med ytterligare frågor. Jag vill bara säga att Birthe Sörestedt drar fel slutsatser av vårt förslag om ingen generell sänkning av straffskalorna. Vi talar inte om en generell ökning.

Anf. 87 JERRY MARTINGER (m) replik:

Herr talman! Birthe Sörestedt säger att moderaterna anslutit sig till vedergällningsideologin. Det stämmer inte. Birthe Sörestedt måste skilja på begreppen. Vi förespråkar en allmänpreventiv uppfattning. Kalla den möjligen avskräckningsideologi. Vi anser att straffets främsta ändamål skall vara att avhålla människor från att begå brott.

Såsom Birthe Sörestedt i dag har talat har hon talat år efter år medan socialdemokraterna har suttit vid makten. Men det är samtidigt lätt att se vad socialdemokraternas politik har lett fram till. Över en miljon brott per år, en otrygghet för människor på gator och torg, och inte bara där. Människor kan inte längre känna trygghet i sina hem. Risken är stor att någon som har frigivits enligt socialdemokraternas halvtidsfrigivning skall bryta sig in.

Det kommer sannolikt, Birthe Sörestedt, att i ett första skede behövas fler fängelseplatser om vi moderater får bestämma. Men det är naturligtvis inget självändamål att hålla människor i fängelse. Om våra förslag genomförs, kommer detta att leda till att respekten för lag och ordning ökar. Vi kommer med våra förslag om exempelvis skärpningar av narkotikapolitiken att få en minskning av brottsligheten som helhet. Narkotikan genererar ju en mängd brott. Om vi kan minska narkotikamissbruket, kommer vi också att få en bonuseffekt beträffande den övriga brottsligheten.

Våra förslag på familjepolitikens och skolpolitikens områden kommer vidare att innebära att ungdomar inte i samma utsträckning som i dag hamnar i missbruk och kriminalitet. Respekten för lag och ordning ökar emellertid endast om vi har kännbara straff för allvarliga brott och fängelser där en vistelse är förenad med ett visst obehag. Det är först när vi har kännbara straff som vi kan vara säkra på att de aldrig behöver utmätas i någon större utsträckning. Det är alltså inte straffet som sådant som är det väsentliga, utan hotet om ett straff. Däremot måste straffet vara kännbart för att det skall utgöra ett hot.

Anf. 88 KRISTER SKÅNBERG (mp) replik:

Herr talman! Jag vill bara kommentera det Birthe Sörestedt sade om Karlskronaanstalten. Man kan utläsa av betänkandet att det sannolikt inte kommer att hända någonting med Karlskronaanstalten inom den närmaste framtiden. Efter den redovisning vi alla i utskottet fick om de arbetsmetoder som har använts vid Karlskronaanstalten och om de resultat man har nått, kan vi lägga till de synpunkter som handlar om att detta är den enda lokala anstalten, en anstalt som samtidigt når goda resultat när det gäller narkotikabrott, en anstalt som har en flexibel kapacitet och är väl ägnad att lösa sina uppgifter samt att det finns regionalpolitiska hänsyn att ta, och då tycker jag att det är synd att inte regeringen och oppositionspartierna är överens om att ärendet åter skall hamna här i riksdagen innan Karlskronaanstaltens framtid avgörs genom beslut om nedläggning. Den skall få finnas kvar tills nytt beslut fattas här i riksdagen. Jag hoppas att även de andra oppositionspartierna kan gå på den linjen.

Anf. 89 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att säga till Lars Sundin att vi visst skall ställa krav. Det är vi alla överens om. Vi skall reagera på brott. Men även med en frivårdspåföljd reagerar man och kan ställa krav.

Narkotikan på anstalterna har vi diskuterat under flera år. Det har hela tiden skett ett utvecklingsarbete. Nu görs det upp lokala handlingsprogram, som man arbetar med ute på anstalterna. De är uppgjorda efter anstaltens egna förutsättningar och handlar om hur man skall klara av problemen. För visst är det problem med narkotikan. Det är vi alla överens om.

Det är därför som jag har försökt att redovisa att det förekommer ett ambitiöst arbete. Det som har påståtts här om att det inte skulle finnas några möjligheter att komma till en avdelning där det inte finns någon narkotika är nog inte riktigt sant. På det området har det skett en utveckling.

När det gäller integritetskränkande ingripanden vill jag framhålla att det i dag är möjligt att göra kroppsbesiktning av intagna. Det görs visitationer och kontroller genom urinprov. Jag vet inte vad man skulle kunna göra mera för att komma längre i det här sammanhanget.

Om jag, Ingbritt Irhammar och Jerry Martinger, med utgångspunkt i forskningen och i det underlag som vi har fått från olika forskare och olika personer som jobbar inom kriminalvården hade uppfattningen att brottsoffer skyddas genom strängare fängelsestraff, hade nog också vi socialdemokrater kommit med förslag i den riktningen. Men det finns inget vedertaget underlag som säger att så skulle vara fallet. Jerry Martinger tror att brottsligheten kan minskas genom detta med straffhot. Det tror inte jag.

Sedan skall jag beröra något som är ett kärt ämne här i kammaren och som jag inte hann ta upp i mitt första inlägg. Det gäller rymningarna och permissionerna. Vi har ju fått nya byggnader för att förhindra rymningar. Medel har avsatts för åtgärder som innebär att anstalterna blir säkra. Dessa har delats upp i olika säkerhetskategorier. Naturligtvis placeras de farligaste brottslingarna på anstalter som är mycket säkra.

Jag återkommer till frågan om permissioner i en senare replik.

Anf. 90 LARS SUNDIN (fp) replik:

Herr talman! Birthe Sörestedt säger att krav visst skall ställas beträffande kriminalvården. Men var då snäll och låt bli att säga att vi står för en inhuman kriminalvård när vi ställer krav!

Humanitet och kravlöshet får inte förväxlas. Det är fråga om helt olika saker.

På s. 13 i betänkandet står det: "Utskottet har däremot konstaterat att det på landets lokalanstalter saknats, på något undantag när, såväl narkotikafria avdelningar som särskilda avdelningar för intagna som inte missbrukar narkotika – – –." Så eländigt är det.

Sedan något om permissionerna. Förra året, det visar en översyn, fanns det stora skillnader mellan olika typer av permissioner och anstalter. Den 1 juni fick vi ett nytt system som har haft stor effekt. Det visar väl ändå på brister i fråga om permissionerna. Vi kan inte låta oss nöja med den majoritetsskrivning som finns i betänkandet. Där säger man att kraven i stort sett är tillgodosedda på denna punkt. Vi vill dock att kraven på denna punkt skall bli *helt* tillgodosedda. Av den anledningen har vi reserverat oss.

Anf. 91 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Först några ord om detta med behandlingsplatser för våldsmän, något som jag inte hann kommentera i min förra replik.

Birthe Sörestedt säger att vi i centern vill ta äran åt oss för de förbättringar som har kommit på detta område. Jag tycker att frågan är för allvarlig för att man skulle göra ett sådant påstående. Här handlar det ju om en seger för brottsoffren men även för våldsmännen, som har begått brott. Detta är naturligtvis även en seger för presumtiva offer, eftersom våldsmännen kan hindras att begå nya brott. Det är alltså samtidigt en seger för våldsmännen, som oftast själva har varit brottsoffer och som därför har det beteende som de har. Får dessa våldsmän inte behandling under anstaltstiden, så att de kan komma till insikt om varför de begår den här typen av brott och om hur de kan förhindra att så sker, fortsätter de att vara offer för den utsatthet som de själva tidigare upplevt. Därför är det aktuella tillkännagivandet en seger både för brottsoffren och för våldsmännen. Mot den bakgrunden är det här mycket viktigt.

Det förvånar att Birthe Sörestedt inte tycker att man kan skydda brottsoffer och allmänheten genom att se till att de som begår de grövsta brotten, de som ständigt återfaller i sin brottslighet och de som har en allvarlig narkotikabrottslighet bakom sig hålls inlåsta. Det är ju en självklarhet att dessa människor inte begår brott när de är inlåsta. Naturligtvis är det inte ett självändamål att våldskommittén har kommit fram till att dessa människor behöver hållas inlåsta under en längre tid. Själv är jag alltså sällan för fängelsestraff, som ju sällan ger bra resultat. Det framgår också av den statistik som finns över återfallsbrottsligheten. Men när det gäller grova brottslingar och människor som ständigt återfaller i brottslighet är det ett skydd för våldsoffren och för allmänheten att sådana här människor hålls inlåsta.

Slutligen några ord om halvtidsfrigivningen. Ni verkar själva ha kommit fram till att det är fel att släppa människor efter halva strafftiden. Det överensstämmer inte med det allmänna rättsmedvetandet. Vi säger att det samti-

digt inte får ske en generell minskning. Birthe Sörestedt däremot säger: Av det här dras slutsatsen att fler fängelser måste byggas. Men, Birthe Sörestedt, vi i centern vill ha samhällstjänst i hela landet – inte bara i fem distrikt. Det innebär kanske att antalet anstaltsplatser kan minskas framöver. Men det vet vi ännu inte så mycket om. Det är i varje fall den målsättning som vi i centern har.

Anf. 92 JERRY MARTINGER (m) replik:

Herr talman! Birthe Sörestedt säger att hon inte tror att det går att minska brottsligheten genom straffhot. Ja, Birthe Sörestedt kan ju själv se hur det har gått. Under de senaste åren har straffhoten minskat. Men då har brottsligheten också ökat.

När det gäller situationen på kriminalvårdsanstalterna klappar sig Birthe Sörestedt för bröstet och säger att det nu finns möjligheter att göra urinprov på de intagna. Jag håller med om att det är bra att den möjligheten finns. Men vi måste ha klart för oss följande. Urinprov är en bra kontrollform. Men den metoden kan bara avslöja den som själv använt narkotika. Den som endast ägnar sig åt försäljning av narkotika och som själv inte missbrukar avslöjas ju inte, hur många urinprov som än görs. Det är därför utomordentligt viktigt att urinprov kombineras med andra åtgärder, annars har vi inte en chans att komma till rätta med narkotikan på anstalterna.

Vi som har reserverat oss på denna punkt och som kräver ytterligare åtgärder när det gäller narkotikan på anstalterna menar att det måste till andra kontroller också. Det går inte att bara hänvisa till urinproven.

Anf. 93 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Naturligtvis tycker också vi socialdemokrater att fängelsestraff behövs vid allvarliga brott. Den som sitter inlåst begår självfallet inte brott. Men den som har begått allvarliga brott och som har tilldömts fängelse under en lång tid kommer ju förr eller senare ut i samhället. I det sammanhanget kommer jag osökt att tänka på det här med permissioner. Alla här säger att det är viktigt med återanpassningen i samhället. På den punkten är vi överens. Men då är det också viktigt att även de som har tilldömts fängelse under en lång tid någon gång får permission, för annars känner de inte igen sig i det samhälle som de kommer ut till. Hur vill vi då att dessa människor skall fungera i samhället?

Relativt nyligen fick vi nya permissionsregler. Det har skett en uppföljning, och det har framkommit att reglerna har blivit stramare men också att de tillämpas på ett stramare sätt. Vi menar således, Lars Sundin, att ställda krav i detta avseende i stort sett är tillgodosedda.

Det finns möjlighet att dra in permissioner, att göra kvalifikationstiden längre mellan permissionerna, vid missbruk av permissioner. Ca 44 000 permissioner beviljas varje år. I 1 400 fall, tror jag, missköts permissionerna. Det rör sig således om en mycket liten andel av alla permissioner – 3,2 %. Det är vad vi här talar om. I en del fall handlar det om att vederbörande har kommit tillbaka för sent. Ungefär 1 000 personer inställer sig inte efter permission.

Vi var tidigare inne på frågan om rymningar. Jerry Martinger påstod att

Bergling inte skulle ha rymt och att man satt och väntade på att han skulle komma tillbaka. Men jag tycker inte att det är lämpligt att göra sådana uttalanden. Självfallet är det bedrövligt att Bergling kunde försvinna. Efter det att detta skedde har det gjorts en utvärdering av och förts en diskussion om säkerheten på anstalterna och om åtgärder för att förbättra säkerheten.

Anf. 94 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Herr talman! Som redan har framgått av debatten behandlas i detta betänkande ett förslag om nedläggning av kriminalvårdsanstalten i Karlskrona. Jag har tillsammans med några andra väckt motioner i frågan och krävt att regeringens förslag skall avslås på den punkten. Jag vill därför lämna några kommentarer till den behandling som har skett i utskottet.

Utskottet säger sig ha förståelse för regeringens förslag. Som enda argument för denna förståelse säger utskottet att beläggningen vid de slutna lokalanstalterna under förra hösten låg på ca 83 %, dvs. något under den idealnorm på 85 % som slagits fast av statsmakterna. Det vore på sin plats att utskottet när man anför ett sådant argument också studerar situationen på den anstalt som man säger sig ha förståelse för att regeringen vill lägga ned. Studerar man förhållandena på den anstalten, finner man att Karlskronaanstalten under förra året hade en medelbeläggning på inte mindre än 98 %.

Som en följd av detta föreslog chefen för södra regionen för nästan exakt ett år sedan, den 22 mars i fjol, att Karlskronaanstalten skall utökas från 37 till 42 platser. Den höga beläggningen hänger direkt samman med att anstalten i Karlskrona tjänstgör som något av en specialanstalt inom den södra regionen. Rymningsbenägna, drogaktiva och i övrigt svårplacerade och svårbehandlade intagna placeras där. För att det skall fungera har investeringar gjorts, som en talare tidigare har varit inne på, bl.a. i larmsystem och brandsäkerhetssystem.

Därutöver är anstalten lokalanstalt i ordets egentliga mening. Den tar emot dömda som skall friges till Karlskrona eller Blekinge, i övrigt i enlighet med den närhetsprincip som riksdagen har fastlagt. Som någon tidigare påpekade och som förtjänas att upprepas: Om anstalten läggs ner, kommer Blekinge vid sidan av Jämtland att vara det enda län som saknar kriminalvårdsanstalt. Det kan inte vara rimligt, och det stämmer förvisso inte alls med de principer som kriminalvårdslagstiftningen bygger på.

Än mera orimligt och obegripligt är det att utskottet i samma betänkande tillstyrker ytterligare 4 milj.kr. för att driva anstalten i Kristianstad centrum vidare. Det är orimligt därför att Kristianstad även i fortsättningen kommer att ha två anstalter och Karlskrona ingen alls. Det är obegripligt eftersom utskottet självt förra året sade att en fortsatt drift av Kristianstad centrum skulle ske under förutsättning att det kunde ske med hjälp av omdisponering av medel inom befintliga ramar.

Karlskronaanstalten är i gott skick. Det bekräftas av kriminalvårdsstyrelsen, som i stället pekar ut fyra andra anstalter som enligt verket är i så dåligt skick att en nedläggning är ofrånkomlig.

Även Statsanställdas förbund, som företräder flertalet av de anställda vid anstalten, gör denna bedömning. Man anser att byggnaden har en bra funktionalitet, är mycket välskött och väl underhållen. Till det skall läggas en

personal på anstalten som har en bred och djup erfarenhet när det gäller behandlingen av och återanpassningen av svårmotiverade fängelsedömda. Det är ett klientel som blir alltmer svårplacerat.

Alla dessa sakliga argument som samtliga talar för att Karlskronaanstalten skall behållas har över huvud taget inte kommenterats av utskottet. Jag tycker att det är märkligt. Utskottet har uppvaktats av företrädare för anstalten som har delgivit utskottet dessa argument. Rimligen borde utskottet ha tagit dessa argument under övervägande. Det vore därför på sin plats att utskottets företrädare i dag delger oss de kriminalpolitiska bedömningar som ligger till grund för utskottets ställningstagande. Om så inte sker kan jag inte dra någon annan slutsats än att utskottet inte har fullgjort sin uppgift på det sätt som man kan begära av riksdagens justitieutskott.

När det gäller de regionalpolitiska aspekter som kan och bör läggas på frågan, vill jag tacka utskottet för att ha tagit de frågorna på stort allvar. Blekinge har länge varit ett utsatt län. Under 80-talet har länet av egen kraft och med hjälp av regering och riksdag på väsentliga punkter stärkt sin ställning. Tillkomsten av högskola, lokaliseringen av boverket, kustbevakningen m.m. liksom ett omfattande lokaliseringsstöd till företag som har velat utveckla sin verksamhet i länet, har medfört att länet i dag står bättre rustat än i början av 80-talet.

Trots detta hopar sig åter arbetslöshetens mörka moln över Blekinge. Den försämrade konjunkturen slår hårt i ett län som fortfarande domineras av tillverkningsindustrin. Blekinge har tillsammans med ett annat län flest varsel i landet, och fler är att vänta. Till det skall läggas den långvariga åderlåtningen på just statliga arbetstillfällen som länet, då främst Karlskrona kommun, har fått utstå. Sedan 1975 har Karlskrona kommun förlorat netto 2 200 statliga arbeten. Det hänger till största delen samman med de neddragningar som gjorts inom försvarssektorn. De neddragningarna kommer att fortsätta. Siffran 300 till 350 arbeten som skall bort inom Marinkommando Syd har nämnts i det sammanhanget.

Mot denna bakgrund utgår jag från att regeringen, om riksdagen beslutar enligt utskottets förslag, följer utskottets uppmaning och särskilt beaktar arbetsmarknadssituationen och de regionalpolitiska aspekterna innan ett slutligt beslut om nedläggning av kriminalvårdsanstalten fattas. Eftersom utskottet ännu inte, trots en lång debatt, lyckats redovisa några kriminalpolitiska bedömningar när det gäller frågan om att behålla anstalten i Karlskrona, vill jag uppmana regeringen att pröva frågan också från de utgångspunkterna. Det finns dessutom en särskild arbetsgrupp inom regeringskansliet som i samarbete med kriminalvårdsstyrelsen och byggnadsstyrelsen har i uppgift att se över anstaltsbeståndet. Det är något bakvänt att först besluta om nedläggning och sedan se över frågan för att kunna bedöma vilka anstalter som skall vara kvar och vilka som skall läggas ned. Det rimliga vore naturligtvis att först göra en översyn och sedan ta ställning till frågan om nedläggning.

Efter att ha lyssnat på denna debatt, har jag fått intrycket av att om alla talare hade fått hålla på en stund till hade utskottet kunnat ena sig om att anstalten skall vara kvar. Det har låtit så när ledamöter som inte har reserverat sig i frågan har ändrat ståndpunkt under debattens gång.

Efter många år i riksdagen inser jag att kammaren med all sannolikhet kommer att följa utskottsmajoriteten. Jag hoppas att regeringen tar till sig den debatt som har varit i dag och gör en kriminalpolitisk och en regionalpolitisk bedömning av frågan. Då kan beslutet bara bli ett, nämligen att Karlskronaanstalten skall vara kvar.

Anf. 95 SVEN-OLOF PETERSSON (c):

Herr talman! Som den uppmärksamme redan har noterat finns det i betänkandet, under rubriken anslag till kriminalvården, förslag rörande kriminalvårdsanstalten i Karlskrona.

I budgetpropositionen från januari i år fanns det ett förslag om nedläggning av Karlskronaanstalten. Detta förslag resulterade givetvis i olika reaktioner såväl från anstaltens personal och ledning som från olika lokala myndigheter och instanser. Här i riksdagen har det under den allmänna motionstiden lagts fram inte mindre än tre olika motioner som direkt tar upp frågan om Karlskronaanstalten. En mängd olika sakargument redovisas i dessa motioner, och dessa sakargument, såväl var och ett för sig som alla sammantagna, visar det orimliga i att över huvud föreslå en nedläggning av anstalten.

Karlskronaanstalten tar emot olika grupper av intagna som på ett eller annat sätt är svåra att placera på annan anstalt. Det kan gälla speciellt rymningsbenägna, drogaktiva eller interner som på annat sätt missköter sig på andra lokalanstalter.

På Karlskronaanstalten bedrivs också en aktiv behandling och ett aktivt motivationsarbete för att hjälpa narkomaner att bli av med sitt drogberoende.

Rent byggnadstekniskt är Karlskronaanstalten av mycket hög klass, det har andra talare i dag redan vittnat om. Innan jag blev ledamot av riksdagen kom jag vid åtskilliga tillfällen i kontakt med Karlskronaanstalten av rent byggnadsmässiga skäl. Alla åtgärder vidtogs för att göra Karlskronaanstalten säker, men också för att göra den miljömässigt bättre för såväl de intagna som personalen. Många andra anstalter i vårt land är klart distanserade vad gäller byggnadernas kvalitet och standard.

Vi skriver säkert alla under på att det är viktigt att den som döms till fängelse placeras nära sin hemort. Skulle det fattas beslut om att lägga ner Karlskronaanstalten skulle det betyda att Blekinge blir ett av två län som kommer att sakna slutna lokalanstalter. Är detta verkligen rimligt? Det är inte bara Blekinge i sig som blir utan lokalanstalt. Detta skulle givetvis drabba hela sydöstra regionen av vårt land och då också delar av Kronobergs och Kalmar län.

Det finns heller inget som tyder på att behovet av antalet platser av det slag som Karlskronaanstalten erbjuder skulle minska. Tvärtom visar det sig att platserna i Karlskrona behövs och att anstalten ofta är överbelagd.

Tillkomsten av ett nytt häkte i Karlskrona kan inte heller motivera en nedläggning. Tillkomsten av detta häkte talar i stället för att Karlskronaanstalten behövs i framtiden så att den avsedda helheten med polis, domstol, häkte och fängelse blir komplett. Att först bygga upp och sedan rasera en helhet kan inte gynna den svenska kriminalvården. Ytterligare argument för anstalten har redovisats från talarstolen i dag.

Förutom motionerna och dagens debatt har uppvaktningar från anstalten och kommunen ytterligare redovisat inför justitieutskottet flera andra skäl som alla talar för anstaltens fortlevnad.

Herr talman! Det finns således inte bara regionalpolitiska skäl – även om dessa i sig är tillräckligt starka – som talar för ett bibehållande av Karlskronaanstalten. Sakskälen, om anstaltens kvalitet och behovet av anstalten, talar sitt tydliga språk. De regionalpolitiska skälen visar bara ytterligare på problem och följder i en redan hårt drabbad och utsatt region.

Jag kan bara beklaga att utskottets majoritet ser regionalpolitiska skäl som enda skäl som skulle kunna motivera fortsatt verksamhet vid anstalten i Karlskrona.

Låt mig, herr talman, konstatera att det inte finns något som i dag talar för att Karlskronaanstalten skulle bli överflödig vare sig i det korta eller det långa perspektivet inom den svenska kriminalvården.

Anf. 96 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Jag instämmer i det som sagts från Yvonne Sandberg-Fries sida att det inte har framförts några kriminalpolitiska synpunkter som talar för en nedläggning av Karlskronaanstalten.

Jag kan också instämma i att en del talare under denna debatt har givit ett något tvetydigt intryck om vad de anser om anstaltens framtid. Flera talare har bara uttryckt någon slags förhoppning om att Karlskronaanstalten inte skall läggas ned. Bl.a. tolkar jag Krister Skånbergs uttalanden på det sättet. Han sade att han ville att de andra oppositionspartierna skulle följa samma linje. Den linjen, som innebär att man bara skall uttrycka någon slags förhoppning om att Karlskronaanstalten inte skall läggas ned, kan vi moderater inte följa. Det är därför som vi har skrivit en mycket bestämd reservation om detta ärende.

Anf. 97 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Jag beklagar att Jerry Martinger inte uppfattat att jag i mitt huvudanförande stödde den reservationen. Debattreglerna är så utformade, Jerry Martinger, att jag måste uttrycka mig på detta sätt när jag talar till resten av oppositionen. Om jag inte använder min replikrätt på rätt sätt blir jag avbruten. Jag utgår från att vi skall kunna enas om att Karlskronaanstalten blir kvar. Det enklaste sättet är naturligtvis att stödja reservationen som Jerry Martinger skrivit.

Anf. 98 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Jag tackar för det stödet, Krister Skånberg. Jag hade inte uppfattat det på det sättet. Då gäller det jag sade de övriga oppositionspartierna i salen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (utvärdering av kriminalvårdsreformen)
Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 106 för reservation 1 av Britta Bjelle m.fl.

Mom. 3 (humanisering av kriminalvården)
Utskottets hemställan bifölls med 248 röster mot 12 för reservation 2 av Krister Skånberg.

På grund av fel på voteringsanläggningen avbröts voteringen efter detta moment.
(Betr. mom. 2 och mom. 4–42, se prot. 87 den 27 mars!)

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att återstående moment i justitieutskottets betänkande JuU17 samt de ytterligare ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle avgöras i ett sammanhang i början av arbetsplenum onsdagen den 27 mars.

10 § Böter

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1990/91:JuU10 Böter (prop. 1990/91:68).

Anf. 99 GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! I år skall vi, liksom tidigare år, diskutera påföljdsfrågor, och då främst böter. Det är naturligtvis lockande att i ett sådant sammanhang försöka göra en något bredare analys av påföljdssystemet och den utformning det har fått i relation till dagens typ av gärningsmän. Jag skall dock försöka avstå från det och hålla mig till en av de reservationer vi avgett till betänkandet 1990/91:JuU10.

I reservation 4 tar vi upp åtalsunderlåtelse vid narkotikabrott. Med den nuvarande ordningen är det möjligt att lämna åtalsunderlåtelse vid narkotikabrott av mindre allvarlig beskaffenhet. Det kan hävdas att denna regel skall vara likartad för alla brott av lägre allvarlighetsgrad.

Emellertid menar vi moderater att narkotikabrottet intar en särställning. Det är mer än ett brott mot narkotikastrafflagen, det är också ett socialt brott mot den egna individen. I reservationen har vi pekat på att särskilt de som första gången tar befattning med narkotika bör lagföras och därmed få insikt i det allvar med vilket samhället ser på denna brottslighet.

Framlidne professorn i socialmedicin, med. dr Nils Bejerot visade i sin doktorsavhandling på spridningsmekanismen inom narkotikahanteringen. Många strategiska beslut i denna kammare när det gäller kampen mot narko-

tikan har fattats med dr Bejerots fynd som grund. Han menade att varje form av bruk av narkotika är ett missbruk. Han visade också som den förste forskaren i världen på spridningsschemat från en missbrukare till en icke-missbrukare. Vi reservanter har, som många andra, tagit fasta på dr Bejerots fynd, och vi menar därför att varje form av missbruk eller innehav av narkotika skall straffas.

Åtalsunderlåtelseinstitutet medverkar aktivt till att sprida uppfattningen att samhället inte ser allvarligt på små och enstaka innehav. Denna uppfattning strider mot denna riksdags uppfattning. För några år sedan t.o.m. straffbelade riksdagen bruket av narkotika.

Vi har därför i reservationen fört in kravet på att narkotikabrottslighet inte skall omfattas av möjligheten att erhålla åtalseftergift. Vi menar att denna synpunkt bör kunna inarbetas i den nuvarande svenska lagstiftningen och därmed ytterligare befästa statsmakternas konsekventa och oförsonliga kamp mot narkotika.

Naturligtvis hade vi inte denna gång väntat oss något bredare stöd för kraven i reservationen. Vi har dock för avsikt att återkomma, och vi hyser faktiskt en stark förhoppning om att detta stöd kommer att öka – det är något som jag tycker mig förstå av de diskussioner som förs.

Vi moderater har undertecknat fem reservationer till detta betänkande. Jag har här berört en av dem. Vi står naturligtvis bakom alla reservationerna men kommer att begära votering endast på reservation nr 4.

Anf. 100 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Vi i folkpartiet liberalerna delar den principiella inriktning som kommer till uttryck i den proposition som behandlas i betänkandet, nämligen att bötesstraffets ställning i påföljdssystemet ytterligare stärks. Redan i dag blir påföljden böter i 85 % av alla lagföringar.

I betänkandet behandlas också ett par andra frågor som snatteri, rapporteftergift och åtalsunderlåtelse, frågor som vi debatterade senast för ungefär ett år sedan.

Vi kan konstatera att snatterierna i dag kostar butikerna flera miljarder kronor. Ytterst blir det naturligtvis konsumenterna som får betala. Att snatterierna förekommer i en sådan omfattning är skäl nog att beivra dem. Att snatta är ofta ett debutbrott för ungdomar. Det är därför särskilt viktigt att vi reagerar mot dessa brott, snabbt och konsekvent. Just däri ligger den stora fördelen med ordningsbot för snatteri. Det behövs inga ytterligare utredningar av den frågan.

Folkpartiet liberalerna vänder sig också mot att åtalsunderlåtelse och rapporteftergift blir allt vanligare, rent av regelmässiga för vissa brott. Det måste vara fel signal, framför allt till unga människor, att lagöverträdelser inte beivras. Vi vill därför ha en återgång till de regler som gällde före den 1 april 1985, med det tillägget att de ändringar som gjordes om åtalsunderlåtelse för unga lagöverträdare 1989 skall gälla också i fortsättningen.

Herr talman! Vi vill dessutom att åtalsunderlåtelse för ungdomar skall villkoras. Det skulle understryka att det är allvar om ungdomar får veta att det blir åtal om de i fortsättningen inte sköter sig.

Herr talman! Minsta gemensamma nämnare för de reservationer som

folkpartiet liberalerna står bakom är att det framför allt är för de unga lagöverträdarnas skull som vi vill att samhällets insatser skall bli snabbare och mer konsekventa. Därigenom motverkar vi att ungdomar börjar utveckla ett verkligt kriminellt beteende, som senare är mycket svårt att bryta sig ur.

Herr talman! Vi står, som sagt, bakom reservationerna 1, 3 och 5, men jag yrkar bifall bara till reservation 3.

Anf. 101 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Runt 300 brott begås dagligen mot svenska butiker, varuhus, kiosker och annan servicehandel, enligt färsk statistik från statistiska centralbyrån. Statistiken visar att det har skett en kraftig ökning av de grova brotten, rån med eller utan skjutvapen. Även mindre allvarliga brottstyper som inbrott och snatterier ökar, åtminstone vad gäller antalet anmälda brott. Snatterier i butiker och varuhus har, enligt samma SCB-statistik, ökat med 4 % sedan 1989 och har passerat 60 000-strecket för hela landet. De siffror jag nämner är preliminära. Siffrorna motsvarar ca 1 % av handelns omsättning, vilket motsvarar 2,6 miljarder kronor.

Butikstillgreppen är mest koncentrerade till storstadsregionerna. Bara Stockholmsregionen svarar för runt 30 % av samtliga anmälda stölder och snatterier. Men snatterier och stölder förekommer över hela landet. Alla samhällskategorier stjäl, och i stort sett alla butiker och varuhus drabbas.

Det är ytterst konsumenterna som förlorar på snatterierna genom att företagen kompenserar sig för förlusterna genom högre priser. Kan man komma till rätta med stölderna, kan också priserna sänkas.

Snatterier är vanliga ungdomsbrott och därmed ofta inledning till en brottslig bana. Det gör det extra viktigt att reagera på brottet, för att visa att på brott följer en samhällsreaktion, att samhället inte accepterar brottet.

I centerns motion om åtgärder för att minska brottslighet och våld konstateras att det för en förstagångssnattare kan vara rimligt att denne inte drabbas av mer ingripande åtgärder. Om snattaren är beredd att återlämna det tillgripna och är beredd att göra rätt för sig, kan rapporteftergift användas. Rapporteftergift bör däremot aldrig ske vid upprepad brottslighet, för en s.k. återfallssnattare. Likaså bör åtalsunderlåtelse endast användas då återfallsrisken kan anses vara försumbar. Centern vill, i likhet med moderater och folkpartister, återgå till tidigare restriktivare regler som gällde före 1985, men behålla de skärpningar som infördes för unga lagöverträdare år 1988, vilket framgår av reservation 3.

Beslut om åtalsunderlåtelse kan kombineras med föreskrifter. Åklagare använder sig inte sällan av denna möjlighet när det gäller ungdomar mellan 15 och 17 år. Följs inte föreskrifterna kan beslutet om åtalsunderlåtelse återkallas. BRÅ har i en utvärdering av frågan funnit att återkallelse av åtalsunderlåtelsen mycket sällan används trots uppenbar misskötsamhet från den unges sida. Vi menar att man härigenom ger felaktiga signaler till den unge lagöverträdaren. Uppföljningen bör därför skärpas. En bättre kontroll fordras av att meddelade föreskrifter följs. Kravet framförs i reservation 5.

Vid mindre, okomplicerade, erkända snatteribrott borde ordningsbot kunna användas för att få en snabb reaktion på brott och samtidigt en förhållandevis skonsam lagföring. Det skulle dessutom kunna bidra till ett bättre

resursutnyttjande av åklagarnas och polisernas arbete. Fängelsestraffkommitténs förslag kan ligga till grund för en regeländring, menar vi. Förslaget finns i reservation 1.

Vad gäller värdegränsen mellan snatteri och stöld anser vi vidare att dagens gräns vid 800 kr. är för hög och bör sänkas. Eftersom det pågår arbete inom regeringskansliet med frågor om gränsdragning mellan de olika brotten har vi valt att inte reservera oss utan bara lämna ett särskilt yttrande.

Herr talman! Med det anförda ställer sig centern självklart bakom de reservationer jag nämnt, men jag yrkar bifall enbart till reservation nr 5.

Anf. 102 BJÖRN ERICSON (s):

Herr talman! Till det betänkande som vi nu behandlar har, som framgått av de tidigare inläggen, fogats ett antal reservationer av framför allt moderater, folkpartister och centerpartister. I reservationerna behandlas ordningsbot för snatteri, användning av åtalsunderlåtelse och rapporteftergift m.m.

I reservation 1 tar man upp ordningsbot för snatteri. Utskottet har tidigare vid flera tillfällen, och senast förra våren, avstyrkt liknande yrkanden. Skälet var då att utskottsmajoriteten ansåg att vi borde avvakta fängelsestraffkommitténs betänkande.

Det finns, som bl.a. Lars Sundin framhållit, uppenbara fördelar med ordningsbot i sådana ärenden, men fortfarande saknas enligt vår mening tillräckligt underlag för att i dag ta ställning. Erfarenheterna av den nu föreslagna reformen, med ökad användning av penningböter, får visa om tillämpningsområdet bör utvidgas.

Frågan kommer nu att övervägas av åklagarutredningen. Utskottsmajoriteten anser därför inte att motionsyrkandena bör leda till någon åtgärd från riksdagen.

I reservation 2 föreslås att man skall införa en begränsning av det straffbara området för snatteri och samtidigt vidga området för stöld.

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsönskemål om en sänkning av den i praxis använda beloppsgränsen mellan stöld och snatteri och har då avstyrkt dessa med hänvisning till att fängelsestraffkommittén behandlar frågan. I avvaktan på resultatet av kommitténs förslag ansåg utskottet att riksdagen inte borde göra något uttalande i saken.

Inte heller nu anser utskottsmajoriteten någon annan bedömning vara möjlig, varför jag yrkar avslag på reservationen.

I reservation 3 behandlas rapporteftergift och åtalsunderlåtelse. Reservanterna förordar minskad användning av rapporteftergift och åtalsunderlåtelse och återgång till de regler som gällde före den 1 april 1985. I reservation 4 förordas att åtalsunderlåtelse i princip inte skall beviljas vid narkotikabrott.

Samtliga nu aktuella motionsönskemål har behandlats av utskottet vid flera tillfällen och senast under föregående riksmöte. Enligt utskottets uppfattning har de lagändringar som genomfördes 1985 varit värdefulla som medel att koncentrera resurserna till de mest angelägna områdena. Reglerna har dock ifrågasatts, som bl.a. Göran Ericsson påpekade, varför åklagarutredningen enligt sina direktiv skall göra en samlad utvärdering av 1985 års förändring för att se om nu gällande bestämmelser om åtalsunderlåtelse är

ändamålsenliga. Den skall också se över bestämmelserna om rapporteftergift.

Med hänvisning till det nu pågående utredningsarbetet yrkar jag avslag på reservationerna 3 och 4.

I reservation 5 om åtalsunderlåtelse för unga förordas att åklagarna skall använda åtalsunderlåtelse ytterst restriktivt för unga i åldrarna 15–17 år.

Även dessa motionsönskemål behandlades så sent som vid förra riksmötet och avslogs då.

De nuvarande reglerna om åtalsunderlåtelse i lagen om unga lagöverträdare fick sin nuvarande utformning den 1 juli 1988. BRÅ, som haft regeringens uppdrag att utvärdera frågeställningar liknande dem som tas upp i reservationen, anser att det behövs åtgärder. BRÅs utvärdering har överlämnats till ungdomsbrottskommittén, som skall se över nuvarande reaktionssystem när det gäller brott av unga.

Med hänvisning till att frågeställningen nu bereds anser utskottsmajoriteten att det inte finns behov av något riksdagens uttalande. Jag yrkar därför avslag på reservationen. Herr talman! För tydlighetens skull vill jag slutligen bara yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 103 LARS SUNDIN (fp) replik:

Herr talman! När vi inom de borgerliga partierna tidigare har krävt ordningsbot för snatteri har vi avspisats med att det inom regeringskansliet pågick ett beredningsarbete, som inte fick störas. Nu har frågan skickats över till åklagarutredningen. Vår uppfattning är att det inte behövs mer underlag. Vi har nog med underlag för ett beslut.

Jag är nu bara nyfiken på en sak, Björn Ericson. Utskottsmajoriteten skriver att åklagarutredningen nu skall få pröva denna fråga "i positiv anda". Positiv för vem? För er gamla socialdemokratiska inställning att tanken på ordningsbot för snatteri inte är någon bra idé eller för oss som hela tiden har tyckt att det är en möjlighet som bör användas? Vad menas alltså med "i positiv anda"?

Anf. 104 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Visst är det viktigt, som Lars Sundin och Gunilla André har sagt tidigare här i debatten med snabba reaktioner från samhällets sida. Det är speciellt angeläget för ungdomar, för att de snabbt skall få klara besked om vad som är tillåtet och inte. Visst kan det vara ett bra sätt att minska riskerna för att de halkar in i brottslighet. Vi delar alltså definitivt den bedömningen och tycker att det skall vara ett viktigt mål för alla de åtgärder som vidtas när någon ertappas med att göra något som inte är tillåtet. Att gå därifrån till att begära straffskärpning ser vi inte som något nödvändigt steg.

Jag vill bara ha sagt det här, herr talman, för att markera en enighet om det som jag bedömer vara det viktiga målet – att göra allt vad man kan för att förhindra brott och upprepning av brott. Vi tror att just det förhållandet att folk genom någon typ av ingripande snabbt får klart för sig att man gått över en gräns är betydelsefullt, men den reaktionen behöver inte nödvändigtvis vara ett straff utan bör snarare vara en varning eller ett klargörande.

Det har tidigare sagts under eftermiddagens ganska långa debatt att det finns mycket få, om ens några tecken som talar för att man uppnår bra resultat i brottsförebyggande verksamhet genom att skärpa straffen. Det är inte den typen av reaktion som det skall handla om, utan om att snabbt över huvud taget visa var gränserna går och att göra det på ett sätt som snarare inbjuder till att människor fogar sig i reglerna än till att öka oppositionen mot dem.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 27 mars.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.52 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

11 § Anslag till patentväsendet, m.m.

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1990/91:LU15 Anslag till patentväsendet, m.m. (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 105 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Alla som hade sett fram emot att få höra Karin Starrin engagerat tala om riskerna med patent på liv är självfallet besvikna, men eftersom debatten förs nu efter middagspausen deltar jag i debatten i hennes frånvaro.

Det betänkande vi nu behandlar heter "Anslag till patentväsendet m.m.". Rubriken är något knapphändig. Anslaget till patentväsendet är någonting som vi är helt eniga om. Det är det som ryms inom "m.m." där det råder delade meningar. Bakom "m.m." ryms så viktiga saker som frågan om huruvida vi skall ha patent på bioteknologiska uppfinningar eller inte, eller för att använda ett enkelt uttryck: Skall vi godkänna patent på liv eller inte? Det är en synnerligen stor och viktig fråga.

Utvecklingen inom biotekniken går mycket snabbt. Särskilt i fråga om utnyttjande av genteknik är forskningens framsteg påtagliga. Det skapas nya förutsättningar för att på vitt skilda områden tillämpa de nya landvinningarna. Man kan alltså räkna att biotekniken får allt större betydelse och kan utnyttjas alltmer.

Då reser sig genast, eller bör i varje fall resas, frågan: Vilken utveckling vill vi ha, och vill vi försöka påverka denna utveckling? Från centerns sida ser vi det som viktigt att inte bara se på möjligheterna, utan man måste också

analysera konsekvenserna och noga bedöma riskerna med denna utveckling. Olika utskott har tagit ställning i dessa frågor. I förra veckan hade vi att behandla ett betänkande från socialutskottet om användning av genteknik på människan. Där var centern det parti som försökte hålla emot och ta mera etiska hänsyn. Varje år under de senaste åren har vi också behandlat ett stort bioteknikbetänkande från jordbruksutskottet. I lagutskottet behandlas bara en del av dessa frågor, och det gäller ju frågan om patent på biotekniska utvinningar, alltså frågan om patent på liv eller inte.

Vi har i år liksom tidigare år en motion från centern, som tar upp dessa frågor. I samma motion tar vi också upp andra bioteknikfrågor, alltså inte bara patent på liv. Vi framhåller där att biotekniken måste ges etiska, sociala och miljömässiga ramar. Vi kräver en heltäckande lagstiftning och att det skall finnas en kraftfull myndighet, en biotekniksinspektion. Vi anser – jag vill nämna det, eftersom det är utgångspunkten för våra synpunkter i dessa frågor – att den genetiska integriteten skall skyddas. Vi kräver en skärpning av lagstiftningen då det gäller tillämpning av genteknik t.ex. på djur.

Vänsterpartiet och miljöpartiet har liksom centern motioner som vänder sig mot möjligheten att få patent på liv. Däremot har från moderat håll i år väckts en motion där man närmast uttalar sig positivt och i stället uttrycker farhågor för att Sverige skulle isolera sig från utvecklingen i världen, alltså utvecklingen mot att i allt högre grad använda sig av bioteknik.

Behandlingen av motionerna har liknat fjolårets behandling. Majoriteten avstyrker alla motioner där man vill begränsa möjligheten till patent på liv och som innebär en starkare kontroll i dessa ärenden. Liksom i fjol har vi reservationer. En reservation är gemensam för centerpartiet och vänsterpartiet. I den motionen betonar vi att det mot bakgrund av den utveckling som pågår är väldigt viktigt att vi från Sverige försöker agera. Vi ser hur man i ökad utsträckning från framför allt japanska och amerikanska företag försöker utnyttja bioteknik och få patent på det som vi kan kalla patent på liv. Genom att Sverige är med i det europeiska patentverket finns det risk att patenten även blir gällande i vårt land. För dessa företag står självfallet vitala ekonomiska intressen på spel. Även EG-direktiven tycks innebära ökade möjligheter att patentera uppfinningar som avser växter och djur.

Vi måste i det här fallet alltså ta ställning till en rad spörsmål av, enligt vår mening, komplicerad art, nämligen de etiska och ekologiska aspekterna på gentekniken. Vi vill även erinra om att väldigt många människor känner stark oro och osäkerhet inför genteknikens utveckling och de framtida följderna. Vi anser att det bör tillsättas en parlamentarisk utredning, som får till uppgift att utarbeta en samlad heltäckande lagstiftning på bioteknikens område, lagstiftning som skall ange de etiska, sociala och miljömässiga ramarna för forskningen och tillämpningen. Vi anser att det är angeläget att initiera en bred debatt i dessa frågor och sprida information om bioteknikens roll i samhället nu och för framtiden. Det är vidare viktigt att man överväger de problem som är förknippade med den utveckling som vi har när det gäller patent på biotekniska uppfinningar.

Vi ser det som väldigt viktigt att vårt land på miljöområdet och på andra områden då det gäller att respektera liv försöker att gå i spetsen för att slå vakt om livet och de etiska värdena. Vi anser att en parlamentarisk utredning

bör få i uppdrag att ta upp spörsmål om förbud mot patent på växter, djur och mikroorganismer.

Herr talman! Frågan gäller alltså patent på liv eller inte. I centern har vi ett motto som är rubriken för mycket av vårt politiska arbete, och det är: respekt för livet. För oss är det alldeles klart att ställningstagande i fråga om patent på liv har en tydlig etisk dimension. Det är naturligt att många människor värjer sig känslomässigt mot tanken på att liv skall kunna patenteras. Det finns sjävfallet de som tycker att denna fråga inte skall styras av känslor. Men vi måste understryka att det är fullt legitimt av en opinion som är tveksam att kräva en genomgripande offentlig debatt i frågan, innan man tar någon avgörande ställning. Frågan är, som vi ser det, av den storleksordningen att ett sådant krav är väl motiverat. Vi behöver en debatt och en offentlig diskussion i dessa frågor i det svenska samhället.

Slutligen vill jag framhålla att vi i centern hyllar en varsam och klok användning av biotekniken. Vi kräver en kraftfull satsning på kunskapsuppbyggande grundforskning. Vi kräver lika tydligt att man i tid sätter de etiska och miljömässiga ramarna för biotekniken. Vidare kräver vi att bioteknikens tillämpningar och inte minst patentering inte smygs på medborgarna.

Med det, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 1 som är fogad till utskottets betänkande.

Anf. 106 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Den nuvarande patentlagen är från 1967. När den antogs var det ingen, varken här i Sverige eller någon annanstans i världen, som kunde drömma om att den gentekniska forskningen 20 år senare skulle ställa oss inför frågan om det skulle gå att använda patenträtten på levande materia. Patentlagen är helt enkelt inte konstruerad för levande materia.

När tillägget om mikroorganismer gjordes 1978 var det nog inte heller så många – om än några – som hade klart för sig vilken utveckling gentekniken skulle genomgå bara på ett årtionde. Men när sedan biotekniken tog raketfart och exempelvis behovet av att skydda dyrbart framtagna tekniker eller produkten gjorde sig märkbart, fanns bara den gamla, för helt andra ändamål avsedda, patenträtten att tillgå.

Lagstiftning och internationella överenskommelser har hela tiden legat steget efter den gentekniska utvecklingen.

Att försöka anpassa och tillämpa patentlagstiftningen på bioteknik- eller genteknikområdet är ungefär lika malplacerat som om man skulle försöka använda vägtrafikbestämmelser inom flygtrafiken. Man får inte stirra sig blind på eventuella likheter mellan verksamheter, utan man måste titta på de faktiska förhållandena. Om det visar sig att föråldrade regelverk är omöjliga, får man skaffa fram nya och bättre.

Vi i vänsterpartiet menar alltså att patent på levande material är orimligt. Patentlagstiftningen är ett gammalt regelverk som är skapat för helt andra omständigheter och förhållanden än vad som nu är aktuella inom genteknikområdet.

Frånsett vissa tekniska svårigheter finns det också andra orsaker som gör patentlagstiftningen olämplig när det gäller levande materia.

För det första betyder i dessa sammanhang "levande materia" allt från en-

staka gener till fertila, i högsta grad levande, organismer som kan producera avkomma. Orimliga moraliska, etiska, rättsliga och praktiska problem skulle uppstå om vem som har rätt till avkomman efter en patentering.

För det andra kan patentlagstiftning ge multinationella, kapitalstarka företag total kontroll och makt över viktiga delar av genteknikens resultat. Vi i vänsterpartiet anser att det är av största vikt att genteknikens resultat och möjligheter är tillgängliga för alla. Man måste också stoppa alla möjligheter till "kryphål" i lagstiftningen, som t.ex. medger att företag kan ta patent på redan existerande organismer. Tyvärr finns redan i dag exempel på hur företag har försökt att skaffa sig ensamrätt och patent till växter där bara vissa egenskaper förändrats.

Det finns också exempel på hur företag hindrar eller "glömmer bort" FoU-resultat när de inte passar företagens syften, vilket företagen kan göra med stöd av bl.a. patentmöjligheterna.

Herr talman! Biotekniken får inte bli en teknik som ytterligare vidgar klyftan mellan i- och u-länder. Det finns en sådan risk i och med en patentmöjlighet.

Med patenträtt på växter är riskerna för att uppfinnarna skall kunna kräva royalties på grödor överhängande. Vi begriper alla att en fattig bonde i ett u-land inte skulle klara det. Det går helt enkelt inte.

Patenträtt kan också äventyra den genetiska mångfalden och sätta jordbrukets intressen på spel. Människors möjlighet att använda sin egen skörd för utsäde kommer att begränsas eller rent av försvinna. Det är inte svårt att föreställa sig vad detta har för betydelse för u-länderna.

För det tredje är vi nu framme vid frågan om mänskligt liv kan patenteras. För 30 år sedan skulle en sådan fråga ha verkat befängd, men nu går det inte längre att klart urskilja vad som är mänskligt liv, och det blir med all sannolikhet ännu svårare i framtiden. Redan för ett år sedan publicerades rapporter om att man lyckats odla mänskliga nervceller in vitro, dvs. utanför kroppen. Mänskliga organ kan hållas vid liv allt längre tid i näringslösningar. Man kan lätt hamna fel när man försöker klara ut vad som är liv resp. en produkt.

Vänsterpartiet har föreslagit att man i stället för patentmöjligheter på levande material utvecklar växtförädlarrätten på ett sådant sätt att den kan användas på gentekniskt manipulerade växter. En motsvarande lag kan skapas för övrigt levande material.

Skillnaden – och detta är viktigt – mellan patent- och växtförädlarrätt är att den senare ger ett skydd för processen att ta fram ett utsäde, medan patentet även omfattar den industriellt färdiga produkten, baserad på en viss växtsort eller grupp av husdjur.

På så sätt kan man å ena sidan få en lämplig avvägning mellan intressen som står bakom en process för framtagning av gentekniska produkter och å andra sidan de krav som jag tidigare har nämnt.

Herr talman! Sedan ett halvår tillbaka arbetar en parlamentarisk beredning med att bereda frågor med anknytning till användning av genteknik.

Vänsterpartiet anser inte att ett beredningsarbete med denna inriktning är tillräckligt. Bl.a. kan de immaterialrättsliga frågor som det här handlar om

omöjligen bli tillräckligt och förutsättningslöst utredda. Vi behöver en samlad, heltäckande lagstiftning på bioteknikområdet.

Det viktigaste med biotekniken och gentekniken är att deras förtjänster skall komma hela mänskligheten till godo, inte enbart vissa företag eller länder. Därför är det viktigt att all lagstiftning på detta område främjar öppenhet och ett fritt flöde av information och kunskap.

Patentlagstiftningen är internationell. Det finns ingen, absolut ingen, anledning att Sverige skulle gå i spetsen här i Europa för en rätt att patentera liv.

Om vi däremot verkar för en förändring av växtförädlarrätten och utarbetar en etiskt och biologiskt välfungerande lagstiftning för annat liv än växter, skulle vi på det sättet gå i spetsen för en värdig utveckling av såväl bioteknik i allmänhet som genteknik i synnerhet.

Avslutningsvis vill jag också visa på ett nog så viktigt argument mot patent på liv, nämligen den starka opinion som finns hos människor i allmänhet.

Blotta tanken att liv skulle kunna patenteras, att man skulle kunna äga och ha ensamrätt till ett liv, om än aldrig så litet, är så djupt oetisk för de flesta människor att oviljan mot något sådant lätt kan slå över till ett avståndstagande till genteknik över huvud taget.

Det vore verkligen inte en önskvärd utveckling. Om inte annat än för att motverka detta, borde det ligga i allas vårt intresse att hitta fram till fungerande lagstiftning för bio- och gentekniken och säga nej till patent på liv.

Med det anförda yrkar jag bifall till vänsterpartiets och centerns reservation om patentförbud, reservation 1.

Anf. 107 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Herr talman! Också jag har lagt märke till att lagutskottets betänkande är rubricerat Anslag till patentväsendet m.m. Jag hade nog hellre velat rubricera betänkandet Patent på liv m.m. Som jag ser det, är det patent på liv som är den centrala frågan.

Forskning drivs av nyfikenhet. Jag har själv varit forskare under större delen av mitt liv. Jag vet vad det vill säga att komma på nya saker, som man tror att ingen kanske någonsin har vetat innan. Detta är en mycket stark drivkraft. Jag förstår dem som med hjälp av genteknik manipulerar, hittar nya saker, nya livsformer – kanske råttor som är jättestora. Man tänker inte på användningen, utan det är entusiasmen att få fram någonting nytt som är det väsentliga. Detta är inte någonting som egentligen borde stävjas, om det inte hade varit för konsekvensernas skull.

Grundforskningens kunskapsinsamlande har lett till konsekvenser som man inte helt kan överblicka. För några år sedan reagerade forskarna själva och utfärdade frivilligt ett moratorium för vidare forskning till dess man hade klart för sig vilka konsekvenserna skulle bli. Detta moratorium gäller emellertid inte längre.

Forskning av olika typer har medför konsekvenser som man inte har väntat sig. Man har hittat på väldigt fina saker, t.ex. freoner som kunnat användas i sprutflaskor, men man har inte haft en aning om att ozonlagret skulle ta skada. Jag säger detta bara som ett exempel av många där man inte har haft konsekvenserna klara för sig.

Manipulation med gener är skilt från den förädling av växter och djurarter som har bedrivits under många år och som syftar till att långsamt förändra egenskaper. Om man mycket snabbt ändrar hela den genetiska koden, vet man inte alls vad resultatet blir. Man studerar egenskaperna hos den växt resp. det djur som man får fram och vissa, mycket intressanta, egenskaper kan man ha användning för. Detta är ett farligt sätt att handskas med denna teknik. Det har också en djupare etisk signifikans när det gäller liv.

Patent på liv är alltså en viktig fråga, kanske en fråga om storskalig kontroll över människor, djur och växter – en kontroll som i vissa fall utövas av ekonomiska maktcentra. Det är kanske en fråga om framtida, osäkra hotbilder där kontrollen är i händerna på sådana makter som vi inte skulle vilja se utöva kontroll över världen. Detta är avgjort en fråga av djup etisk signifikans.

Herr talman! Jag stöder givetvis den reservation som Elisabet Franzén har avgivit, och jag yrkar härmed bifall till den.

Jag tänker utveckla några av problemen som är förknippade med ett patentsystem där patent kan tas på levande organismer. Som exempel vill jag ta upp ett praktiskt, ekonomiskt fall.

En industri har utvecklat ett bekämpningsmedel som också skadar den planta, vars skadedjur man vill bekämpa. Då utvecklar industrin genom manipulation en resistent form av denna planta och patenterar den. På det viset kan det ekonomiska beroendet för lantbrukaren bli mycket stort. Konkurrensen från andra på marknaden är mycket begränsad. Det finns även en mängd andra praktiska exempel.

Det viktigaste är att det etiska synsättet kommer in. Människan, världens härskare som hon är van att betrakta sig som , bör inte uppföra sig som en sådan, utan hon bör leva i en ekologisk balans med naturen och det är mycket viktigt för vår framtid.

Man frågar sig då vad som går att förutskicka för den som utvecklar och tar patent på vissa former av djur. Jag vill inte säga vissa former av människor, för det är alltför hemskt att tänka sig, men detta är kanske en del av vår framtida hotbild. Allt detta för att skaffa sig makt. Det kanske blir så att en grupp människor, kanske hela mänskligheten, behärskar naturen på ett nytt sätt. Konsekvenserna av människans behärskande av naturen är inte alltid lättöverskådliga, och det slutliga öde som dessa konsekvenser leder fram till vet vi inte någonting om.

Det här är en svår fråga. Jag måste respektera Martin Olssons varning att Sverige inte får stå utanför ett internationellt system. Det är alltså mycket viktigt att vi i den här frågan agerar internationellt, att diskussionen är internationell. Den offentliga debatten är, vilket flera har påpekat, viktig. Den pågående utredningen måste få vidare direktiv. Vi har föreslagit en del i detta sammanhang. Jag hoppas att det här är en del av en debatt som blir vidare och vidare. Jag hoppas att man inte går för snabbt fram med patenten. Vi har alltså reserverat oss. Jag hoppas att kammaren har klart för sig vad det gäller och fattar ett vist beslut på onsdag när detta ärende skall tas upp till avgörande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2 under mom. 4 i hemställan.

Anf. 108 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Till föregående riksmöte väcktes det ett stort antal motioner om bioteknik och frågor som har med bioteknik att göra. En del av dessa motioner remitterades till lagutskottet, nämligen de motioner som berör biotekniska uppfinningar och patent på dessa.

Lagutskottet anordnade tillsammans med jordbruksutskottet en stor utfrågning. Därefter behandlade vi mycket ingående alla de frågor som togs upp i dessa motioner.

Innan utskottet började sin behandling meddelade regeringen att den ämnade tillsätta en parlamentarisk beredning och angav direktiven för beredningen. Jag skall inte läsa upp dessa direktiv, men jag kan konstatera att denna beredning täcker in de frågeställningar som motionärerna har tagit upp i sina motioner.

Vid behandlingen i utskottet konstaterade man med stor tillfredsställelse att regeringen hade tillsatt denna beredning. Utskottet var liksom motionärerna medvetet om att det finns problem kring dessa frågeställningar. Många människor är, som Martin Olsson sade, oroliga inför vad det här kan betyda på olika områden. Och i många fall har människor liten insikt i vad det betyder.

Vid behandlingen i lagutskottet i fjol, som var mycket ingående, konstaterade utskottet att man såg positivt på gentekniken och på användandet av mikroorganismer som hjälp för mänskligheten i en rad olika situationer. Det gäller t.ex. framställning av nya läkemedel, det gäller medicinsk diagnostik, förädling av växter, kemiska produkter inom industrin, och det kan även gälla miljöfrågor som vi löser med hjälp av forskningsresultat som kommer fram i dessa sammanhang. Och utskottet pekade på dessa mycket positiva sidor som man inte får glömma bort. Motionärerna vill naturligtvis inte beröra dessa sidor, utan de tar mer upp de eventuella farhågor som de hyser för tekniken som sådan.

Utskottet försökte inte på något sätt att dölja att det finns vissa problem förknippade med denna typ av forskning. Men efter att ingående ha behandlat olika motionsyrkanden konstaterade vi att patentlagstiftningen är sällsynt dålig för att komma till rätta med eventuella förbud, begränsningar eller avgränsningar. Om vi vill göra denna typ av begränsningar eller införa förbud bör det ske i någon annan form av lagstiftning. Patentlagstiftningen är, som någon sade här, utomordentligt internationell. De här frågorna är aktuella i FN-organ. GATT har tidigare tagit upp dem, och EG har nyligen tillsatt en beredning för att se över dessa frågor. Sverige har anslutit sig till den konvention som styr dessa frågor när det gäller europeiska patent. Den ger naturligtvis även svenska uppfinnare hjälp i vissa situationer. Men den innebär samtidigt att det ställs vissa krav på Sverige. Vi kan inte utan vidare fatta beslut på patentlagstiftningens område som går stick i stäv emot lagstiftning och andra förpliktelser som vi har gått med på. Den är, som jag tror att motionärerna vet, en mycket dålig effekt av ett sådant förbud just när det gäller en svensk del av lagstiftningen. Om man vill söka patent flyttar man naturligtvis sin ansökan utomlands och får det patent som man vill ha.

Om vi vill påverka frågorna internationellt, vilket vi naturligtvis skall göra om vi har denna uppfattning framöver när vi har fått fakta på bordet, skall

vi göra det genom att agera i de internationella organ som finns och som har hand om dessa problem och behandlar dem. På det sättet kan vi påverka utvecklingen i en riktning som vi finner riktigare än den som föreligger i dag.

Därför har utskottet i år också avstyrkt dessa motionsyrkanden. Jag tycker att det är litet underligt att motionärerna som hade framgång i fjol, genom att få regeringen att tillsätta denna parlamentariska beredning som började sitt arbete vid halvårsskiftet förra året och som är i full gång, anser att vi nu under pågående utredningsarbete skall gå in och så att säga fatta beslut i Sveriges riksdag innan resultatet av denna beredning är klar. Det måste vara fel. Därför har utskottsmajoriteten avstyrkt de motioner som i år har behandlats. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på de två reservationer som finns fogade till betänkandet.

Anf. 109 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Herr talman! Visserligen talade jag fort när jag höll mitt anförande, men jag är beklämd över att Rolf Dahlberg över huvud taget inte uppfattade att jag sade att detta inte får blandas ihop med motstånd mot genteknik eller biotekniken i allmänhet utan att det uteslutande handlar om frågan att patentera liv. Jag känner det faktiskt som angeläget att upprepa detta. Det är alltså inte på det sättet – åtminstone inte från vänsterpartiets sida – som Rolf Dahlberg påstod, att det bakom detta skulle ligga en ovilja eller skräck för genteknik över huvud taget.

Anf. 110 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill något kommentera vår värderade utskottsordförandes synpunkter. Han sade mot slutet av sitt anförande att det var förvånande att motionärerna återkommer när man tack vare motionärerna har fått regeringen att tillsätta en beredning. Det är naturligtvis värdefullt att det har skett något, men det framgår klart av våra motioner och av reservationen att vi anser detta vara alldeles för begränsat.

Frågan är om man skall ha en viljeinriktning eller inte. Skall riksdagen uttala den viljeinriktningen när det gäller patent på liv, för att använda detta uttryck? Vi anser att det är en så viktig fråga att riksdagen bör göra det. Det är detta som det egentligen gäller i detta sammanhang. Vi vill att Sverige internationellt skall arbeta för att bidra till att förhindra en icke önskvärd utveckling. Man kan säga att det internationellt, och självklart även i Sverige, gäller om man ställer sig på den etiska sidan eller på den kommersiella sidan. Vi i Sverige brukar ju, som jag nämnde i mitt anförande, vara angelägna om att arbeta internationellt om vi anser att det är något som vi kan och bör påverka. Jag tycker därför att det är illa att man inte vill vara med och påverka i den här riktningen. Jag förstår att utskottsmajoriteten är glad över den moderata motionen. När den kommenterades sades det att Sverige inte utan vägande skäl bör isolera sig från den internationella utvecklingen på patentområdet. Vi menar i stället att Sverige aktivt skall arbeta för att få den utveckling som är önskvärd ur etiska och andra synpunkter.

Anf. 111 GÖSTA LYNGÅ (mp) replik:

Herr talman! Rolf Dahlberg påpekade också, vilket jag glömde att säga, att gentekniken visst har många positiva sidor. Men det är bara det att det

är de positiva sidorna som man känner till och som gör att man accepterar resultaten. De negativa sidoeffekterna och konsekvenserna är ofta okända. Det är det som är det besvärliga, och det är därför som vi efterlyser konsekvensanalyser i många sådana fall.

När det gäller utredningen är det utmärkt att den är tillsatt. Vi har alltså föreslagit tilläggsdirektiv till den. Och de gäller inskränkningar i det immaterialrättsliga skyddet.

Jag tycker också att den internationella aktiviteten är oerhört viktig. Jag kan inte förstå att detta skall vara anledningen till att vår motion avstyrks. Vi ser, och jag är glad för att också utskottet gör det, den internationella aktiviteten som det verkligt viktiga.

Anf. 112 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Det jag menar är att motionärerna borde ha avvaktat den parlamentariska beredningen och det resultat den kommer fram till. Den fick bl.a. till uppgift att inhämta och undersöka kunskapsläget beträffande de ekologiska risker som är förknippade med genetiska försök. Man skall titta på om det finns anledning att förbjuda användandet av viss teknik. Man skall titta på hur man skall kunna utforma en anmälningsplikt som gör att samhället så att säga har kontroll över denna verksamhet. Man skall också titta på de patenträttsliga frågorna. Att under den beredningens arbete komma med olika förslag var det jag reagerade mot. Jag har respekt för de synpunkter som Gösta Lyngå, Elisabeth Persson och Martin Olsson har framfört. Jag vet att det är många människor som har precis samma uppfattning som ni. Men jag tycker att vi politiker måste få fakta på bordet innan vi tar ställning. Det var det jag avsåg.

När det gäller de internationella kontakterna ämnar Sverige söka medlemskap i EG. Detta har riksdagen beslutat sig för. Vi vet att vi på område efter område måste EG-anpassa oss. Vi måste vara på det klara med vad man kommer fram till inom EG på det här området. Vi kan inte på egen hand laga till förbud eller begränsningar som sedan strider mot t.ex. EG-uppfattningen.

Jag skulle också vilja säga att Sverige trots allt inte är ensamt i världen om kunskap inom det här området. Det finns över hela världen forskare som kanske är mycket mer framstående och har större kunskaper än vi har i vårt land, detta dock inte sagt för att förringa den i botten liggande inställning som representanterna för de här tre partierna har. Jag vet inte, herr talman, om detta är ett tecken, men låt mig säga att just dessa tre partier icke är speciellt intresserade av den europeiska gemenskapen och de frågor som avser den.

Anf. 113 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Anledningen till att vi har återkommit redan nu, vilket har betonats i alla inläggen, är att det är en mycket snabb utveckling på detta område. Har man krav som man anser vara mycket viktiga kan man inte skjuta upp framförandet av dem några år. Därför har jag funnit mycket starka skäl för att återkomma. För att citera ordspråket får det inte vara så att "medan gräset växer, dör kon", utan det gäller att ingripa snabbt.

Rolf Dahlberg talar om anpassningen. Det är där vi har olika uppfattning. Majoriteten vill att vi snällt skall anpassa oss. Minoriteten, åtminstone det parti som jag representerar, centern, vill att Sverige skall vara en pådrivare internationellt och stödja den opinion som finns världen över för att motverka patentering av liv. Detta har vi framhållit både i motionen och i reservationen.

Som jag sade i mitt tidigare inlägg är det fråga om på vilken sidan vi skall stå, om vi skall vara ett stöd och stärka de röster och krafter i världen som vill arbeta emot denna patentering, om vi skall vara positiva, som Rolf Dahlberg ansåg, eller om vi kanske skall vara helt passiva och bara anpassa oss. Det är egentligen det som är den stora frågan när vi tar ställning till de här motionerna.

Anf. 114 GÖSTA LYNGÅ (mp) replik:

Herr talman! Då kom EG också in i denna debatt, det var intressant. Enligt miljöpartiet de grönas synsätt är Sverige betydligt mindre än EG, men EG är också betydligt mindre än världen. I det här fallet är det nog hela världen jag refererar till när jag talar om internationellt samarbete. Vi måste också diskutera detta med Japan och med USA, två stora centra för den gentekniska forskningen, för att inte tala om en mängd andra länder, varav de flesta faktiskt ligger utanför EG. Men jag håller med om att vi skall hålla reda på vad som händer i EG också.

Anf. 115 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! I lagutskottets betänkande nr 15 behandlas – som ett nytt ärende för utskottet – anslagsframställningarna från patent- och registreringsverket samt anslag till patentbesvärsrätten. Ett enigt utskott har tillstyrkt dessa anslagsyrkanden.

I betänkandet behandlas också, och det kanske är av större intresse, flera motioner om förbud mot immaterialrättsligt skydd för biotekniska uppfinningar.

I maj förra året behandlade vi här i riksdagen ett antal motioner med ungefär samma innehåll. Motionerna avslogs den gången med hänvisning till att regeringen beslutat tillkalla en parlamentarisk beredning för genteknikfrågorna. Direktiven upptog fyra huvudpunkter. En av dessa punkter rör just de immaterialrättsliga frågorna. Beredningen är nu i fullt arbete och skall avlämna sitt betänkande nästa höst. Vi socialdemokrater anser därför att vi skall invänta detta betänkande och avstå från att nu gå in och styra utvecklingen. Av den anledningen avstyrker vi alla motioner som behandlas i lagutskottets betänkande och de två reservationerna.

Miljöpartiet har i sin reservation påpekat att praxis i patentlagstiftningen inte längre överensstämmer med vad som ursprungligen var avsett skulle vara patenterbart. Centerpartiet har i sin reservation ett krav på en parlamentarisk utredning som skall utarbeta en heltäckande lagstiftning på bioteknikområdet. Det stora problemet med just gentekniken och biotekniken är, precis som framförts här tidigare i dag, att utvecklingen går så snabbt. Att åstadkomma en lagstiftning som är heltäckande, utan att vara föråldrad innan den ens hunnit vinna laga kraft, är nästan ogörligt.

Vill man förhindra en oönskad teknisk utveckling – och det tror jag att vi alla vill – måste man enligt min mening finna en modell för både insyn och kontroll från samhällets sida, men på ett sätt som gör att den är anpassningsbar till den tekniska utvecklingen. Då kan vi också behålla grundforskningen fri och styra tillämpningen av forskningen. Då kan vi ha en öppen debatt och ett kunskapsutbyte om de biotekniska frågorna, vilket är nödvändigt. Men som jag tidigare sagt är detta en uppgift för den arbetande gentekniska beredningen, där alla partier här i riksdagen finns representerade. Jag tror, Martin Olsson, att alla i beredningen har respekt för livet, annars skulle de inte ha suttit med där.

Miljöpartiet vill ge den sittande genteknikberedningen tilläggsdirektiv som innebär att man skall förhindra att Europatent på bioteknologiska uppfinningar blir gällande i Sverige. Centerpartiet vill att den parlamentariska utredningen skall arbeta efter ungefär samma riktlinjer. I klartext betyder det att ni vill att Sverige skall lämna det europeiska patentsystemet, något som vi socialdemokrater inte kan acceptera. Det skulle vara förödande för svenska uppfinnare, för svensk industri och på sikt för hela vår välfärd. Tänk bara på de många medicinska framsteg som vi har gentekniken och biotekniken att tacka för. Jag tror inte att vi vill vara någon av dem förutan.

Att lämna EPO, Europeiska patentorganisationen, drabbar dessutom inte bara bioteknikområdet. Det kommer att drabba hela den övriga industriella sektorn, det kommer att drabba vår forskning och vår utbildningssektor.

Centerpartiet, miljöpartiet och även vänsterpartiet vill ha förbud mot patent på levande organismer. Jag skulle vilja fråga talesmännen för de partierna: Vad menar ni med liv? Ni måste rimligtvis ha en definition, eftersom ni kan ställa kraven om förbud mot patent på liv, både i era motioner och från talarstolen. Jag tror inte att det är någon lätt fråga, men jag vore tacksam för ett svar.

Herr talman! Vi hade förra våren en ingående debatt om de immaterialrättsliga frågorna på bioteknikområdet. Regeringen har tillkallat en beredning för att ta ställning till dessa svåra frågor. Jag tycker att vi med synpunkterna från förra årets debatt och från dagens debatt kan invänta beredningens förslag, innan vi föreslår nya åtgärder som gäller patent på bioteknikområdet.

Jag vill med detta tillstyrka anslagsframställningarna i lagutskottets betänkande nr 15, men avstyrka motionerna och de båda reservationerna.

Anf. 116 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! När man hör Inger Hestvik låter det som om Sverige skulle gå under om vi inte snabbt följer den utveckling som sker i världen när det gäller att gå in för patent på liv. Jag tror inte att man på det viset skall försöka att skrämma upp oss. Jag kan ta ett exempel. Vi som lyssnade på debatten om en viktig miljöfråga här i kammaren för tio år sedan fick höra att Sverige skulle gå under om vi inte byggde kärnkraftverk. Nu skall vi gå under som industrination om vi inte snällt följer med och accepterar den föga respekt för livet som världen i övrigt vill ha.

Vi har inte sagt i vare sig någon reservation eller motion att Sverige skall lämna det europeiska patentsamarbetet. Vad vi har sagt är i stället att Sve-

rige aktivt skall verka för lösningar i den riktning som vi har förordat. Det gäller alltså att inte tillåta patentering av liv.

Inger Hestvik undrar var gränsen för vad som är liv skall sättas. Ja, det är en mycket stor fråga. Jag vänder på frågeställningen: Hur långt vill Inger Hestvik gå när det gäller att patentera det som hon räknar som liv? Vill socialdemokraterna sätta en klar gräns i det här fallet? Vad vi själva vill är just att sätta gränser. Vi vill att Sverige skall arbeta för detta.

Respekt för livet har vi alla, säger Inger Hestvik. Inger Hestvik sitter kanske med i den aktuella beredningen. Ja, jag hoppas att det finns en respekt för livet. Men det gäller att även utforma regler, lagar och bestämmelser beträffande inriktningen av samhällsutvecklingen för att därmed skapa respekt för livet.

Att utvecklingen går snabbt och att en lagstiftning snabbt kan bli föråldrad sade jag i ett tidigare inlägg. Vi vill inte snällt och stillsamt avvakta utan att ange en viljeinriktning när det gäller det som beredningen skall komma fram till. Det här är en synnerligen viktig fråga. Därför vore det en stor brist om Sveriges riksdag inte skulle våga göra ett principiellt uttalande om huruvida man vill att Sverige skall tillåta patentering av liv eller inte.

Anf. 117 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Herr talman! Jag lyssnade med tillfredsställelse på vad Inger Hestvik sade. Hon är helt inne på detta med att det är nödvändigt att finna metoder för att kontrollera konsekvenserna och resultatet av den tillämpade forskningen.

Jag skall försöka besvara den fråga som har ställts om vad vi i miljöpartiet menar med liv. Det är faktiskt inte så svårt att definiera det. Det är bara att läsa vad vi säger i vår reservation: "Biologiskt liv delas nämligen in i växter, djur, svampar samt encelliga organismer med eller utan kärna."

I diskussionen om genmanipulation, patenttagande etc. är detta med flercelliga djur – det måste jag erkänna – viktigast. När det gäller encelliga organismer med eller utan kärna finns det nog en så pass stor genetisk mångfald att det inte är fråga om samma begränsningar som i fråga om de s.k. högre formerna. Det är mitt svar på frågan om vad vi i miljöpartiet menar med liv. Jag undrar bara vad Inger Hestvik menar med liv.

Anf. 118 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! Jag har inget svar på frågan om vad liv är. Jag tycker att det är en alltför svår fråga.

Gösta Lyngås definition här tolkar jag så, att hans krav på förbud mot patent på liv är tillgodosedda.

Ett virus exempelvis kan inte leva ensamt. Är det liv? Virus kan inte reproducera sig ensamma, utanför en kropp. Det handlar alltså om mycket svåra gränsdragningar. Jag tycker därför att man skall vara mycket försiktig när man försöker dra gränser här.

Centern talar om respekt för livet. Från vänstern talar man om att detta med patent på liv är oetiskt. Men är det verkligen oetiskt och är det ett bevis på dålig respekt för livet att ta patent på t.ex. en bakterie som kan användas med hjälp av gentekniska och biotekniska metoder i industrin för att fram-

ställa medel med vilkas hjälp man kan bota människor från sjukdomar eller framställa läkemedel?

Jag tycker inte att det är bra att vara så tvärsäker på vad som är rätt och fel som ni i centern, vänsterpartiet och miljöpartiet är. Vi borde faktiskt visa litet ödmjukhet och respekt för människors oro i detta sammanhang. Egentligen tyder inte Gösta Lyngås framställning här i talarstolen på att han hyser respekt för människors oro. Gösta Lyngå tog upp helt felaktiga saker när det gäller förädling och genetisk manipulation. Han sade att man när det gäller förädling vet precis vad man får. Däremot skulle man med genetisk manipulation kunna få vad som helst. Men det förhåller sig precis tvärtom. När det gäller genetisk manipulation vet man precis var man går in och var man förändrar. Beträffande förädlingen handlar det om slumpen. Det vet vi av erfarenhet.

Gösta Lyngås anförande är ett perfekt bevis på hur man med bristfällig och felaktig information kan skrämma människor. Men så dåligt beställt får det inte vara med ansvaret hos oss i riksdagen och i den politiska debatten att skrämselmetoder måste utnyttjas när det saknas ett faktaunderlag.

Anf. 119 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Herr talman! Vi kommer nu in på ett ganska filosofiskt resonemang om liv. Men jag vill inte gå in på några detaljer i det avseendet.

Vad jag avser är, skulle jag vilja säga, patent-på-liv-problemet. Det är det som jag har tagit upp här. Jag tror att definitionen i miljöpartiets reservation är till fyllest. Den gäller ju vad vi nu diskuterar. Hur livet en gång har uppkommit och vad som gäller beträffande virus och annat tycker jag faktiskt ligger utanför det aktuella ämnesområdet. Det är svårt nog i alla fall.

När det gäller detta med genetisk manipulation resp. förädling tror jag nog att jag i mitt resonemang har stöd i en del vetenskapliga resultat, eller i varje fall vetenskapliga åsikter.

Anf. 120 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! En fråga som har upprepats här – jag var för övrigt den förste att ta upp den, eftersom jag var den förste talaren i den här debatten – gäller den oro som människor känner inför utvecklingen i detta sammanhang. I det här fallet gör vi oss till tolk för denna oro som människor känner. Vi understryker vikten av en allsidig upplysning och information. Det får inte bli så som jag avslutade mitt huvudanförande med att beskriva, nämligen att t.ex. frågor om patent på liv så att säga smygs på medborgarna utan att det förs en öppen debatt.

Det är vi som är kritiska som känner ödmjukhet i det här sammanhanget. Vi känner respekt för människors oro. Tyvärr vill moderaterna, folkpartisterna och socialdemokraterna inte medverka till ett uttalande till förmån för nämnda respekt för livet – i det här fallet alltså ett förbud mot patent på liv. Man vill inte att vi skall verka internationellt i detta sammanhang. I stället vill man, såvitt jag förstår, bara snällt åse utvecklingen.

Det finns ju ett europeiskt patentverk. Jag vet inte hur majoriteten ser på dessa saker om vi får en situation med patent på djur och växter i vårt land. Det är ju något som har beviljats av det europeiska patentverket. Och det

var nära att det hade hänt saker tidigare vad gäller oss i Sverige. Jag vill minnas att ett amerikanskt företag har fått patent på en viss växt. Men tack vare att centerns ungdomsförbund överklagade kom en omprövning till stånd. Jag vet inte hur långt man har kommit i det avseendet. Men det handlar om mycket viktiga saker. Det är betydelsefullt, Inger Hestvik, och det har jag sagt tidigare också, att vi försöker delta i det internationella arbetet i detta sammanhang.

Anf. 121 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! Martin Olsson säger att centerpartisterna, vänstern och miljöpartisterna är ödmjuka. Men jag skulle då vilja säga att ni har tagit patent på detta med att förstå patentdebatten litet bättre än vad andra gör.

Vi socialdemokrater – Martin Olsson nämnde även moderaterna och folkpartiet i det sammanhanget – framställs som hårdingar med rent kommersiella intressen utan vare sig etiska eller sociala ambitioner.

Det är just den framställningen i samhällsdebatten – det har ju förekommit stora rubriker om patent på liv – som skrämmer människor. Jag tycker faktiskt att det är ett dåligt sätt att debattera. Då är det inte fråga om en kunskapsdebatt, utan då är det – skulle jag vilja säga – nästan en massmedial debatt.

Sedan vill jag säga till Gösta Lyngå att det är nödvändigt att gå in på detaljer här. Det behövs också filosofi i det här resonemanget. I den aktuella beredningen sitter filosofer med. De är till stor hjälp i diskussionen om etiska och moraliska frågor. Det som här torgförs vilar på vetenskaplig grund. Den här diskussionen förs alltså inte utan medverkan från vetenskapsmännen.

Den här debatten måste tas på stort allvar. Vi måste alla ta ett ansvar här.

Anf. 122 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten särskilt mycket mera. Det börjar bli dags för en ny debatt här i kammaren i kväll.

Jag vill bara säga att jag hoppas att det inte var fel av mig att nämna de tre partier som utgör en majoritet här.

Denna fråga kan nog jämföras med en rad andra miljöfrågor som har diskuterats livligt i vårt samhälle under de senaste 20 åren. Det hette ju tidigare att det var att skrämmas om man påpekade att besprutning, utsläpp, förgiftningar osv. var farliga saker. Ungefär samma gruppering som den som i dag utgör en majoritet i det här ärendet talade tidigare om skrämselpropaganda, överdrifter osv.

Men skall vi inte, Inger Hestvik, vara glada över den miljöopinion som växte fram främst under 70-talet och över den kamp som då fördes, även om man länge fick kämpa i motvind?

Anf. 123 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Herr talman! Jag har stor respekt för det arbete som görs i beredningen samt för vad som görs av socialdemokrater, moderater och folkpartister. Men det är inte det saken gäller.

Jag har också stor respekt för vad människor tycker och känner. Jag tror

inte att denna fråga kan sägas vara en massmedial fråga. Inte heller tror jag att det handlar om att vi försöker skrämma människor.

Det är dock mycket viktigt att det som kommer fram, såväl hotbilder som positiva bilder, förs ut till allmänheten. Även vanliga människor kan reagera, och det finns någonting sunt i det också.

Anf. 124 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! Jag är liksom Martin Olsson mycket glad över att miljöfrågorna har fått en sådan tyngd. Det talades om en opinion i motvind. Jag var också med och kände motvinden när det gällde kärnkraftsdebatten, så jag vet precis vad det handlar om. Jag är mycket nöjd med att vi har kommit så långt med miljöfrågorna. Jag hoppas att vi så småningom skall komma lika långt i den här frågan, så att vi kan få en bra utveckling på genteknik- och bioteknikområdet.

Man måste ha kunskap om man skall delta i den här debatten. Man kan inte delta i debatten utifrån känslor. Därför är jag mycket glad över att man har tagit det här på allvar. Västerbottens LO-distrikt har t.ex. tillsammans med något som heter Ume Nova gjort ett stort studiecirkelpaket, utifrån vilket man kan diskutera vad bioteknik och genteknik är. Det är de som arbetar med bioteknik som vill veta vad de egentligen håller på med. Jag tror att det behövs mera av denna typ av åtgärder. Det krävs att vi vanliga människor ute i samhället sätter oss ner i studiecirklar och tittar på vad genteknik och bioteknik är och vad patent är. Då tror jag att vi slipper den rädsla som breder ut sig i dag.

Överläggningen har härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 27 mars.)

12 § Anslag till bokföringsnämnden, m.m.

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1990/91:LU17 Anslag till bokföringsnämnden, m.m. (prop. 1990/91:100 delvis).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 27 mars.)

13 § Vissa anslag till bostads- och planadministrationen m.m.

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1990/91:BoU10 Vissa anslag till bostads- och planadministrationen m.m. (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 125 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Bostadsutskottets betänkande nr 10 behandlar bl.a. länsbostadsnämnderna och deras verksamhet. När det gäller denna typ av verksamhet och över huvud taget verksamheter som ligger inom den offentliga sfären är det viktigt att man fastställer under vilka förutsättningar den skall ske. Jag tycker att man måste ställa upp vissa grundläggande krav. Man måste känna till dess art, inriktning och omfattning för att kunna forma en organisation och administration kring verksamheten. Länsbostadsnämnderna – med t.ex. sin låneadministration – utgör inget undantag.

Vi har i denna kammare i andra sammanhang framfört förslag till ett annat finasieringssystem, lånesystem, när det gäller bostadsbyggande än vad majoriteten har beslutat om. *När* detta genomförs, blir situationen en helt annan även för administrationen kring dessa frågor. När vi får ett enhetslån med enkla funktionskrav kring byggandet och slopar kostnadskontrollen, behövs inte så mycket administration på länsbostadsnivå. Därför bortfaller naturligt nog mycket av den verksamhet som i dag bedrivs där. Av den anledningen kan man utan överdrift säga att länsbostadsnämnderna blir obehövliga. Vi anser att kommunerna och kreditinstituten, i de delar som är kvar, klarar av de uppgifter som då återstår.

Redan innan vi kommer dithän att det nya systemet kommer till förverkligande, kan man påbörja avtrappningen av länsbostadsnämndernas verksamhet. Det här är vi ense om från moderat-, folkparti- och centerhåll.

Man kan reflektera över varför socialdemokraterna så hårdnackat fritar denna sektor från nedskärningar i besparingar. Det har blivit ganska vanligt att man på andra statliga områden går ganska häftigt fram när det gäller att skära bort, lägga ned och slå ihop. Just på detta område håller de fast vid den gamla linjen. Man kan undra varför de inte har tagit intryck av debatten i andra sammanhang. Jag vill fråga majoritetens företrädare när socialdemokraterna tänker även på det här området gå in för besparingsmodellen, neddragningsmodellen, och möjliggöra hopläggningar på det här området. Jag ser med tillförsikt fram emot att detta kommer att förverkligas ganska snart. Det kommer i första hand att ske efter valet, men jag tror även att socialdemokraterna kommer att tänka om. En erfarenhet man har fått under åren är att socialdemokraterna efter hand anammar våra besparings- och rationaliseringsförslag. Det är därför med ett ganska gott hopp om att socialdemokraterna även på detta område skall tänka om som jag nu yrkar bifall till reservation nr 1 i bostadsutskottets betänkande nr 10.

Anf. 126 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Folkpartiet vill ha färre regleringar inom bostadspolitiken. Bostadsmarknaden utgör en av de mest reglerade sektorerna i samhället. Bland de statliga och kommunala styrinstrumenten kan nämnas bostadslånegivningen med mark- och konkurrensvillkoren och kostnadskontrollen samt förvärvs- och förköpslagstiftningen, hyresregleringen och bostadsanvisningslagen. Vi vill i folkpartiet minska en stor del av dessa regleringar. Vi vill arbeta för mindre lånebyråkrati.

Räntebidragsunderlaget beräknas i dag på länsbostadsnämnderna enligt en modell där en rad faktorer påverkar underlaget. Beräkningarna är kom-

plicerade, och det finns t.o.m. särskilda dataprogram med vilka man kan göra ansökningar. Vi anser att dessa beräkningar skall förenklas kraftigt.

En sådan förenkling skulle också innebära att kraftiga nedskärningar kan göras inom bostadsbyråkratin. Länsbostadsnämnderna bör på sikt läggas ned, och de kommunala tjänstemän som sysslar med låneförmedling kan i stor utsträckning få andra arbetsuppgifter.

I dag granskar länsbostadsnämnderna alla ansökningar om stöd för att avgöra om byggkostnaderna är skäliga. Vi tror inte att kostnadsutvecklingen på sikt kan påverkas genom den här typen av kostnadsprövning. Trots kostnadskontrollen ökade byggkostnaderna tre gånger mer än konsumentprisindex under 1986 till 1988.

Effekten blir snarare att kreativiteten inriktas på att försöka kringgå reglerna. Den byråkratiska hanteringen medverkar till att pressa upp kostnaderna genom att byggandet försenas. För att klara kostnadskontrollen bygger man ofta större lägenheter, vilket innebär att de totala kostnaderna blir större.

Den omedelbara effekten av kostnadskontrollen i storstäderna blir snarare att bostadsproduktionen hålls tillbaka än att priserna pressas.

Vi tycker i folkpartiet att kostnadskontrollen skall avvecklas. Underlaget för räntebidraget bör tas fram med en enhetlig schablon, vilket även leder till att kostnader för räntebidragen kan sjunka.

Den nuvarande kostnadsprövningen inom länsbostadsnämnderna har också lett fram till oärlighet. Ett exempel är att tomter köps för ett annat belopp än det som anges i köpekontraktet. Vi tycker därför att denna typ av byråkrati bör avvecklas. Detta kan man faktiskt börja göra redan innan ett nytt bostadsfinansieringssystem är helt i gång.

I reservation nr 1, som är gemensam för folkpartiet, moderaterna och centern, föreslår vi förenklingar av bostadsfinansieringen och att avvecklingen av länsbostadsnämnderna därigenom successivt kan påbörjas.

Herr talman! Jag yrkar slutligen bifall till denna reservation.

Anf. 127 RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! I detta betänkande behandlas anslag till bostadsdepartementet, statens va-nämnd, boverket, länsbostadsnämnderna och fastighetsdata samt inriktningen på lantmäteriets budget. Regeringens förslag tillstyrks på alla punkter.

En fråga är föremål för reservation – nämligen länsbostadsnämndernas verksamhet – där de tre borgerliga partierna vill avskaffa länsbostadsnämnderna.

De bostadspolitiska mål som vi arbetar för ligger fast. Detta har uttryckts mycket klart, senast i bostadsutskottets betänkande nr 4, som vi har behandlat under innevarande riksmöte. Jag tänker inte upprepa detta.

Riksdagen fattade i december beslut om ett nytt bostadsfinansieringssystem, efter vilket länsbostadsnämnderna nu får anpassas.

I samband med behandlingen av det nämnda betänkandet gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att se över länsbostadsnämndernas organisation och dimensionering. Vi sade då att vidare ställningstaganden till föränd-

ringar av låneadministrationen bör anstå i avvaktan på resultatet av denna utredning. Vi har ingen annan uppfattning nu.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på reservationerna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 27 mars.)

14 § Anslag till allmänna samlingslokaler och till icke-statliga kulturlokaler m.m.

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1990/91:BoU11 Anslag till allmänna samlingslokaler och till icke-statliga kulturlokaler m.m. (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 128 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Betänkandet om stöd till allmänna samlingslokaler m.m., vilket vi nu skall behandla, är egentligen en gammal repris. Det är svårt att hitta nya vinklingar i detta ärende. Debatten i dessa frågor har förts ett antal år här i kammaren. Positionerna är ganska väl kända, liksom alla argument.

Vi har samma ståndpunkt som vi haft under senare år. Vi har det inte bara för att uttrycka något slags envishet, utan därför att vi tror att vi har intagit en riktig ståndpunkt.

Det grundläggande för oss är att vi måste bryta oss loss från bidragstänkandet i olika hänseenden i vårt samhälle.

När det gäller samlingslokaler måste man hålla i minnet och konstatera att det finns många lokaler i vårt land. Man har subventionerat dessa lokaler under ett stort antal år.

Vi vet också att det finns lokaler som utnyttjas ganska dåligt därför att det i vissa delar av landet finns väldigt gott om lokaler. De kan inte effektivt utnyttjas. Likväl drar de kostnader för underhåll och drift hela tiden. Vi tycker nog att det verkligen är dags att vi bryter oss loss från subventionstänkandet när det gäller samlingslokaler. Det råder ingen brist. Människor kan samlas i goda lokaler runt om i landet.

I detta ärende liksom i det förra ärendet kan man fråga sig varför socialdemokraterna just här gnager sig fast vid ett subventionssystem, när man i andra hänseenden gör ganska kraftiga och genomgripande besparingar och neddragningar. Det är kanske ändå trots allt en tidsfråga innan man tänker om även på detta område och innan våra ståndpunkter här liksom på många andra områden får stöd från en majoritet av kammarens ledamöter.

Herr talman! Slutligen yrkar jag bifall till reservation nr 1.

Anf. 129 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Som föregående talare sade föranleder stödet till samlingslokalerna en årligen återkommande diskussion här i riksdagen.

Det finns anledning att sätta in frågan om de allmänna samlingslokalerna

i ett större perspektiv och att koppla ihop den med hela föreningslivet och folkrörelseverksamheten i vårt land. Folkrörelserna är en ryggrad och en grundförutsättning för vårt demokratiska system i Sverige. Demokratin bygger på ett rikt och varierat föreningsliv och ett tålmodigt organisationsarbete. Det är i föreningsarbetet som nya generationer skolas i demokratins arbetsmetoder. Detta sker i föreningar med vitt skilda ändamål: idrottsföreningar, politiska föreningar, hembygdsföreningar, hobbyföreningar, intresseföreningar osv.

Gemensamt för hela föreningslivet är att det måste finnas en plats att träffas på, en plats där alla kan känna sig välkomna oavsett politisk åsikt, religion, ålder, kön, nationalitet osv., dvs. det behövs bra allmänna samlingslokaler som en bygdegård, ett folkets hus eller ett ordenshus.

Jag vill också påstå att bra samlingslokaler är en viktig utvecklingsresurs. För ett par år sedan drevs det i Sverige en kampanj – Hela Sverige skall leva. Folkrörelser och lokala bygdekommittéer samlades för att gemensamt diskutera förutsättningar och behov för att hela Sverige skulle kunna leva. Ett av de vanligaste kraven som man kom fram till i alla bygdekommittéer och en av de första åtgärder som man ansåg nödvändig för att den egna bygden skulle få bättre förutsättningar att utvecklas på ett positivt sätt var en samlingslokal. Kravet på bra samlingslokaler tillsammans med kravet på förbättrade kommunikationer var de vanligaste kraven från de lokala bygdekommittéerna i kampanjen Hela Sverige skall leva. Detta talar sitt mycket tydliga språk, tvärtemot vad Bertil Danielsson sade när han påstod att behovet av samlingslokaler är tillgodosett i vårt land. Det finns ett mycket stort behov, som dessutom är mycket väldokumenterat.

Bra samlingslokaler är en viktig resurs och en viktig förutsättning för att föreningslivet skall kunna verka och utvecklas, för social samvaro människor emellan och för olika former av kulturella upplevelser. Det behövs bra samlingslokaler spridda över landet för att vi skall kunna sprida t.ex. kulturaktiviteter väsentligt utanför de stora städerna och göra dem tillgängliga för människor över hela landet.

Varför är det så bra just med allmänna samlingslokaler som bygger på föreningar? Jo, det är att de allmänna samlingslokalerna bygger på idealitet och på ideellt arbete. Samhället får billiga och bra samlingslokaler som sköts och förvaltas på ett ansvarsfullt och för samhället mycket billigt sätt.

Tyvärr har bidragen till byggande av samlingslokaler under ett antal år urholkats genom att anslagen har förts upp oförändrade och ätits upp av inflationen från år till år. Det gör att vi i dag har en situtation med en kötid för samlingslokalsprojekt på mellan fem och sex år. Detta är naturligtvis mycket olyckligt, eftersom engagemanget bygger på idealitet och det personliga engagemanget hos ett antal entusiastiska människor. Om man tvingas vänta i fem sex år innan man kan komma i gång med sitt samlingslokalbygge är det risk att idealiteten och entusiasmen hinner svalna.

Jag sade att anslaget har urholkats under ett stort antal år, och det är sant, men det har skett en extra kraftig urholkning under det senaste året. Av de 52 milj.kr. som riksdagen anslår går 10,4 milj.kr. tillbaks till staten i form av moms. Hälften av detta belopp beror på byggmomshöjningen, som infördes i samband med skatteomläggningen. Det har alltså skett en extra urholkning

av årets anslag med över 5 milj.kr. som staten tar tillbaka direkt i form av höjd byggmoms.

Det var ett ganska modest krav som framfördes från samlingslokalorganisationerna och från boverkets samlingslokaldelegation, nämligen att man åtminstone skulle få kompensation för den höjda byggmomsen.

Det finns en motion med detta krav som centern och socialdemokraterna gemensamt har lagt fram och som behandlas i betänkandet. Majoriteten i bostadsutskottet har på fem rader avfärdat detta blygsamma krav utan att egentligen anföra ett enda sakligt skäl.

Jag kan hålla med Bertil Danielsson om en sak. Han sade att det finns en del samlingslokaler som utnyttjas ganska dåligt. Det är sant. Det arbetas intensivt med detta inom de s.k. samnyttjandeprojekten, som innebär att samlingslokaler kan brukas för ändamål utöver sina för traditionella ändamål. Det finns ett antal exempel i landet i dag där t.ex. kommuner, landsting eller andra samhällsinstitutioner samverkar med samlingslokalen och den används på dagtid då föreningslivet inte har behov av den. Det här är ett bra sätt att få ett effektivare lokalutnyttjande.

Vi har också i motioner från centern krävt att denna typ av samnyttjandeprojekt skall ha en särskild bidragskö och särbehandlas i förhållande till de traditionella samlingslokalerna. Detta är ett krav som har rests ett antal år, och det har avvisats av utskottsmajoriteten i år igen.

Jag sade inledningsvis att det är viktigt att de allmänna samlingslokalerna är tillgängliga för alla. Det är på det sättet. För att de skall bli det krävs det också att vi gör dem handikappanpassade, så att även människor med olika slag av rörelsehinder eller andra handikapp kan bli välkomna till våra samlingslokaler. Förra året lyckades vi få en majoritet i riksdagen att höja det särskilda handikappbidraget till 150 000 kr. Det är alltså det bidrag man kan få för att handikappanpassa en allmän samlingslokal. Men också det bidraget urholkas naturligtvis, inte minst på grund av den höjda byggmomsen. Det gör att 150 000 kr. inte är tillräckligt med pengar i dag, om man skall handikappanpassa en samlingslokal. Ni vet själva vad det kostar t.ex. att bygga en rullstolstoalett, att göra en rullstolsramp, att ta in hörslinga i en samlingslokal, osv.

Därför tycker jag att det är ett mycket rimligt krav som har förts fram i centermotionen om att anslaget till handikappanpassning bör indexregleras, så att det åtminstone hänger med i den allmänna kostnadsutvecklingen, för det är viktigt att de allmänna samlingslokalerna är allmänna och tillgängliga för alla.

Herr talman! Att moderaterna inte är folkrörelsernas vänner, det vet vi. Vi vet också att moderaternas intresse för regional utveckling och regional balans är mycket ljumt. Därför är det inte förvånande att moderata samlingspartiet i år igen har motioner och reservationer som går ut på att hela samhällsstödet till de allmänna samlingslokalerna skall avvecklas.

Vad jag däremot tycker är mer förvånande är att socialdemokraterna, som i alla fall säger sig vara ett folkrörelseparti, inte heller kan ställa upp på de mycket rimliga kraven att ge kompensation för den höjda byggmomsen, att stimulera samutnyttjande, att indexreglera handikappanpassningsbidraget. Det gör mig, måste jag säga, djupt besviken. Om man kallar sig för ett folk-

rörelseparti, måste man också vara beredd att visa det i praktisk handling, och det tycker jag inte att socialdemokraterna har gjort i det här fallet.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservationerna 2, 3 och 4 i bostadsutskottets betänkande nr 11.

Anf. 130 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Jag håller med Elving Andersson om att det är viktigt att det finns samlingslokaler runt om i vårt land. Om det är vi givetvis ense. Men jag är något tveksam till den analys som Elving Andersson gör, att demokratins grundvalar står och faller med tillgången på samlingslokaler ute i landet. Det är kanske att dra ut konsekvenserna litet väl långt.

Elving Andersson nämnde också att många samlingslokaler byggdes när folkrörelserna växte fram i vårt land. Då kan man verkligen ställa frågan: Hur kommer det sig att det var i en tid när det inte fanns statliga subventioner till vare sig folkrörelser eller samlingslokaler som folkrörelserna växte sig starka och samlade stora skaror? I dag, när det är en kris i Folkrörelsesverige, har vi subventioner i stor utsträckning.

Jag tror inte att vare sig demokrati eller folkrörelse eller samlingslokaler hänger på statliga subventioner. Andra faktorer är säkert minst lika viktiga. Det kanske är djärvt att inte anse att man kan dela ut skattebetalarnas pengar till samlingslokaler och annat. Det är möjligt att det är lättare att i kammaren plädera för den egna organisationens behov av subventioner även i fortsättningen.

Anf. 131 ELVING ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag sade inte att de demokratiska grundvalarna står och faller med de allmänna samlingslokalerna, men jag sade att folkrörelserna och föreningslivet i vårt land är demokratins ryggrad. Folkrörelserna och föreningslivet bär upp demokratin. Det är där vi skolar nya människor i demokratins arbetsmetoder. Och för att föreningslivet skall kunna verka, blomstra och utvecklas behövs goda samlingslokaler.

Sedan vill jag inte gå så långt som Bertil Danielsson, när han säger att folkrörelserna är i kris, men visst har många folkrörelser problem. Om vi är överens om värdet av aktiva fungerande folkrörelser, borde vi dra en annan slutsats än Bertil Danielsson gör, nämligen att vi skall stötta och hjälpa folkrörelserna att återigen engagera människor i sitt arbete, inte minst ungdomar, att kunna erbjuda ett alternativ till videokultur och annat. Det gör vi ju inte genom att ta bort eller minska anslagen.

Vi har åstadkommit genom årtiondena att folkrörelserna får stöd, och då skall vi inte rasera det. Eller menar Bertil Danielsson att borttagandet av anslaget till de allmänna samlingslokalerna bara är början på den moderata attacken mot föreningslivet och folkrörelserna? Vad kommer sedan? Skall anslagen till studieförbunden, bidragen till idrottsrörelsen, lokalt aktivitetsstöd osv. tas bort efter hand? Är det detta som är moderaternas recept för att lösa folkrörelsekrisen? Låt mig säga att jag betvivlar mycket starkt den typen av medicin.

Anf. 132 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Jag håller med Elving Andersson om att det är viktigt att ungdomar och äldre, alla och envar som så vill, engagerar sig i folkrörelserna. Vi skall engagera och inte subventionera fram folkrörelserna.

Anf. 133 ELVING ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vet inte vad Bertil Danielsson har för erfarenheter av och bakgrund i folkrörelsearbete. Låt mig bara säga att jag tror att det är annorlunda i dag när det gäller att engagera ungdomar i föreningsliv än det var på den tid då Bertil Danielsson kanske deltog i ungdomsarbete i föreningar. Samhället har faktiskt förändrats under de senaste årtiondena. Ungdomen ställer andra krav, det finns ett annat kultur- och fritidsutbud, osv. Detta möter man inte genom att primärt sänka anslaget. Det är definitivt inte rätt väg att gå.

Sedan är jag den förste att hålla med om att det är inte bara anslag och pengar det handlar om. Det krävs många andra åtgärder, men det krävs i dagens samhälle också ekonomiska resurser för folkrörelseorganisationerna, för föreningslivet och inte minst för samlingslokalorganisationerna.

Anf. 134 JAN STRÖMDAHL (v):

Herr talman! Ramarna är faktiskt väldigt knappa för alla de angelägna projekt som finns och som söker samlingslokalstöd eller kulturlokalstöd. Jag håller helt med Elving Andersson, när han beskriver hur viktigt det är att det finns gemensamhetslokaler och att det ges stöd till dessa. Jag håller också med om att det är oerhört viktigt för demokratins utveckling att dessa gemensamhetsutrymmen finns, både på landet och i staden.

Däremot håller jag inte med de föregående talarna om att det här bara är gammal skåpmat. Betänkandet innehåller faktiskt en nyhet, åtminstone en nygammal bit, nämligen stödet till icke statliga kulturlokaler, vilket delvis kan ses som en parallell till stödet till allmänna samlingslokaler. Jag har hört många som har omvittnat att tacksamheten är stor mot jultomtarna i boverkets samlingslokalsdelegation för allt stöd som de på det här viset kan bidra med, även om det många gånger är ganska små summor. Bara att man ger en uppmuntran genom att sprida pengarna på ganska många uppfattas mycket positivt.

En del extra resurser kan åstadkommas genom att öka samnyttjandet av lokaler. Däremot tror jag att miljöpartiet överdriver möjligheten att spara miljoner på ett år genom en våldsam ökning av det s.k. samnyttjandet.

I reservation 2 är centern och vänsterpartiet ense om en praktisk och mycket enkel lösning på det här problemet. Vi drar parallellen till byggandet av permanenta bostäder, som i sitt subventionssystem nu får en kompensation för den höjda byggmoms som är beslutad av riksdagen. Det är ganska självklart att man måste se bostäder och gemensamhetslokaler som delar av en helhet, där bägge behövs. Staten bör alltså kunna ge samma kompensation när man höjer den statliga momsen på byggande. Det är orimligt att så mycket som 10 av 50 miljoner går tillbaka till staten – bidragen går alltså tillbaka till staten som skatt.

Vårt förslag är att höjningen av byggmomsen, dvs. 5 miljoner, skall kom-

penseras. Det är detsamma som att man höjer ramen med 5 miljoner för nästa budgetår. Vi har också i reservationen pekat på att den summan är försvinnande liten i förhållande till det anslag som är avsatt för statlig investeringsfond för kompensation för höjningen av byggmomsen. Det anslaget är 5,5 miljarder, och ingen vet om det beloppet stämmer. Därför hade socialdemokraterna i riksdagen mycket väl kunnat gå med på detta förslag, eftersom det inte kan pekas på att man skulle behöva plocka fram några nya pengar eller bli osams med regeringen och med denna lösning.

Jag vill slutligen yrka bifall till de reservationer där vänsterpartiet är med, och särskilt till reservation 2, där denna lösning tas upp.

Anf. 135 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! I detta betänkande behandlas anslag till samlingslokaler. Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 3 och till reservation 4, även om vi inte i betänkandet har undertecknat den senare. Jag tog intryck av Elving Anderssons inlägg vad gäller indexering av stödet för handikappanpassning av allmänna samlingslokaler. Vi har den principen att vi i stort sett alltid stöder den handikappanpassning som krävs i hela samhället. Här har, som Elving Andersson säger, skett en urholkning.

Däremot har vi en något annorlunda inställning än centern och vänsterpartiet till allmänna samlingslokaler. Vi sticker ut hakan litet grand, för vi menar att det finns fullt av samlingslokaler i detta land. Det är bara det att vi är så oerhört dåliga på att utnyttja dem. En bråkdel av de 20 miljoner som vi skulle kunna minska samlingslokalstödet med skulle kunna användas till ett vaktmästarstöd.

Problemet är ofta att det inte finns vaktmästare med nyckel som vanliga vardagkvällar kan visa upp en grupp var den kan gå in och ha möte. Det är ofta den typen av svårigheter som små föreningar och grupper stöter på i samhället.

Jag känner väl till detta, för vi i miljöpartiet de gröna har jobbat som ny folkrörelse under 80-talet. Vi har ständigt stött på detta problem, att hitta vaktmästaren, hitta nyckeln osv. De problemen löser man mycket billigare genom någon typ av vaktmästarstöd.

Detta är inte något som vi framför i någon motion, men jag vill ändå ta upp det här i debatten. Detta kan många gånger vara effektivare än att bygga den ena samlingslokalen efter den andra för ständigt nya behov. Vi är övertygade om att det finns mängder av lokaler som en kväll som denna står ganska tomma. Vi kan börja med denna lokal – vi kan gå ut i riksdagshuset. Vi kan gå vidare ut i Stockholm. Jag vet att t.ex. Hamburgerbryggeriet är mycket väl använt i Stockholm, för att ta ett exempel som många känner till. Ute i bostadsområdena finns det bordtennislokaler nere i källare som är näst intill bortglömda och som med litet färg och engagemang från lokala föreningars sida kan piffas upp och användas mycket bättre.

Naturligtvis är det trevligt att pytsa ut pengar, men vi ser detta som en del av en ganska stram budget. Miljöpartiet de gröna tänker fortsätta att ta ansvar för sitt budgetförslag, och detta är en del av det.

Får jag avsluta med att säga något om det särskilda yttrandet om Ystads teater. Sedan förra året finns det möjlighet att med 25 miljoner ge stöd till

icke statliga kulturlokaler. Vi har här en fantastiskt intressant landsortsteater, Ystads teater, som fyller 100 år och är i stort behov av renovering. Detta är ett bra exempel på vart en del av dessa pengar skulle kunna anvisas. Nu är det inte vi i riksdagen som anvisar dessa pengar, och vi i miljöpartiet har därför bara avgett ett särskilt yttrande. Jag vill från talarstolen understryka hur fint det vore om man i den delegation som anvisar pengar till icke statliga kulturlokaler skulle kunna ha Ystads teater i åtanke. Detta går tillbaka på en folkpartimotion, som vi har all sympati för.

Anf. 136 ELVING ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Låt mig först tacka för miljöpartiets stöd när det gäller indexering av handikappstödet. Vi skall kanske inte dra i gång någon lång debatt i kammaren vid denna tidpunkt. Låt mig ändå konstatera att problemet med de allmänna samlingslokalerna inte är ett vaktmästarproblem. Jag tyckte att det framgick ganska tydligt när Kjell Dahlström beskrev de lokaler som tydligen bl.a. miljöpartiet har utnyttjat. Det gällde bordtennislokaler och andra gemensamhetslokaler i bostadsområden, som jag antar administreras och sköts av bostadsföretag m.fl. Det är det som är skillnaden mellan den typen av lokaler och de allmänna samlingslokalerna, som drivs av samlingslokalföreningar. Om man har beställt en lokal för att ha en aktivitet i en bygdegård, i Folkets hus eller i ett ordenshus, fungerar det också med vaktmästare i de allra flesta fallen, det är jag övertygad om. Det är det som är styrkan med de allmänna samlingslokalerna till skillnad från speciallokaler, som egentligen är avsedda för andra ändamål men som kan utnyttjas som allmänna samlingslokaler. Jag kan hålla med om att det är bra om de utnyttjas. Men det är ofta då man stöter på problem med att det inte fungerar. Låt oss i stället medverka till att omvandla en del av dessa lokaler till föreningslokaler, allmänna samlingslokaler.

Anf. 137 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det är trots allt ett förhållandevis betydande anslag som går till samlingslokaler m.m. som tas upp i detta ärende. Tydligen är det så stort att Bertil Danielsson och hans parti anser att de måste agera under lång tid och mycket kraftfullt för att helt avveckla det, även om det skall ske stegvis.

Jag tycker att Bertil Danielsson ger en felaktig beskrivning av behovet av samlingslokaler och av deras utnyttjande. Jag kan när det gäller angelägenhetsgraden av detta i allt väsentligt ansluta mig till vad Elving Andersson m.fl. har sagt här. Det säger vi också i utskottsutlåtandet. Det är inte alls om detta striden står. Vi tycker också att lokalerna har en mycket stor betydelse för föreningslivet.

Jag vill möjligtvis tillägga ytterligare en sak i polemik med Bertil Danielsson. Jag tror inte att Bertil Danielsson riktigt har förstått det nya konkurrensläget som tär på hela detta område i dag.

Det är bara ett enda skäl som utskottet har, och det är ekonomin. Då kan man säga att det inte skulle behöva vara så svårt med ett så litet belopp som det som här har nämnts, 5 miljoner. Det viktiga är närmast den prejudicerande betydelse det har, när man kommer med en rad av småbidrag. I grund och botten rör det sig om något mer än 5 miljoner. Detta problem är betyd-

ligt större. Jag tycker att det är att snedvrida diskussionen om man tar upp en stor strid om de 5 miljonerna.

Elving Andersson och Åke Wictorsson har ju i sin motion mycket väl belyst hur stora behoven är. Jag kan inte säga mera om den motionen än att jag räknar med och för egen del hoppas att de återkommer med den. I det läget bör dock Bertil Danielssons parti inte ha alltför stort inflytande här i riksdagen, för då kommer det inte att gå särskilt bra för motionen. Man undrar hur förslaget från en eventuell borgerlig regering skulle se ut, med hänsyn till de så helt divergerande åsikter som Bertil Danielsson och Elving Andersson har.

Jag yrkar avslag på reservation nr 1. Jag har också tillräckligt motiverat avslagsyrkandet på reservation nr 2.

Vad sedan gäller reservation nr 3, som rör samnyttjande, tycker jag att det är bra att det här har kommit frejdiga uttalanden ifrån Dahlström i miljöpartiet, men jag tror tyvärr att han, som han kanske själv antytt, överdriver möjligheterna. Det hindrar dock inte att han och andra går ut och gör försök att förbättra situationen. Det finns många möjligheter till frivilligt arbete även på det här området.

I övrigt gjordes förra året ett tillkännagivande till regeringen om samnyttjande liksom också ett uttalande om prioritering av bidragsgivning i detta avseende. Det pågår nu ett beredningsarbete inom regeringskansliet, och vi förutsätter att det kommer ett hyggligt förslag. Detta bör på sedvanligt sätt avvaktas. I det läget finns det inte behov av att göra ett nytt tillkännagivande. Utskottets mening står ju fast.

Slutligen vill centern i reservation nr 4 indexuppräkna stödet till handikappanpassning av allmänna samlingslokaler. Förra året höjdes detta anslag med 50 %. Härtill kommer att maximibeloppet enligt de regler som nu gäller kan överskridas, om det finns särskilda skäl härför.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 138 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Jag noterar att Hans Göran Francks kritik av våra ståndpunkter var ganska hovsam, och i och med detta har väl debatten återförts till den nivå där den hör hemma.

Ibland får man det intrycket när dessa frågor diskuteras att de statliga subventionerna är en överlevnadsfråga för de berörda organisationerna. Jag tror inte att det är så. Jag tror att det finns en betydande styrka i de organisationer som driver och utnyttjar samlingslokaler runt om i landet. Skulle det vara så att 75 milj.kr. i statligt bidrag är en överlevnadsfråga, vore läget betydligt allvarligare än vad jag tror att det verkligen är.

Det är vidare min uppfattning, Hans Göran Franck, att 75 milj.kr. i anslag till samlingslokaler inte är en fråga som avgör en borgerlig regerings tillblivelse eller inte.

Anf. 139 ELVING ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Beträffande de 5 milj.kr. ytterligare som krävs i reservation 2 säger Hans Göran Franck att summan inte i sig är särskilt avskräckande men att den kan få en principiell betydelse. Jag menar att den princip som

denna bidragsökning kan bygga på redan är antagen av riksdagen. Man har konstaterat att den höjda byggmomsen slår så hårt på bostadssidan att man där inför ett särskilt investeringsbidrag för att kompensera höjningen. Det är denna princip som vi tycker att det finns anledning att tillämpa på det angelägna område som de allmänna samlingslokalerna utgör. Principen är alltså redan knäsatt. Eftersom det, Hans Göran Franck, inte handlar om några särskilt stora pengar, vore det väl lämpligt att bifalla reservation 2. Det skulle vara ganska positivt.

Jag tycker vidare att Hans Göran Franck har en något underlig kommentar till motionen från Åke Wictorsson, Göran Magnusson och mig. Han hoppas att motionen kommer igen. Det är i och för sig en trevlig uppmaning, men jag vet inte hur man skall tolka den. Vill bostadsutskottets majoritet få en chans att avslå den ytterligare en gång, eller vill man nästa gång bifalla den? Om det första alternativet gäller, finns det ingen anledning att återkomma. Gäller det andra, är det lika bra att bifalla motionen redan i dag.

Utskottet och Hans Göran Franck talar mycket vackert om betydelsen av de allmänna samlingslokalerna, om hur värdefulla de är osv. Det kan jag fullt ut hålla med om. Men när det gäller att bygga och upprusta ändamålsenliga allmänna samlingslokaler räcker det inte med vackra ord och glada tillrop, utan det behövs pengar, Hans Göran Franck.

Anf. 140 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! Jag vill citera vad som står i utskottsbetänkandet:

"Utskottet har ingen annan uppfattning än motionärerna" – dvs. Elving Andersson och Åke Wictorsson – "om de allmänna samlingslokalernas betydelse för föreningslivet. I det rådande ekonomiska läget kan också i och för sig angelägna ändamål emellertid få stå tillbaka."

Utskottet delar alltså motionärernas uppfattning att det här är angeläget. Men det är ju inte bara detta yrkande som har fått stå tillbaka på grund av det rådande ekonomiska läget, utan det är, som Elving Andersson vet, en mycket lång rad av yrkanden som har fått stå tillbaka, både stora och små.

När jag då säger att jag inte bara räknar med utan också för egen del hoppas på att ni återkommer är det därför att jag tycker att ni har presenterat situationen för olika folkrörelselokaler på ett viktigt och angeläget sätt. Den här frågan bör alltså prövas på nytt när man kommer i ett bättre ekonomiskt läge. Då borde det enligt min egen mening finnas andra förutsättningar. Det var innebörden i mitt anförande.

Till Bertil Danielsson vill jag bara säga att vi ju nu i dag talar bara om samlingslokaler, men tyvärr kommer liknande resonemang som de som Bertil Danielsson för om bidragsgivningen till samlingslokaler igen i en rad andra sammanhang vad gäller bidragsgivning, som i vissa fall är mycket angelägen, i andra fall har något lägre angelägenhetsgrad. Det är när man lägger ihop alla de här neddragningarna och avvecklingarna som man får en bild som måste vara särskilt besvärande inte minst för Elving Andersson m.fl.

Anf. 141 KJELL-ARNE WELIN (fp):

Herr talman! Regeringen föreslår att en ram för beslut om stöd till vissa icke-statliga kulturlokaler om 25 milj.kr. fastställs för budgetåret 1991/92 och att ett förslagsanslag om 25 milj.kr. anvisas för samma period.

I folkpartiet liberalernas Skånemotion för år 1990/91 aktualiseras den nu behandlade stödgivningen. I vår motion Bo249 föreslås riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om bidrag till renovering av Ystads teater.

Ystad är en av de städer utanför storstadsregionerna som har den starkaste teatertraditionen i Sverige. Genom åren har gästspel av dramatiska och lyriska ensembler och danstrupper utgjort ett värdefullt och uppskattat bidrag till kulturlivet inte bara i Ystad utan i hela sydöstra Skåne. Det framgår inte minst av besökssiffrorna för Ystads Teater. 1989 uppgick antalet teaterbesökare i Ystad till drygt 20 000, vilket innebär att praktiskt taget varje ystadsbo, eller var fjärde invånare i regionen, gick på teater en gång om året.

Ett av skälen till det stora teaterintresset är att Ystad sedan nästan 100 år har en egen teaterbyggnad, av många ansedd som den bäst bevarade svenska teatern från 1800-talet slut. Denna uppfattning styrks dels av det faktum att den fått tjäna som tidstrogen miljö i både film- och teatersammanhang, dels av att den har förklarats som byggnadsminne av riksantikvarien.

Flitigt nyttjande och otidsenliga installationer har gjort att Ystads Teater nu är i behov av en ordentlig inre upprustning. Styrelsen för teatern har därför i september 1985 vänt sig till utbildningsdepartementet med en framställning om bidrag till denna upprustning, som kostnadsberäknats till 30 milj.kr. Samma framställning har gjorts till Ystads kommun samt till stiftelser och näringsliv.

Utbildningsdepartementet har överlämnat ärendet till boverket för handläggning och beslut enligt nu gällande förordning.

Med hänsyn till att målsättningen är att den inre renoveringen skall vara avslutad och teatern kunna återinvigas i samband med 100-årsjubileet i februari 1994 är det angeläget att handläggningen påskyndas och teatern får ett positivt besked så snart som möjligt. Kulturministern har i en frågedebatt verifierat att Ystads Teater tillhör den kategori som kan komma i fråga för statsbidrag. Beslut om bidrag skall för närvarande fattas av boverket inom ramen för anslaget för investeringsbidrag till vissa icke-statliga kulturlokaler. Bostadsutskottet har beslutat att riksdagen och regeringen inte bör genom uttalande eller på annat sätt påverka boverkets beslut i frågan.

Folkpartiet liberalerna instämmer i denna bedömning, och därför har vi inte lämnat någon reservation. Men för att understryka hur viktigt vi tycker det är att Ystads Teater så snart som möjligt får statsbidrag till renovering, har vi lämnat ett särskilt yttrande i frågan.

Till sist vill jag, fru talman, konstatera att Ystads Teater är ett utmärkt exempel på en byggnad för vilken bidrag kan utgå enligt förordningen om stöd till vissa icke-statliga kulturlokaler, och jag hoppas att bidrag kan lämnas i så god tid, att teatern står i nyrenoverat skick vid 100-årsjubileet år 1994.

Anf. 142 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! I mitt tidigare inlägg hade jag tänkt säga några ord om den fråga som nu togs upp, Ystads Teater. Som Kjell-Arne Welin sade ankommer det på boverkets delegation om samlingslokaler att besluta i denna sak. Folkpartiet har inte heller lämnat någon reservation.

För egen del vill jag gärna säga att jag har tagit del av materialet om Ystads Teater. Jag tycker i likhet med Kjell-Arne Welin att denna fråga är angelägen för Ystads Teater. Jag hoppas att det blir en positiv prövning av ärendet, men det ankommer som sagt på boverket att avgöra utan något beslut i riksdagen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 27 mars.)

15 § Offentlighet, integritet och ADB

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1990/91:KU11 Offentlighet, integritet och ADB (prop. 1990/91:60).

Anf. 143 STIG BERTILSSON (m):

Fru talman! Det här betänkandet från KU om offentlighet, integritet och ADB visar att det även i det här avseendet finns en skiljelinje i svensk politik. Å ena sidan står de som vill värna om enskilda människors integritet, de som sätter människorna i centrum. Dit vågar jag, fru talman, räkna moderata samlingspartiet och mig själv. Å den andra står de som inte vill förstå människors oro för hur Storebror fortsätter att breda ut sig i vårt samhälle, Storebror i det här fallet i form av stora centrala myndighetsregister, dataregister där enskilda människors liv kartläggs. På den sidan vill jag påstå att socialdemokraterna och Kurt Ove Johansson står.

Vi får inte glömma bort bakgrunden till det betänkande som vi diskuterar. Betänkandet har vuxit fram ur data- och offentlighetskommitténs arbete. Vi fick vänta länge på en proposition, som slutligen kom i alla fall. I propositionen sägs faktiskt att offentlighetsprincipen behöver stärkas och att integritetsskyddet för uppgifter i personregistren också behöver stärkas. Man får naturligtvis vissa förhoppningar efter sådana uttalanden från ett ansvarigt statsråd, formulerade i en proposition. Men jag måste ändå säga, fru talman, att trots många vackra ord dels från statsrådet i propositionen, dels från utskottsmajoriteten, så är det konkreta resultatet av arbetet svagt.

Det här betänkandet och det beslut som vi står inför innebär egentligen inte på någon avgörande punkt att vi uppnått några nödvändiga förändringar i dessa frågor. Jag påstår mot den bakgrunden att inget annat land har så mycket information samlad i dataregister som vi har i Sverige. Inget annat land tillåter samkörning av dataregister i samma omfattning som vi gör i vårt land. Inget annat land, fru talman, har registersystem om enskilda människor som är så lättillgängliga som de svenska. Myndigheterna fortsätter glatt att sälja. Därför är majoritetens ställningstagande beträffande de centrala frågorna i det här betänkandet – jag tänker framför allt på användningen av personnummer och på myndigheternas försäljning av personuppgifter – en besvikelse.

Några ord därför om myndigheternas försäljning av personnummer, som vi dessutom behandlar i en reservation från folkpartiet och moderaterna. Som jag sade fick man vissa förhoppningar när man läste det ansvariga stats-

rådets synpunkter. I propositionen sades faktiskt att myndigheternas försäljning av personuppgifter måste "reduceras till sina rätta proportioner". Den utgångspunkten är faktiskt inte bra för den som i verkligheten vill stärka den enskildes integritet i dessa avseenden.

Utskottsmajoriteten har hamnat på samma linje. Det är en läpparnas bekännelse när det gäller försäljning av datauppgifter. Men det hela utmynnar ändå i att man säger att försäljning bör få ske "när det finns särskilt stöd för detta".

I sak, fru talman, står alltså socialdemokraterna där de alltid har stått i denna fråga, en garant för att flödet av de centrala myndigheternas register fortsätter, kort och gott. Mot detta står vår ståndpunkt att försäljning av personuppgifter hos myndigheterna som regel skall vara förbjuden.

Den andra centrala frågan gäller användningen av personnummer i stort. Här är faktiskt klyftan allra tydligast. Trots att statsrådet även här gör uttalanden som är positiva och säger att en reglering av personnummeranvändningen bör ske, så stannar det även här vid en läpparnas bekännelse.

Jag konstaterar att utskottsmajoriteten inte vågat eller velat, vad vet jag, gå på djupet, utan det blir i stället en egentligen till intet förpliktigande skrivning, där man vill komplettera 7 § datalagen med en skrivning om att personnummer får registreras där det är uppenbart påkallat med hänsyn till registrets ändamål, vikten av säker identifiering av den registrerade, eller – så kommer litet luddigt – "av annat skäl". Tydligare än så kan inte bristen på vilja och förmåga – får jag väl säga – i det här sammanhanget beskrivas.

På den borgerliga sidan har vi medvetet följt upp de ställningstaganden som gjordes redan i data- och offentlighetskommittén. Vi nöjer oss alltså inte med en komplettering av nuvarande datalag utan föreslår direkta åtgärder för att åstadkomma en begränsning. Det är, fru talman, ingen överdrift i dag att påstå att personnummeranvändningen har fått en sådan utbredning i samhället, att det är nödvändigt att begränsa detta. Vi föreslår helt enkelt därför en särskild lag om användning av personnummer.

I övrigt konstaterar vi i det här betänkandet att det nu är en översyn av datalagen på gång. En ny parlamentarisk utredning har tillsatts sedan en ensamutredare har tagit fram underlag för det. Där finns faktiskt anledning att ha vissa förhoppningar om konkreta resultat. Vi moderater konstaterar att flera frågor som vi har talat om att vi vill se förändrade nu kommer att utredas. För vår del hoppas vi att arbetet skall leda fram till en vidare integritetslag, där sådana självklarheter – jag vill exemplifiera litet – beaktas som att den enskilde skall ha en starkare rättslig ställning i fråga om hur uppgifter som han har lämnat ifrån sig skall användas, att vi får en hårdare ändamålsstyrning, dvs. att myndigheterna inte skall få utbyta uppgifter om enskilda människor, om det inte är reglerat i särskild lag. Principen bör, menar vi, vara att den som skall använda uppgifter bör själv också samla in dem. Dessutom vill vi i sammanhanget få en prövning av statlig försäljning av personuppgifter och hoppas att det utmynnar i att den inte skall vara möjlig.

I övrigt noterar vi att datalagsutredningen bl.a. kommer att behandla frågan om kryptering av ADB-register samt frågan om regeringsrätten skall bli överklagningsinstans i fråga om datainspektionens beslut. Detta är gamla

kända moderata krav, som vi har drivit år efter år. Man kan konstatera att utredningsarbetet kanske kan leda en bit på vägen.

Fru talman! Med detta vill jag tillstyrka samtliga moderata reservationer i betänkandet och yrka bifall till reservationerna 5 och 6.

Anf. 144 HANS LEGHAMMAR (mp):

Fru talman! Jag skall fatta mig kort.

Vi i miljöpartiet ser ADB-frågorna som väldigt viktiga och centrala. Vi har begärt att det skall införas en personnummerlag som medger att personnummer får användas enbart när det är tillåtet enligt lag eller förordning.

De bägge förslag som har lagts fram av data- och offentlighetsutredningen är otillräckliga. Om vi inte får majoritet för vårt förslag, tycker vi trots allt att det borgerliga förslaget är bättre än det socialdemokratiska, som framförs i propositionen.

Jag yrkar alltså bifall till reservation 1, mom. 1.

Reglering av myndigheters försäljning av personuppgifter är en fråga som vi från miljöpartiet har drivit hårt och som vi också har avgivit motioner om. Eftersom vi har yrkat om avslag, har vi inte kunnat följa upp detta i propositionshanteringen, men vi kommer givetvis att stöda den reservation som de borgerliga har avgivit i detta sammanhang.

Även när det gäller decentraliseringen av dataregister kommer vi att yrka bifall till den reservation som de borgerliga ledamöterna står bakom.

Anf. 145 KURT OVE JOHANSSON (s):

Fru talman! Intresset för datapolitiska frågor är stort i vårt land. Sverige var faktiskt först i världen med att införa en datalag. Trots att lagen är ung och tillkom i början på 1970-talet har den genomgått många förändringar.

Sedan många år tillbaka har det pågått ett omfattande utredningsarbete i syfte att modernisera datalagen. Under senare år har stora ansträngningar gjorts för att göra det möjligt för datainspektionen att ägna sig mera åt tillsyn över integritetskänsliga register. Att en sådan utveckling är nödvändig har vi varit mycket överens om här i riksdagen.

Data- och offentlighetskommittén, DOK, avslutade sitt arbete för ett par år sedan och avlämnade inte mindre än fem betänkanden. Till Stig Bertilsson vill jag säga att de flesta av DOKs tankar och idéer om en bättre lagstiftning har efter sedvanlig beredning i regeringskansliet lett fram till riksdagsbeslut och arbetats in i vår nuvarande datalag, och det är alla som har följt dessa fem betänkanden från utredningsstadiet fram till datalag medvetna om. Det visar att regeringen, i motsats till vad Stig Bertilsson sade, har tagit de datapolitiska frågorna på allvar och att regeringen har ambition att skapa en modern datalag som kan fungera tillfredsställande i en miljö där tekniken ständigt är i förändring.

Datalagsutredningen, DU, arbetar sedan 1989. Den har övervägt vissa principiella utgångspunkter för en framtida datalag. Som regeringen tidigare utlovat kommer det fortsatta arbetet i datalagsutredningen att ske under parlamentarisk medverkan. Vi noterar detta med stor tillfredsställelse.

Med tanke på att det redan pågår ett omfattande utredningsarbete på en reformering av datalagen skall jag fortsättningsvis endast beröra några cen-

trala avsnitt i regeringens proposition 1990/91:60 Offentlighet, integritet och ADB.

Först några ord om det s.k. handlingsbegreppet som bl.a. tas upp i en motion med Birgit Friggebo som första namn.

DOK lade ner mycket arbete på att undersöka hur tillämpningen av handlingsbegreppet utfallit i praktiken. Efter en noggrann prövning kom vi i DOK fram till att nya grundbegrepp inte skulle lösa några problem, utan snarare skapa nya.

Dessutom har rättspraxis på området blivit alltmer omfattande och stabil. Det mest sannolika är att denna utveckling kommer att fortsätta. Enligt utskottets uppfattning finns det därför ingen anledning att nu ändra begreppsapparaten i tryckfrihetsförordningen i fråga om ADB-upptagningar. När det gäller frågan om författningsreglering beträffande ADB-register är inte heller skiljaktigheterna mellan partierna så stora, Stig Bertilsson, men några synpunkter kan ändå vara på sin plats.

I en motion ges uttryck för att arbetet med en författningsreglering bör förflyta snabbare. Sådana krav kan man naturligtvis alltid ställa. Vi måste dock komma ihåg att det arbete som här sker är mycket grannlaga och därför måste det också få ta tid. Detta arbete är mycket integritetskänsligt. Om man som Stig Bertilsson reser krav på att den enskilda människans integritetsintresse skall tas till vara, bör man inte gå alltför snabbt fram, utan verkligen låta noggrannheten gå före hastigheten.

Som framgår av propositionen och utskottets betänkande pågår det ett fortlöpande arbete inom regeringskansliet som är mycket omfattande. Utskottsmajoriteten anser att det inte är nödvändigt med något särskilt uttalande av riksdagen i denna fråga.

När det gäller frågan om myndigheternas försäljning av personuppgifter, finns det också vissa gemensamma nämnare mellan partierna i riksdagen. Mot bakgrund av den undersökning som DOK lät göra kan vi konstatera att omfattningen av myndigheternas försäljning överdrivits av många. Detta har även Stig Bertilssons partikamrater i data- och offentlighetskommittén erkänt. Trots att undersökningen inte var så omfattande, var vi dock alla överens om att en uppstramning ändå kunde anses påkallad.

Vi delar statsrådets uppfattning, att en sådan uppstramning kan åstadkommas redan inom ramen för gällande bestämmelser. En korrekt tolkning av nuvarande bestämmelser leder fram till att en statlig myndighet inte får sälja personuppgifter utan stöd i lag. En myndighet kan inte själv, utan prövning av statsmakterna, besluta om försäljning. Riksdagen skall självfallet ha möjlighet att ta ställning till myndigheternas försäljning. Ur konstitutionell synvinkel bör det dock i första hand vara regeringens sak att bestämma om verksamheten hos underställda myndigheter. Riksdagen kan ingripa precis när den vill om regeringen inte skulle göra en riktig avvägning mellan olika intressen.

Det framgår av den reservation som Stig Bertilsson talade om att vi tycks vara överens om att DOKs förslag i detta sammanhang inte kan ligga till grund för ett beslut. Remissinstanserna hade alltför stora invändningar.

Utskottets majoritet ställer sig därför bakom regeringens förslag om ett

förtydligande av 7 § i datalagen, som får till följd att försäljning inte får ske av uppgifter ur personregister utan särskilt stöd.

Utskottet har på s. 14, 15 och 16 i betänkandet utförligt angivit vad som skall gälla i detta fall. Jag kan upplysa Stig Bertilsson om att om det visar sig att det behövs ytterligare riktlinjer på detta område, kan det finnas skäl att reglera detta i verksförordningen, vilket också klart och tydligt uttrycks i propositionen.

I DOK var vi alla eniga om att begränsa personnummeranvändningen, men inte på vilket sätt som det skulle ske. Två förslag utarbetades. Det ena innebar en komplettering av datalagen. Det andra utformades som en särskild fristående lag.

Förslaget om en särskild personnummerlag, som de tre borgerliga partierna nu har gjort till sitt, blev hårt kritiserat av remissinstanserna. Det stora flertalet och de verkligt tunga remissinstanserna stannade för kompletteringsförslaget.

De borgerliga partiernas ställningstagande är mycket anmärkningsvärt. Nu kan ni inte längre hävda att ni är vilseledda. Med berått mod är ni beredda att försvaga datainspektionens ställning och att anta ett lagförslag, vars konsekvenser närmast är oöverblickbara.

Mot denna bakgrund vill jag ställa några frågor till Stig Bertilsson:

Har ni ifrån de tre borgerliga partierna gjort någon totalanalys över konsekvenserna av ert lagförslag? Om så är fallet, är ni beredda att redovisa dem?

Om er särskilda personnummerlag antas, kan ni ange vad totalkostnaderna då blir?

Om det mot förmodan skulle bli en borgerlig regering efter valet, kommer ni då att försöka att få igenom denna lag?

Hur förhåller sig personnummerlagen till datalagen? Jag tycker att Stig Bertilsson, som försökte framställa sig som så duktig och framåt i datapolitiska frågor, borde klara ut denna fråga.

Jag påstår, Stig Bertilsson, att den utformning som lagen har fått gör det möjligt, såvitt jag kan förstå, att kringgå den på ett sätt som jag tror att ni knappast kan ha förutsett.

Den föreslagna lagen kriminaliserar användningen av personnummer. Den som bryter mot lagen kan straffas med böter eller fängelse upp till ett år. Vid tillämpningen är det därför särskilt viktigt att veta vad som i lagen menas med begreppet personnummer.

I lagen som Stig Bertilsson talar så varmt för hänvisas till folkbokföringslagen. I den lagen står det att personnummer anger födelsetid och innehåller födelsenummer och, lägg märke till, kontrollsiffra. I folkbokföringslagen sägs vidare att födelsetiden anges med sex siffror, två för året, två för månaden och två för dagen, i nu nämnd ordning. Födelsenumret består av tre siffror, och den näst sista siffran är udda för män och jämn för kvinnor.

Som förslaget är utformat är personnummerlagen alltså bara tillämplig på just detta sätt att identifiera personer. Andra kanske snarlika sätt att identifiera människor faller däremot utanför lagens tillämpningsområde. Det innebär alltså att personnummerlagen inte gäller uppgift om födelsetid och födelsenummer, dvs. personnummer utan kontrollsiffra. Men födelsetid och

födelsenummer kan i och för sig användas också för samkörningar med sådana register som får ha personnummer. På det viset vågar jag påstå, Stig Bertilsson, att lagen blir ett slag i luften.

Lagen skulle också kunna kringgås genom att man i stället för kontrollsiffra, dvs. den sista siffran i personnummret, anger det tal som siffran svarar mot med bokstäver.

Man kan också tänka sig att de siffror som finns i ett personnummer skrivs i en annan ordning än den som folkbokföringslagen föreskriver. En sådan rad med siffror är inte personnummer, Stig Bertilsson, i lagens mening. Om man känner till i vilken ordning siffrorna är angivna kan man faktiskt förstå vilket personnummer som avses. Genom ett särskilt program kan man även få en dator att förstå detta. Frågan är om ett sådant förfarande kommer att bli straffbelagt eller inte. Jag tycker att Stig Bertilsson skall svara på den frågan. Lagens ordalydelse tyder närmast på att så inte blir fallet. I de magra förarbetena till lagförslaget kan man inte hämta någon ledning i denna fråga.

Fru talman! Det finns värre exempel än detta. Jag ser emellertid att min taletid börjar närma sig sitt slut, men jag skall gärna återkomma till denna punkt. Det som jag har sagt visar helt klart att det lagförslag som de tre borgerliga partierna står bakom är så ihåligt och svagt att det faktiskt vore närmast en skam om en lagstiftande församling skulle anta det.

Jag yrkar därför bifall till hemställan i konstitutionsutskottets betänkande 11 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 146 STIG BERTILSSON (m):

Fru talman! Kurt Ove Johansson tyckte att jag framstod som duktig och framåt i dessa frågor. Jag tror inte att jag skall slicka i mig alltför mycket av detta beröm. Jag är inte heller säker på att Kurt Ove Johansson menade detta. Däremot är det väl alldeles klart, och det tycker jag att den här debatten visar, att det här ändå handlar om en grundläggande skillnad om hur man ser på enskilda människors rätt till integritet, enskilda människors rätt att få ha en privat och egen sfär.

Kurt Ove Johansson säger att man inte skall skynda alltför långsamt i dessa frågor om man vill skydda integriteten. Jag kan i alla fall konstatera att utvecklingen inom detta område har gått oerhört snabbt under senare år. Och under tiden som den gör det tycker Kurt Ove Johansson, såvitt jag förstår, att man skall sitta still och egentligen inte göra någonting. Socialdemokraterna är i alla fall inte på något sätt beredda att ta tag i dessa frågor. Jag måste säga att de diffusa och luddiga uttalanden i stil med att man kan använda personnummer om det finns andra skydd och att man skall försälja personnummer när det finns särskilt stöd för det inte ger någon tilltro till att socialdemokraterna vill ha en ändring till stånd i det här fallet.

Kurt Ove Johansson är mycket kritisk mot det förslag till ny lag om användning av personnummer som data- och offentlighetskommittén lade fram. Såvitt jag vet lade kommittén fram två förslag utan att ta ställning. Socialdemokraterna har förordat det ena, och de borgerliga partierna har förordat det andra förslaget. Eftersom det under kommitténs arbete inte fördes fram någon kritik mot detta förslag från socialdemokraternas sida, kan jag inte förstå annat än att Kurt Ove Johansson nu efteråt på ett ganska an-

märkningsvärt sätt mycket kraftigt nedvärderar det arbete som kommittén och dess sekretariat gjorde.

Vi har nu sagt att vi går vidare med denna särskilda lag. Vi har sagt att vi tycker att de anmärkningar som har riktats mot den är berättigade. När detta har rättats till vill vi införa denna lag. Vi säger i vår reservation att den bör träda i kraft den 1 januari 1992.

Anf. 147 KURT OVE JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag tycker att det hade varit bättre om Stig Bertilsson i stället för att komma med ytterligare oklarheter hade försökt svara på de frågor som jag har ställt. Jag tycker i och för sig som Stig Bertilsson att förslaget till den särskilda lag som ni står bakom kanske är det viktigaste att diskutera här i kväll. Jag har alltså påvisat att detta lagförslag har enorma brister. Och jag vågar påstå att det egentligen inte kan ligga till grund för ett förståndigt beslut. Konsekvenserna t.ex. för datainspektionen skulle bli förödande. Jag tror att jag vågar påstå att ett antagande av denna lag skulle sabotera datainspektionens arbete, eller också skulle de som tar ansvaret för en sådan lag tvingas anställa ett stort antal tjänstemän som skulle göra det möjligt för datainspektionen att klara av de arbetsuppgifter som man har.

Stig Bertilsson har, trots att han har använt så många minuter, inte kunnat klara ut ens frågan om på vilket sätt som den här särskilda lagen förhåller sig till datalagen. Jag tycker att Stig Bertilsson skall klara ut detta, eftersom detta är en central fråga. Jag påstår att om ni får igenom denna lag kommer ni t.ex. att åsidosätta 6 § i datalagen. Jag tror också att ni kommer att åsidosätta 18 § i datalagen. Jag vågar påstå att man med en sådan personnummerlag försvagar den nuvarande datalagen.

Jag måste säga att jag tycker att det är oförsvarligt att tre borgerliga partier, som gör anspråk på regeringsmakten och anser sig vilja driva datafrågorna på ett seriöst sätt, tar så lättvindigt på en fråga som att föreslå en sådan datalag.

Lagrådet, för att ta ett annat exempel, har inte gjort någon som helst analys av hur denna personnummerlag förhåller sig till datalagen. Det är också ett mycket viktigt moment.

Nu har Stig Bertilsson ytterligare ett inlägg. Ta då i ärlighetens namn och klara ut dessa fyra frågor som jag har ställt.

Anf. 148 STIG BERTILSSON (m):

Fru talman! I ena stunden räknar Kurt Ove Johansson upp ett antal paragrafer i datalagen som vår nya datalag skulle strida mot. I andra stunden säger han att om man skall klara av detta får man anställa ett mycket stort antal tjänstemän, eftersom man annars inte kommer att kunna ta konsekvenserna av en ny datalag.

Kurt Ove Johansson brukar ju normalt inte vara rädd för att anställa tjänstemän. Därför förstår jag i och för sig inte den kritiken. Jag kan emellertid lugna Kurt Ove Johansson genom att säga att innan den här lagen införs, om vi nu får möjlighet att göra det, kommer vi att beakta den kritik som Kurt Ove Johansson nu framför, och som också har framförts i andra samman-

hang. Det kommer att göras ytterligare analyser. Och det tror jag faktiskt att vi hinner med innan vi inför denna lag.

Även om vi tar den tiden på oss, Kurt Ove Johansson, kommer vi att kunna visa att vi agerar snabbare än socialdemokraterna har lyckats med under många år när det gäller att skydda enskilda människors integritet i datasammanhang.

Anf. 149 KURT OVE JOHANSSON (s):

Fru talman! Låt mig korrigera Stig Bertilsson på en punkt. Vi har nu i princip haft sex år av socialdemokratiskt styre sedan de borgerliga partierna lämnade ifrån sig regeringsmakten. Jag tror att jag vågar påstå att data- och offentlighetskommitténs fem betänkanden – vars förslag regeringen i stort sett till punkt och pricka har genomfört, åtminstone de flesta av dem – visar, som jag sade i mitt inledningsanförande, att den regering som nu har regeringsansvaret har ett stort intresse för datafrågor och en ambition att åstadkomma en bra datalag.

Men jag tycker att Stig Bertilsson, som nu skall inleda sitt arbete i den nya utredningen, skall titta litet grand på vad den borgerliga regeringen åstadkom mellan 1976 och 1982. Jag är övertygad om att den studien, vid en jämförelse med vad socialdemokraterna har uträttat på dataområdet under samma tid, kommer att göra herr Bertilsson mycket besviken.

Jag har ställt fyra frågor och det är beklagligt att han inte har lyckats klara ut en enda av dessa. Han vet tydligen inte vilka ekonomiska konsekvenser ett sådant här lagförslag skulle kunna få. Jag lovar Stig Bertilsson att jag, när vi börjar vårt utredningsarbete, skall visa på kostnadskonsekvenserna. Jag tror att Stig Bertilsson kommer att bli ganska färggrann i ansiktet när han ser konsekvenserna av detta.

Ni föreslår ju en lagstiftning. Då kan man inte komma efteråt, sedan lagen är genomförd, och börja göra en massa konsekvensutredningar. I vanliga fall, i utskottet, brukar ni ständigt och högt skrika om nödvändigheten av konsekvensutredningar innan man antar ett lagförslag. Nu lanserar Stig Bertilsson helt plötsligt ett nytt sätt att tänka. Först skall vi anta ett lagförslag, sedan skall man göra konsekvensutredningar. Jag vågar säga att det verkligen är att börja i fel ände.

När jag nu ser att Stig Bertilsson begär ordet igen, uppmanar jag honom att svara på mina fyra frågor. De är så centrala, att om man lägger fram ett lagförslag, borde man kunna svara på dessa fyra frågor som jag har ställt. Kan man inte det, tror jag att man gör klokast i att avstå från att begära ordet.

Anf. 150 STIG BERTILSSON (m):

Fru talman! Kurt Ove Johansson vet mycket väl att jag inte här kan ge de detaljsvar som han efterlyser i debatten. Det har han nog alldeles klart för sig. Det tror jag faktiskt. Han vet att vi inte kan klara ut alla de konsekvenserna i just den här debatten.

Däremot, Kurt Ove Johansson, hinner vi faktiskt studera konsekvenserna av våra förslag till lagstiftning innan det blir fråga om ett ikraftträdande. Där

håller vi en konsekvent linje. Vi ser ingen anledning att ändra i det resonemanget, Kurt Ove Johansson.

Anf. 151 KURT OVE JOHANSSON (s):

Fru talman! Det är precis det jag har sagt hela tiden. Jag har ställt frågor, men ni kan inte svara på frågorna. Jag vet naturligtvis varför. Anledningen är att man inte har gjort de konsekvensutredningar som man bör göra innan man bestämmer sig för att genomföra en lagstiftning.

Men det som är intressant, fru talman, är att det lagförslag som Stig Bertilsson har pratat sig varm för har blivit totalt sönderskjutet av remissinstanserna. De tunga remissinstanserna, och datainspektionen är en av dem, har klart sagt ifrån att på den grund som förslaget nu vilar kan man inte anta ett särskilt lagförslag. Man vet inte ens hur en sådan här lag står i förhållande till datalagen. 6 § försvagas, 18 § försvagas, och Stig Bertilsson ler. Det kan man naturligtvis göra. Men detta är fruktansvärt allvarligt när man gör anspråk på att företräda ett parti som tillvaratar den personliga integriteten mer än något annat parti.

Jag vill påstå att det är tvärtom. Slåss man för den här lagen försvagar man datalagen. Då slåss man inte för en bättre personlig integritet för den enskilda människan. Därför vill jag för min del avsluta den här debatten med att säga att slutintrycket kanske blir något annat. Om det finns någon skillnad mellan Stig Bertilsson och mig är det den skillnaden att socialdemokratin står på människornas sida, för en personlig integritet. Stig Bertilsson står för en politik som skulle försvaga datainspektionens möjligheter att tillvarata den enskilda människans intressen beträffande integriteten.

Anf. 152 STIG BERTILSSON (m):

Fru talman! Kurt Ove Johansson har inte upptäckt att flera andra remissinstanser har varit positiva till vårt lagförslag. Det har inte varit någon förödande gemensam kritik. Det har också funnits positiva remissinstanser. Dessutom har vi sagt att vi accepterar och tycker att de förändringar som lagrådet efter sin granskning har föreslagit är rimliga. Det är det grundläggande i detta resonemang.

När Kurt Ove Johansson sedan avslutar med att säga att moderaterna skulle vara det parti som i motsats till socialdemokraterna inte står på den enskildes sida när det gäller integriteten, överlåter jag faktiskt åt den intresserade allmänheten att själv bedöma detta.

Anf. 153 KURT OVE JOHANSSON (s):

Fru talman! Snälla Stig Bertilsson, lagrådet förfinar lagtexten. Men lagrådets förslag, utifrån de förutsättningar som jag nu har anfört, gör inte saken ett dugg bättre. Lagrådet har inte gjort någon konsekvensutredning av hur det här lagförslaget ställer sig i förhållande till datalagen. Man har bara rättat till de lagtekniska brister som förelåg när ni gick till lagrådet med detta lagförslag. Men alla de brister som jag har pekat på, och jag skulle kunna peka på många fler, är fortfarande kvar.

Begär gärna ordet igen, men svara då på de frågor som jag har ställt!

Anf. 154 STIG BERTILSSON (m):

Fru talman! Jag konstaterar bara, avslutningsvis för min del, att anledningen till att vi är beredda att anta det här lagförslaget är att det finns sådana brister i den nuvarande lagstiftningen att en förändring måste komma till stånd. Det bortser Kurt Ove Johansson alldeles uppenbart ifrån.

Anf. 155 KURT OVE JOHANSSON (s):

Fru talman! Det bortser inte Kurt Ove Johansson ifrån och det bortser inte heller den socialdemokratiska regeringen ifrån. Stig Bertilsson skall själv ingå i en utredning som har förberetts i två år. Skälet till denna utredning är att man skall förnya och göra en ordentlig datalag. Man har alltså inte förbisett någonting. Det Stig Bertilsson vill göra är att med sitt lagförslag försvaga den datalag som vi för närvarande har. I stället för att fortsätta att prata om lagförslaget borde Stig Bertilsson ta rättelse. När det har gått galet, skall man naturligtvis erkänna det, även om det svider i skinnet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 27 mars.)

16 § Presstöd

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1990/91:KU29 Presstöd (prop.1990/91:100 delvis).

Anf. 156 HANS NYHAGE (m):

Fru talman! Riksdagen beslutade förra våren att presstödet skall omfatta tre stödformer, nämligen driftstöd, utvecklingsstöd och distributionsstöd. Beslutet innebar bl.a. att driftstödet till hög- och medelfrekventa tidningar i fortsättningen skall grundas på upplaga, i stället för på pappersförbrukning, något som rimligen måste vara en bättre och riktigare metod att beräkna stödet. Nu gällande stödordning är endast inne på sitt andra tillämpningsår, varför anledning för närvarande inte finns att vidta några förändringar i utformningen.

Moderata samlingspartiet delar uppfattningen om att presstödet har en viktig uppgift att fylla när det gäller att motverka tidningsdöd och lokala monopolsituationer på tidningsområdet. Det är naturligtvis mycket angeläget att alternativa utbud tryggas på detta viktiga område. Vi anser att presstödet i icke oväsentlig grad hittills har uppnått sitt syfte.

Vi moderater ställer oss alltså bakom de tre angivna stödformerna och medverkar således till att anslag skall utgå. Vi anser emellertid att det är nödvändigt att visa återhållsamhet, inte bara när det gäller kostnadsökningar utan också rörande nuvarande kostnader, på det här området precis som på alla andra områden, inte minst i en ansträngd ekonomi. Vi föreslår därför att anslaget till driftstödet skärs ned med 20 % i jämförelse med det som föreslås i budgetpropositionen. Vi är övertygade om att denna besparing av statsanslaget kan göras, utan att syftet med stödet därför äventyras.

Några besparingar beträffande utvecklingsstödet och distributionsstödet föreslår vi således inte. I sammanhanget vill jag erinra om vad vi i vår kommittémotion har anfört beträffande utvecklingsstödet, nämligen att det är angeläget att följa dess utveckling i relation till en återgång till en lånefond för pressinvesteringar.

Fru talman! Ett enhälligt utskott föreslår – och detta skall jämföras med budgetpropositionen – ett par viktiga förändringar. Det gäller dels reglerna för utvecklingsstödet till dagspressen, dels utgivningen av taltidningar.

Beträffande reglerna för utvecklingsstödet säger utskottet att stöd till gemensamma tryckeriinvesteringar skall kunna utgå om minst en av de samverkande tidningarna uppbär årligt driftstöd. Detta innebär att även tidningar med begränsat driftstöd skall kunna omfattas av utvecklingsstödet. Så är ju för närvarande inte fallet. Utskottet tillstyrker därmed en moderat motion.

När det gäller stödet till taltidningar har regeringen föreslagit att utgivningen av 50 dagstidningar som taltidningar skall ses som ett slutmål för utbyggnaden i detta sammanhang. Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande, att 50 taltidningar endast skall utgöra ett delmål och att utgivningen därför bör fortsätta. Vi anser att det behövs en fortsatt utveckling på detta synnerligen viktiga område.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation nr 1, som moderaternas och folkpartiets representanter i utskottet har undertecknat.

Anf. 157 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Målet för presstödet skall vara att skapa bredd och mångfald, att ge läsarna valfrihet, att garantera en allsidig debatt och en fri opinionsbildning samt att förstärka och fördjupa den svenska demokratin.

Om man sedan tittar på resultatet, måste man tyvärr konstatera att presstödet endast i begränsad omfattning har varit framgångsrikt när det gäller att förhindra informationsmonopol och en koncentration inom pressen.

För hur har det blivit? Jo, av 0,5 miljarder kronor går hälften till tre tidningar. En tredjedel går till Malmö – till tidningen Arbetet och till Skånska Dagbladet. 18 tidningar har en och samma ägare och får hälften av presstödet. Presstöd utgår till tidningar som har en hushållstäckning om både 75 och 85 %.

För att undvika missförstånd i den fortsatta debatten vill jag redan nu säga att vi har uttryckt oss slarvigt i vår motion när det gäller presstödets framtid, vilket kan ge upphov till feltolkningar. På något ställe talar vi om en total nedtrappning. Men vårt yrkande handlar alltså om en successiv nedtrappning, vilket framgår av hemställan. I ett första steg, anser vi, bör en nedskärning med 20 % kunna göras. Detta skriver vi i reservation nr 1, som jag härmed yrkar bifall till.

Det kan dock hända att presstödet också i sin nuvarande form helt skall förändras för att de syften skall kunna uppnås som jag har redovisat i inledningen. Det gäller ju att komma till rätta med de avarter som nu finns och att i stället stimulera till en sund press.

För att få ett bra beslutsunderlag har vi begärt en konsekvensanalys. En sådan efterlystes också i direktiven till dagstidningskommittén och i remiss-

svaren bl.a. av SPK. Men det har regeringen inte brytt sig om. Man är tydligen inte ett dugg intresserad av att skattebetalarnas pengar används så effektivt och rationellt som möjligt. Regeringen är bara intresserad av att med centerns hjälp få så mycket pengar som möjligt till den socialdemokratiska maktapparaten.

Det är ju inte fråga om några fattiga nödlidande tidningsägare. Det socialdemokratiska partiet och LO äger hälften var av A-pressen – ägare som mycket väl kunde ha tagit sitt ägaransvar och garanterat tidningarnas fortbestånd, om man nu var angelägen om att ge läsarna valfrihet. På tio år har det tillsammans blivit inte mindre än 3 miljarder kronor till de här ägarna!

Utformningen av presstödet har haft mycket långtgående strukturella effekter på dagstidningsbranschen, vilket tydligt framgår av en rapport som civilekonom Cecilia Stenshamn nyligen har lagt fram vid Näringslivets mediainstitut. Många tidningar har anpassat sig till rådande regler med det enda syftet att få så mycket som möjligt i bidrag.

Ett av de allvarligaste felen med de olika bidragskonstruktionerna är att de har skapat ett kroniskt beroende och att de inte har något som helst incitament när det gäller att göra verksamheten lönsam. Med fog kan man påstå att presstödet, som detta hittills har varit konstruerat, gynnar olönsamma tidningar på bekostnad av effektivt skötta sådana. Tyvärr finns det ingenting som tyder på att den nya konstruktionen skulle ha en annan effekt.

En annan märklig företeelse är bestämmelserna om driftstöd för editioner – dvs. när en specialupplaga av en tidning ges ut på annan ort. Hur detta stöd har hanterats har också uppmärksammats av dagstidningskommittén som skriver att specialdefinitionerna av vad som betraktas som edition, har fått en sådan utformning att de i sin tur gett upphov till följdverkningar, vilka måste betraktas som tämligen tvivelaktiga.

Vidare skriver kommittén att en strävan hos en tidningsledning att anpassa verksamheten efter presstödsreglernas utformning torde sålunda i flera fall ha lett till redaktionella dispositioner som knappast varit ett uttryck för en normal journalistisk materialvärdering utan i stället får hänföras till vederbörande tidnings behov av att uppnå en viss kvantitet "eget stoff".

Ytterligare en allvarlig effekt är att presstödet fungerar som en bromskloss för en förändring och modernisering av tidningsproduktionen. En oerhört snabb modernisering och effektivisering kan följas i andra delar av världen. Men i Sverige har vi knappt kommit i gång i det avseendet.

I den ekonomiska situation som vi nu befinner oss i och där nedskärningar görs på mycket angelägna områden är det, anser vi i folkpartiet liberalerna, utmanande att låta ett ineffektivt och kostnadsuppdrivande system fortsätta helt ograverat.

Det finns alltså all anledning att ompröva nivån och utformningen beträffande presstödet, som skall stimulera till en klok hantering av våra skattepengar samt medverka till den teknikförändring som är nödvändig och till att målen – det gäller då alltså att få bredd och mångfald, en allsidig debatt och en fri opinionsbildning – kan uppnås. Man skall inte förledas att tro att demokratin blir bättre, mer utvecklad och fullödig, bara för att man med mer än 10 kr. av våra skattepengar subventionerar varenda exemplar av en fådagarstidning.

Jag skulle vilja fråga Kurt Ove Johansson om han verkligen tycker att det är riktigt att hälften av presstödet skall gå till tre tidningar. Garanteras en mångfald när en tredjedel av presstödet går till två tidningar i Malmö? Och garanteras medborgarna verkligen en allsidig debatt och en fri opinionsbildning när 18 tidningar har en och samma ägare och får hälften av presstödet?

Fru talman! Som framgår av det aktuella betänkandet reserverar vi oss till förmån för en uppräkning av stödet till lättläst litteratur. Jag yrkar således bifall också till reservation nr 4.

Anf. 158 BO HAMMAR (v):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 3 och 4 samt i övrigt till utskottets hemställan i betänkandet.

Jag måste säga att jag inte kunde låta bli att skratta när jag hörde Ylva Annerstedt. Äntligen har jag fått en förklaring till den språkliga innovationen "total nedtrappning" och till vad den betyder när det gäller presstödet. På två eller tre utskottsmöten har jag försökt att få en förklaring från folkpartiet till vad detta med en total nedtrappning av presstödet egentligen innebär. Är det en folkpartistisk synonym till "ett avskaffande av presstödet"? Först i dag har jag alltså fått ett svar på den frågan. Ylva Annerstedt har ju nu upptäckt att man har använt sig av en felaktig formulering. Det är inte en total nedtrappning som avses, utan man avser en successiv nedtrappning. Jag har, som sagt, frågat på flera utskottsmöten vad som menas. Jag har sagt att det skall framgå av betänkandet om man menar att det skall vara ett avskaffande.

Jag vet inte om det handlar om folkpartiets lättvindiga sätt att behandla svenska språket eller om det handlar om ett vittnesmål om folkpartiets totala okunnighet om presspolitiska frågor. Jag tycker att det senare skulle vara mera illavarslande. Men jag misstänker att det förhåller sig på det sättet. I folkpartiet vet man ju inte riktigt vad det är man talar om när det gäller presstödsfrågor.

Ylva Annerstedt säger t.ex. att det finns ett slags parallellitet när det gäller å ena sidan de tidningar som är effektivt skötta och som inte uppbär presstöd – icke presstödsberoende tidningar är alltså effektiva – och å andra sidan presstödstidningar, som är ineffektiva. Det finns ingen sådan koppling, tvärtom. Det är ofta så, att mycket vinstrika tidningar som tjänar stora pengar, inte alls drivs effektivt. Det är monopoltidningar som kan kosta på sig en ganska orationell drift och inte alls har tagit till vara den moderna tekniken. Å andra sidan finns det tidningar som uppbär presstöd och har det svårt men som har använt presstödet för att i hög grad effektivisera sin verksamhet. Det finns över huvud taget ingen sådan koppling som folkpartiet här talar om.

Fru talman! Den svenska pressen befinner sig nu i sin kanske djupaste kris på många år. Det är många tidningar som nu ligger illa till. Det gäller många A-presstidningar men även en hel rad borgerliga tidningar, bl.a. Svenska Dagbladet. En orsak är den katastrofala annonskonjukturen, som har inneburit mycket stora inkomstminskningar under det senaste året.

Jag råkade häromdagen träffa Svenska Dagbladets chefredaktör, Bertil Torekull, som berättade för mig vilka problem Svenska Dagbladet har med

enorma bortfall av annonsintäkter. Det gäller för övrigt också Dagens Nyheter men Svenska Dagbladet är naturligtvis mera sårbart.

Många tidningar är i dag verkligen på fallrepet. Hans Nyhage, skulle ni moderater få igenom ert förslag – det vet ni att ni inte får; det är ett förslag som Gustaf von Platen på Svenska Dagbladet och många andra har bl.a. polemiserat mot – kommer Svenska Dagbladet att dö. Jag fruktar att Svenska Dagbladet ändå befinner sig i en mycket svår situation och jag är rädd för att tidningen inte kommer att klara sig. Jag hoppas att den kommer att klara sig, för jag vill ha en mångfald av röster i den svenska pressen.

Ni kommer med en mängd lättvindiga förslag som kommer att få allvarliga konsekvenser för mångfalden och öppenheten i den svenska pressen. Ni gör det dessutom i en situation när vi kommer att införa TV-reklam. Vi har redan TV-reklam från rymden som i hög grad påverkar tidningspressen. Till detta skall alltså läggas den katastrofala annonskonjunkturen. Som bekant lever tidningarna i hög grad på annonser. I detta läge kommer ni helt mekaniskt dragande med en minskning på 20 %.

Mina vänner, ni vet inte vad ni talar om, hoppas jag. Eller också vet ni vad ni talar om, och då är jag rädd, för då tar ni medvetet en likriktning och en ytterligare monopolisering av den svenska pressen. Det vill jag inte vara med om.

Anf. 159 HANS LEGHAMMAR (mp):

Fru talman! I likhet med Bo Hammar tycker jag att presstödet är mycket viktigt och centralt för den svenska opinionsbildningen. Utan mångfald i pressen och utan möjligheter att i olika organ kunna uttrycka sin vilja oavsett om man tillhör en grön, röd eller blå rörelse, befarar tryckfriheten och opinionsbildningen att beskäras ordentligt.

Det är däremot inte utan smärta som vi från det gröna hållet gör våra budgetar, där vi tar med de stora belopp som det här handlar om. Vi tycker dock att det är oerhört viktigt och centralt att tillskjuta pengar för att få en vitalisering av debatten. Dess värre står väl inte alla tidningar för detta. Men den mångfald som ändå finns i intresseinriktningar i tidningar gör att vi tycker att det är viktigt att stödja detta. Skulle man dra undan möjligheterna, som folkpartiet och moderaterna nu med raska tag försöker göra, är vi rädda för att den fria opinionsbildningen kommer att få det ännu svårare än i dag.

Man kan inte låta bli att förvånas över det flummiga språkbruk som folkpartiet använder sig av i sina motioner. Man vet tydligen inte själv vad man menar med successiv eller total avtrappning. Det är emellertid skönt att vi har fått ett besked i dag, eftersom vi inte har kunnat få det under utskottssammanträdena. Det kan vara bra att man vet vad man talar om i sina egna motioner och att man kan förklara det när det ställs raka frågor i utskottet. Det var ännu mer oroväckande i de diskussioner vi hade i utskottet, än vad vi har fått reda på i dag av Ylva Annerstedt.

Jag vill ta upp en punkt som ingen har nämnt här, nämligen den förändring som utskottet har gjort när det gäller taltidningar. Regeringen har i propositionen gått ifrån utskottets tidigare fastställda linjer. Vi rättade till detta i full enighet i utskottet, och jag ser med tillfredsställelse att så har gjorts.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till reservation nr 4. Den handlar om en

uppräkning av stödet till lättläst litteratur och LL-stiftelsen, som jag tycker är mycket viktig och central för att även de som har svårt att läsa och är förståndshandikappade får del av det tryckta ordet och kan följa med i debatten och utvecklingen i det svenska samhället eller världssamhället över huvud taget.

Anf. 160 KURT OVE JOHANSSON (s):

Fru talman! Svenskarna är ett läsande folk. Sverige tillhör de fyra länder i världen där man läser mest tidningar. Läsundersökningar som gjorts visar att nio av tio svenskar regelbundet läser en dagstidning ungefär en halv timme varje dag. Det är faktiskt en siffra som stått sig genom åren.

Det är också mycket intressant att kunna konstatera att våra dagliga tidningar trots ökad konkurrens från andra medier har lyckats med att hålla sina ställningar. Uvecklingen av främst nya etermedia har hittills inte nämnvärt rubbat dagspressens positioner på läsarmarknaden. Att det förhåller sig så beror naturligtvis på att vi i Sverige sedan många år har ett väl fungerande statligt stöd till pressen.

Låt oss därför än en gång slå fast att våra dagstidningar alltjämt är det centrala mediet för den debatt som håller demokratin levande. Det var därför med stor tillfredsställelse som vi konstaterade att en betydande majoritet här i riksdagen för ungefär ett år sedan ställde sig bakom regeringens presspolitiska proposition, som byggde på dagstidningskommitténs förslag. Där finns ett nytänkande, Ylva Annerstedt, som syftar till att göra det möjligt för svensk press att utvecklas i ett samhälle med hårdnande mediakonkurrens.

Syftet med statens insatser på mediaområdet är att värna om våra grundläggande demokratiska friheter, främst informations-, åsikts- och yttrandefriheterna. Mångfalden inom dagspressen är en omistlig del av detta.

Tyvärr finns det de som inte vill värna dessa grundläggande friheter fullt ut. Moderaterna och numera också folkpartiet tillhör dem. För moderaterna är mångfalden inom dagspressen stötande, om man skall tro vad de själva skriver. Att moderaterna tycker så är inte häpnadsväckande. De har sedan länge hävdat den uppfattningen.

Häpnadsväckande, Ylva Annerstedt, är däremot folkpartiets, sedan ett år tillbaka, totalt förändrade synen på presstödet. Med hull och hår och mer därtill har folkpartiet svalt moderaternas reaktionära presspolitiska syn. I folkpartiets Sverige har pressens mångfald inte längre någon tyngd.

Vem hade kunnat tro att folkpartiet liberalerna så snabbt skulle sälla sig till det fria ordets dödgrävare?

Många tidningar, underströk Bo Hammar, kämpar i dag med stora ekonomiska problem. Botten har gått ur annonsmarknaden. Januari månad blev en svart månad för dagspressen. Annonsraset fortsatte. Med en volymminskning på nära nog 15 spaltkilometer blir inkomstbortfallet hisnande.

Att som folkpartiet och moderaterna lägga ytterligare sten på börda genom att skära ned driftstödet med 20 % som en första etapp, skulle vara rena dödsstöten för många betydande tidningar och pressröster i demokratins tjänst. Tillsammans står folkpartiet och moderaterna för en ansvarslös presspolitik. Så tycker numera också många av era partivänner ute i samhället som har stor kunskap om pressens betydelse i ett demokratiskt samhälle.

Många anser att presstödsdebatten är vulgär i många hänseenden. Jag delar den uppfattningen. Folkpartiet har faktiskt med sin partimotion lyckats bäst med att göra denna vulgärdebatt till sin. Påståenden – som Ylva Annerstedt var inne på – om att presstödet snedvrider konkurrensen saknar täckning.

Det selektiva stödet, dvs. driftstödet, utgör endast några få procent av dagspressens samlade intäkter. Sakligt sett kan det därför inte hävdas att konkurrensen därigenom snedvridits.

Att som folkpartiet gör i sin motion hävda att dagspressens mångfald inte skulle vara lika viktig när vi har så mycket växande mediautbud i form av radio, kabel- och satellit-TV m.m. tillhör inte heller en seriös debatt.

Skulle man tillämpa de förslag som folkpartiet har lagt fram i sin motion skulle det få oerhörda negativa konsekvenser. Det finns, Ylva Annerstedt, en person med stor kunskap i pressfrågor. Den personen har beskrivit den situation som skulle uppstå därest er partipolitik skulle bli gällande. Den mannen heter Gustaf von Platen. Det är inte vilken person som helst. Det är en f.d. chefredaktör på Svenska Dagbladet men en mycket kunnig person i pressfrågor. Han skriver så här, och det skulle kunna bli scenariet av folkpartiets presspolitik. Jag citerar Gustaf von Platen:

"Stockholm med bara DN till frukostbrickan, med Svante Nycander som politisk rikstyckare, Arne Ruth som kulturgeneral – styrd av ingen utom vänstergänget på den ena sidan – och Sven-Ivan Sundqvist som marmeladfrallans ende börs- och företagsanalytiker, läst av alla, betvivlad av mången, emotsagd av ingen, detta är för många en mardröm." Det är så sant som det är sagt.

Det som för Gustaf von Platen är en mardröm är för folkpartiet liberalerna en politisk målsättning. Borde inte detta mana till eftertanke och en omprövning av folkpartiets presspolitiska linje, Ylva Annerstedt?

Jag skall inte begära som jag gjorde i den tidigare debatten att Ylva Annerstedt skall svara på den frågan i dag. Begrunda den i stället och ge mig ett genomtänkt svar när vi möts i en presspolitisk debatt nästa gång!

En annan myt som Ylva Annerstedt var inne på är myten om tidningar som växer fast i sitt presstöd och inte produceras rationellt. Den myten kan också avlivas. Jag kan försäkra Ylva Annerstedt att de undersökningar som gjorts under 80-talet visar att myten just är en myt och saknar substans. Jag skall gärna se till att Ylva Annerstedt får ta del av dessa undersökningar.

Moderaterna finner i sin motion det stötande att man i dagens ekonomiska situation inte sparar på presstödet. Sett från den utgångspunkten framstår det som mycket egendomligt att man inte angriper den verkligt stora stödkakan till pressen. Värdet av momsbefrielsen och annonsreduktionen – och nu tycker jag att Ylva Annerstedt alltså skall lyssna – var drygt 1 500 milj.kr. 1989. Det paradoxala är: ju mera marknadsintäkter ju mera subvention.

Varför föreslår inte folkpartiet och moderaterna i sin huggsexa om miljonerna till dagstidningarna att göra ingreppen på den stora kakan som jag talade om? Här finns ju minst tre gånger så stort utrymme för sparnit. Det skulle kunna göras utan att mångfalden inom dagspressen blir lidande.

Att ta ett stadigt spargrepp i det stöd som ger Dagens Nyheter och Expres-

sen och några rika moderata tidningar många sköna miljoner vore väl inte så farligt. Dagens Nyheter dör inte av att mista några miljoner.

Vi kanske skulle kunna ena oss här redan i kväll, Hans Nyhage, jag och Ylva Annerstedt, om att de förstatidningar som inte behöver ekonomiskt stöd skall slippa momsbefrielse och annonsskattereduktion. Detta för att leva upp till moderaternas motionskrav om att det måste anses som stötande i dagens samhällsekonomiska läge att några besparingar här inte sker.

Min fråga till moderaterna och folkpartiet blir därför: Är ni beredda i en framtid att pröva sådana åtgärder? Då skall jag gärna ställa upp.

Regeringens proposition förra året som byggde på dagstidningskommitténs betänkande innefattade ett nytänkande inom presstödet som kan vidareutvecklas. Mycket återstår att göra för att effektivisera tidningarnas produktion. Dagspressen har det mesta ogjort, det kan jag hålla med om, åtminstone när det gäller rationell arbetsorganisation.

Presstödet har från första början stått på en solid politisk grund. Förhoppningsvis kommer höstens val inte att ändra på detta. Samhället behöver en livskraftig dagspress och dagspressen behöver samhällets stöd. Ett väl fungerande presstöd är en garanti för mångfald och ett värn för demokratin. Det är värden som vi skall slå vakt om. Vi socialdemokrater kommer att göra det med all den kraft som vi förmår.

Anf. 161 HANS NYHAGE (m):

Fru talman! Kurt Ove Johansson tar till brösttoner i den ena debatten efter den andra här i kväll betonande sin egen förträfflighet och andras eländiga dålighet.

Det finns ett ord som heter ödmjukhet, Kurt Ove Johansson.

Kurt Ove Johansson har uppenbarligen inte läst vår motion. Han har uppenbarligen inte tagit del av vårt ställningstagande i konstitutionsutskottet. Han har heller inte lyssnat på vad jag sade i mitt anförande för en stund sedan. På annat sätt kan man inte tolka hans utfall mot oss moderater.

Vi har gått med på, utan förändringar, anslaget till distributionsstöd och anslaget till utvecklingsstöd. Vi har gått med på 360 milj.kr. av föreslagna 440 milj.kr. till driftstödet. De ca 80 milj.kr. som vi sparar betyder total död för allt vad press heter om man skall tolka Kurt Ove Johansson. Det är just de sista 80 miljonerna som betyder allt. De tidigare 360 miljonerna betyder inte någonting i sammanhanget. Begriper inte Kurt Ove Johansson själv hur ihåligt det resonemang som han för är?

Vi har klart och tydligt markerat att vi ställer oss bakom stödet till pressen och vi har också tagit ställning till att anslag skall utgå till pressen, men vi har i ett kärvt ekonomiskt läge ansett att det var nödvändigt att spara även på detta område, liksom på alla andra områden.

Jag kanske kan tillåta mig att jämföra med skallet från Kurt Ove Johansson och socialdemokraterna när det gällde anslaget till knattefotbollen för några år sedan. Det innebar en besparing på 50 milj.kr. Nu drabbas hela idrotten av Kurt Ove Johansson och hans parti med besparingar på 500 milj.kr.

Jag tycker att man skall var litet försiktig innan man på detta sätt tar till

brösttoner som Kurt Ove Johansson har gjort i kväll. Försök att förklara varför 360 milj.kr. inte betyder någonting, men 440 milj.kr. betyder allt.

Anf. 162 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Kurt Ove Johansson sade att syftet med presstödet är att värna om vår yttrandefrihet och att mångfalden är en omistlig del av vår demokrati. Jag instämmer helt och fullt med Kurt Ove Johansson.

Jag tycker att det presstöd som vi skall ha skall främja just dessa mål. Problemen, Kurt Ove Johansson, är att detta icke är fallet i dag. Hälften av de 500 miljonerna går till tre tidningar och en tredjedel går till Malmö. Det här är väl inte någon mångfald och en fri debatt och opinionsbildning? Vi menar att presstödet får se annorlunda ut om det skall uppfylla de mål som var avsikten från början.

Konkurrensen har inte snedvridits, säger Kurt Ove Johansson vidare. Visst har den det. Det finns ett antal rapporter som visar detta. Jag citerade ett par av dem. Jag rekommenderar Kurt Ove Johansson att läsa rapporterna.

Det är också en myt, säger Kurt Ove Johansson, att tidningarnas teknikutveckling skulle ha bromsats upp på grund av presstödet. Men det är inte sant. I Sverige går teknikutvecklingen på detta område långsammare än på de flesta andra håll, och det beror på utformningen av det presstöd som vi har. Detta säger också företrädare för branschen.

Kurt Ove Johansson var själv med på Gotland för ungefär ett år sedan, när företrädare för de tidningar vi besökt sade just det. En av dem sade så här: "Tidningsbranschen i Sverige har varit sämre än i andra länder när det gäller att utnyttja den nya teknikens rationaliseringsvinster. Möjligen kan det bero på att det inte har varit nödvändigt på grund av det generösa presstödet att ständigt bevaka sina kostnader och ta till vara teknisk utveckling." Det här redovisas också i det flertal rapporter som är gjorda på området.

Det är symptomatiskt också att Kurt Ove Johansson höjer rösten när det gäller att försöka förklara bort det faktum att den socialdemokratiska pressen får en så stor del av det presstöd som vi har. Han svarade inte på en enda av de frågor jag ställde. Tycker Kurt Ove Johansson att det är riktigt att tre tidningar skall ha halva presstödet? Tycker Kurt Ove Johansson att mångfalden garanteras, när en tredjedel av presstödet går till två tidningar i Malmö?

Anf. 163 BO HAMMAR (v):

Fru talman! Låt mig direkt kontra med en fråga till Ylva Annerstedt när det gäller de tre storstadsområdena.

I Göteborg har vi en situation där familjen Hjörne är ensam ägare av dagspressen, allt annat är dött och utslaget. Vill Ylva Annerstedt ha en situation där familjen Wahlgren är ensam i Malmö och familjen Bonnier är ensam i Stockholm? Det är ju den situationen ni försöker provocera fram med era förslag. Det blir effekten av förslagen.

Sedan kan man diskutera spridningen av presstödet, men de tre storstadsområdena är ur opinionsbildningssynpunkt väldigt viktiga. Ett område är redan överlämnat till en enda familj. Ylva Annerstedt tycker att också Storstockholm och Stormalmö skall överlämnas till varsin familj. Jag är inte

överens med henne om det, och jag kan icke förstå att hennes inställning är ett uttryck för liberal öppenhet och liberal mångfald.

Sedan vill jag ställa en fråga till Hans Nyhage. Han säger att distributionsstödet rör vi inte – 80 miljoner tror jag att det är. Nej, tacka för det! Distributionsstödet tillfaller ju i allt väsentligt de stora och rika tidningarna. Lejonparten av det stödet går inte till de tidningar som går med underskott, de svaga tidningarna. Lejonparten går till de rika tidningarna – Dagens Nyheter och en rad förstatidningar.

Det är väl rätt naturligt att till de rika må vara givet och av de fattiga må tagas. Det är en gammal moderat paroll.

Anf. 164 KURT OVE JOHANSSON(s):

Fru talman! Hans Nyhage frågade om jag har läst moderaternas motion. Ja, det har jag naturligtvis gjort. Det är därför jag är så fruktansvärt upprörd. Jag vet ju att botten har gått ur annonsmarknaden och att tidningarna har förlorat en väldig massa av sina inkomster. Att i det läget ytterligare lägga sten på börda med en 20 % neddragning av presstödet är att ta död på de tidningar som har det svårast i samhället.

Sedan har jag sagt till Hans Nyhage att visst är jag beredd att diskutera besparingar. Men varför kan vi inte då diskutera besparingar där det är lättast att göra dem utan att det drabbar mångfalden? Som jag sade i mitt inledningsanförande, tillfördes tidningarna år 1989 genom befrielsen från moms och lättnaden på annonssidan ungefär 1 500 milj.kr. Det är tre gånger mer än det belopp som själva presstödet utgör i propositionen.

Varför inte gå med på mitt förslag? Låt oss pröva tanken om vi inte borde ge oss på den stora kakan på 1 500 milj.kr., något som i och för sig naturligtvis kommer att drabba tidningar som Expressen, Dagens Nyheter och en del rika moderata tidningar men inte skulle drabba de tidningar som vi vill ha kvar för åsiktsfrihetens och mångfaldens skull. Det är ju det som är den principiella skillnaden i jämförelse med den nedskärning som ni nu föreslår.

Ylva Annerstedt vill ha svar på den fråga hon ställde om presstödet och de tre tidningarna. Jag tror att jag skulle kunna ge Ylva Annerstedt ett bra svar som hon kunde fundera över i sin studerkammare. Hur mycket får Dagens Nyheter av de 1 500 miljoner som jag pratar om? Jo, 1989 fick Dagens Nyheter 198 milj.kr. som en direkt subvention från samhällets sida. Expressen fick samma år 181 milj.kr.

Lägger man ihop det här, innebär det att Dagens Nyheter och Expressen tillsammans fick 380 milj.kr. Det skall jämföras med att A-pressgruppens 20 tidningar erhöll ett direkt presstöd på 370 miljoner, alltså 10 milj.kr. mindre. Är inte detta någonting att betänka, Ylva Annerstedt?

Anf. 165 HANS NYHAGE (m):

Fru talman! Jag är alldeles på det klara med att Kurt Ove Johansson inte kan tänka sig att göra besparingar, vare sig på det här området eller på andra områden. Det är typisk socialistisk politik. Hade vi haft en ordentlig ekonomisk politik under de senaste åtta eller snart nio åren och inte den eländiga tredje vägens ekonomiska politik, hade förutsättningarna för alla företag, inkl. tidningsföretagen, varit helt andra än vad de är i dag.

Kurt Ove Johansson vill också ändra på tidningarnas reklamskatteregler. Han vill med andra ord straffa de tidningsföretag som lyckas sälja annonser. Om man skulle genomföra de ändringar som Kurt Ove Johansson vill ha, skulle det dessutom bli ett krångel och kineseri utan motstycke. Kurt Ove Johansson vill, förmodar jag, höja reklamskatten från nuvarande 4 till 10–11 %. Han vill ta bort fribeloppet. Reklamskatten har redan höjts en gång från 3 till 4 %.

Att Kurt Ove Johansson är inne på skattehöjningar är alldeles uppenbart, men om han inbillar sig att skattehöjningar löser landets inkl. tidningarnas ekonomiska problem, då är Kurt Ove Johansson mer ute och reser än vad man kunde ana.

Anf. 166 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Kurt Ove Johansson anstränger sig hela tiden att tala om andra tidningar än om dem som står socialdemokraterna nära, och det må vara honom obetaget att göra det. Men det är ju ändå så att på tio år har det slussats mer än 3 miljarder kronor till de socialdemokratiska tidningarna.

Jag skulle vilja fråga Kurt Ove Johansson, om han inte någon gång har ställt sig frågan varför det går så dåligt för de socialdemokratiska tidningarna. Det måste ju finnas ett skäl till att folk väljer att köpa och läsa de andra tidningarna på orten än de socialdemokratiskt styrda tidningarna. På många orter har socialdemokraterna den politiska makten. Det bör alltså finnas en majoritet av socialdemokrater på de orterna. Varför köper de inte de socialdemokratiska tidningarna?

Anf. 167 KURT OVE JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag utgår ifrån att ingen som har lyssnat på den här debatten kan påstå att jag har pratat bara om socialdemokratiska tidningar. Jag har stått här som talesman för alla de tidningar i samhället som behöver presstöd för att kunna överleva, därför att de gör ett arbete i demokratins tjänst.

Jag slåss ju lika mycket för Svenska Dagbladet, som får 50 milj.kr. varje år, som för andra tidningar som behöver presstöd för att kunna överleva. Så den beskyllningen kan inte Ylva Annerstedt fortsätta med.

Sedan säger Hans Nyhage att jag bara pratar om skattehöjningar och aldrig kan tänka mig att spara. Men jag har sagt till Nyhage två gånger att jag är beredd att ta upp en diskussion med er om hur vi skall kunna spara. Men då skall vi spara där det är lättast att spara utan att det drabbar mångfalden. Då skall man naturligtvis ge sig på det område där det finns tre gånger så stora möjligheter att spara, nämligen de 1 500 miljonerna som jag talade om förut.

Det som jag tycker är egendomligt, fru talman, är att Hans Nyhage och Ylva Annerstedt reagerar därför att 20 stycken A-presstidningar som behöver det får 370 milj.kr. i presstöd. Men att två tidningar, Dagens Nyheter och Expressen, får samhällssubventioner med 10 miljoner mer, trots att de ekonomiskt går bra och med vinst, det är väl ingenting, tycker Ylva Annerstedt.

Det vore väl ändå rimligt, om man begriper någonting om mångfald och tidningar, att ta min utsträckta hand och diskutera de 1 500 miljonerna.

Anf. 168 OLLE SVENSSON (s):

Fru talman! Detta är sista gången jag har tillfälle att delta i en debatt om presstödet. Jag har deltagit i denna debatt i årtionden. Jag har också deltagit i det utredningsarbete som har föregått presstödet och dess införande.

Låt mig säga att jag tycker att vi har anledning att vara stolta över den massmediepolitik som vi står för här i Sverige. För det första innebär den att vi slår vakt om den redaktionella friheten. I det fallet skyddar vi tidningarna mot staten och statens ingripanden, något som man har oerhört tråkiga erfarenheter av i auktoritära länder. Det är mycket positivt att vi har en så liberal tryckfrihetslagstiftning. Jag är stolt över att vi detta år också skall besluta om en ny yttrandefrihetsgrundlag.

Men det är också oerhört positivt – detta vill jag starkt betona – att staten ställer sig på läsarnas sida och ökar tidningsläsarnas frihet att välja tidning. Jag vill säga till Ylva Annerstedt att de lågtäckningstidningar som får presstöd kämpar på en marknad, öppet mot förstatidningarna. Den som t.ex. i den här staden köper Svenska Dagbladet har gjort det i ett fritt val mellan t.ex. Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet. Staten ställer sig då på den läsarens sida, när man utformar presstödet så att denna valfrihet bevaras.

Tidningarna arbetar på två marknader, på läsarnas marknad och på annonsmarknaden. Det skall inte vara annonsörerna som skall strypa möjligheterna för läsarna att ha ett fritt val. Jag tycker att det är oerhört viktigt att Sverige, Norge och Finland, i motsats till många andra länder, med en sådan presspolitik har kunnat uppehålla en mångfald.

Jag har själv varit med om att utforma denna politik, och jag vill än en gång betona mångfaldens betydelse för demokratins funktioner. Vilka funktioner handlar det då om och varför är det så viktigt med mångfald? Jo, för det första därför att det är viktigt att vi har tidningar som förmedlar nyheter på ett allsidigt sätt. För det andra är det viktigt att vi har tidningar som kommenterar det politiska skeendet. För det tredje är det viktigt att vi har tidningar som är gårdvarar, som har en "watch dog"-uppgift, en kritisk granskande uppgift i det demokratiska samhället. Slutligen är det viktigt att vi har tidningar som svarar för funktionen att förmedla kontakter mellan grupper i det demokratiska samhället. Därför tycker jag att det är fel när man säger att det skall bli ett slut på den presspolitiken som har byggts upp här i Sverige. Jag tycker att det tvärtom finns anledning att slå vakt om den. Det innebär inte att man inte skall göra förändringar.

Vi har anledning att med stolthet se på en presspolitik som både värnar om friheten för den redaktionella verksamheten och läsarnas valfrihet.

Anf. 169 HANS NYHAGE (m):

Fru talman! Kurt Ove Johansson talar sig varm för besparingar på typiskt socialistiskt maner. De s.k. besparingar han föreslår och förordar är ingenting annat än skattehöjningar i kombination med krångel och kineseri. Men t.o.m. Kurt Ove Johansson borde väl ändå ha insett vart det har burit iväg med den högskattepolitik som det socialdemokratiska partiet och regeringen har drivit under alltför många år nu, vart det har burit iväg med företagsamheten i Sverige, inkl. pressen. Är verkligen konsekvenserna av högskattepolitiken någonting som vi har att åstunda? Vi måste ju tvärtom arbeta efter

den motsatta politiken, nämligen att sänka skattetrycket. Det är den politiken som vi moderater eftersträvar.

Återigen: När vi föreslår ett anslag på 360 miljoner i stället för 440 miljoner kan detta icke innebära en total död för pressen. Kurt Ove Johansson har inte givit mig besked om detta ännu – jag förutsätter att jag får det i hans nästa inlägg i debatten.

Med anledning av vad Olle Svensson hade att säga om pressens betydelse vill jag säga att vi alla är överens om hur oerhört viktigt det är med en obunden, fri press med mångfald. Det slår vi moderater verkligen vakt om.

Anf. 170 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Återigen skulle jag vilja ta upp frågan om mångfalden, som Kurt Ove Johansson talar sig så varm för. Jag instämmer helt med honom. Men tycker Kurt Ove Johansson verkligen att det är mångfald när en ägare får hälften av presstödet?

Vidare säger Kurt Ove Johansson att det skall göras indragningar för de tidningar som går bra. Jag skulle vilja fråga om det också gäller de s-tidningar som först lämnar miljoner i koncernbidrag till A-pressen och sedan får presstöd. Det är inte bara förstatidningar som får presstöd. Det är också tidningar som har en täckning av hushållen på 75–85 % som får presstöd. Sådana förhållanden måste väl få också Kurt Ove Johansson att tänka en tanke.

Som en kommentar till vad Olle Svensson sade skulle jag vilja peka på att tidningarnas roll i dag faktiskt är något annorlunda än för bara fem år sedan. I dag har vi inte något informationsmonopol någonstans. Vi får information från en lång rad sändare. Vi kan titta på uppåt 30–40 TV-kanaler. Vi har en stark fackpress, radio, närradio och lokalradio.

Tidningarna är inte längre den enda informationskällan. Det är inte heller främst tidningarna som står för nyheterna i dag. En allt mindre skala människor får sina nyheter från tidningarna. Där får man de kommentarer som är viktiga och intressanta och angelägna att slå vakt om.

Jag har talat om 20-procentiga besparingar i ett ytterligt bekymmersamt ekonomiskt läge. När vi drar ned på angelägna områden som vård och omsorg, de mest fundamentala behoven hos människor, får faktiskt också pressen se om sitt hus och göra de rationaliseringar som i mycket stor utsträckning återstår att göra. Jag har också talat för ett förändrat presstöd, ett presstöd som inte medverkar till ägarkoncentration och specialstöd till vissa ägarkonstruktioner.

Anf. 171 KURT OVE JOHANSSON (s):

Fru talman! Har man den uppfattningen som Ylva Annerstedt har, att tidningarna inte kommer med några nyheter, kan man naturligtvis förstå att folkpartiet skriver en sådan motion som partiet har gjort. De vill i princip successivt ta bort presstödet. Det är precis det scenario som Gustaf von Platen har varnat för, med tidningsmonopol och DN som det enda som står till buds vid frukostbordet.

Jag skall inte förlänga denna debatt mycket mer, men jag vill ändå säga några ord till Hans Nyhage. Jag tycker att det finns stor anledning för en

moderat pressdebattör som Hans Nyhage att noga lyssna på vad von Platen har skrivit. Han pekar t.ex. i sin artikel i Svenska Dagbladet i går på att det bland moderaterna finns många motståndare till presstödet. Men han frågar också om det är troligt att partiet, om man skulle leda en borgerlig regering, skulle rösta igenom en åtgärd som snabbt skulle beröva partiet den enorma tillgång som en visserligen obunden men dock moderat rikstidning med stor upplaga innebär. Han tror för sin del att den moderata partiledningen i det läget skulle var beredd att försvara ett presstöd.

Det som jag tycker är mest intressant är när von Platen skriver: "Näringslivet slutligen – finns inte där ett kompakt motstånd mot statliga subsidier? Förvisso. Å andra sidan har jag ett starkt minne av alla de näringslivets toppmän som jag lyssnat till under många år i Svenska Dagbladets styrelse.

Visst har de uttryckt åsikten att stödet bör avskaffas och Svenskan bör stå på egna kommersiella ben. Före sammanträdena och efter dem. Under diskussionerna på våra möten har däremot den stående – eller i vart fall ständigt återkommande – frågan varit: Hur går det med presstödet? Finns det nån chans att öka det? Det är väl ingen risk att det försvinner?"

Detta har alltså von Platen sagt. Klokt sagt. Tänk på det, Hans Nyhage, när vi möts om ett år i en ny pressdebatt.

Anf. 172 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Med en ytterligare diversifiering av informationen skulle vi också ha möjligheter att få färska lokala nyheter tidigt på morgonen – om inte socialdemokraterna var så negativa till en fri lokal TV. Vi skulle då kunna komplettera nyhetsutbudet på morgonen med den typen av information.

Jag vill återigen understryka att jag har talat för en successiv nedtrappning med 20 %, och jag har tidigare givit skälen härför. När man på alla andra angelägna områden i samhället måste dra ned, måste faktiskt också pressen göra det. Det finns fortfarande ganska mycket att göra när det gäller rationaliseringar och effektiviseringar, vilket ju också vitsordas av företrädare för branschen. Sverige har inte hängt med i den tekniska utvecklingen, och det är angeläget att Sverige gör det. Mångfald och fri opinionsbildning tillfredsställs faktiskt inte med den typ av presstöd som vi har i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 27 mars.)

17 § Beslut om fortsatt ärendebehandling den 27 mars

Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid arbetsplenum onsdagen den 27 mars.

18 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition

Motionerna
med anledning av prop. 1990/91:111 Sekretess inom och mellan myndigheter på vårdområdet m.m.
1990/91:K37 av Lars Werner m.fl. (v)
1990/91:K38 av Anders Björck m.fl. (m)
1990/91:K39 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö m.fl. (c)
1990/91:K40 av Barbro Westerholm (fp)
1990/91:K41 av Margitta Edgren (fp)
1990/91:K42 av Ylva Annerstedt (fp)

med anledning av prop. 1990/91:119 Särskilt kommunalt bostadstillägg till folkpension
1990/91:Sf35 av Mona Saint Cyr (m)
1990/91:Sf36 av Margareta Gard (m)
1990/91:Sf37 av Lars Werner m.fl. (v)
1990/91:Sf38 av Karin Israelsson m.fl. (c)
1990/91:Sf39 av Sten Svensson m.fl. (m)
1990/91:Sf40 av Ragnhild Pohanka m.fl. (mp)
1990/91:Sf41 av Bengt Westerberg m.fl. (fp)
1990/91:Sf42 av Marianne Carlström m.fl. (s)

19 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställts

den 20 mars

1990/91:172 av *Göran Engström* (c) till statsrådet Bengt Lindqvist om barnomsorgens utbyggnad:

Riksdagen har i flera sammanhang uttryckt behovet av snabb utbyggnad av barnomsorgen. Senast den 1 januari 1991 har också möjlighet öppnats för kommunerna att lämna statsbidrag till personalkooperativa barnstugor. Trots att detta är ett prioriterat område verkar myndigheternas agerande vara föga inriktat på att anpassa sig till riksdagens beslut.

Riksdagsbeslutet om de nya villkoren togs den 29 november 1990 och ändringen i statsbidragsförordningen kom från trycket den 17 december. Trots att regeländringen trädde i kraft den 1 januari hade socialstyrelsen så sent som i mitten av mars ännu inte lyckats få fram sina tillämpningsföreskrifter.

För att barnstugor som personalkooperativ skall få statsbidrag krävs utöver de villkor som ges i författningen dels att verksamheten är prövad och godkänd av länsstyrelsen, dels att den juridiska personen är registrerad och godkänd i samma instans, dels att yrkesinspektion och brandmyndighet har godkänt lokalerna från miljö- och brandskyddssynpunkt.

Förutsättningen för att ett personalkooperativ skall driva sin verksamhet

är att kommunen köper dess tjänster. Kommunen prövar härvid att verksamheten bedrivs enligt de intentioner som ges för barnomsorgen. Att härutöver ha en särskild prövning via länsstyrelsen framstår enbart som en byråkratisk klåfingrighet som bygger på ett grundläggande misstroende mot kommunerna inom socialstyrelsen.

För att en ekonomisk förening skall få bedriva sin verksamhet krävs att den är registrerad vid länsstyrelsen. Föreningen får således inte inleda sin verksamhet dessförinnan. Registreringsförfarandet tar i Stockholm – som har de svåraste problemen inom barnomsorgen – cirka nio månader. I många andra län är tiden minst sex månader.

Det bör enligt min mening vara möjligt att ersätta detta förfarande med smidigare procedurer. Exempelvis borde föreningen på samma sätt som aktiebolag eller handelsbolag under bildande kunna medges rätt att påbörja sin verksamhet så snart ansökan om registrering är inlämnad.

Det är självklart väsentligt att verksamheten drivs i ändamålsenliga lokaler. Visst mått och viss sans i denna prövning synes dock angelägen. Det förekommer t.ex. att berörd myndighet – yrkesinspektionen – ansett sig behöva göra förnyad prövning av verksamhet som har övergått från drift i kommunal regi i godkända lokaler till föräldrakooperativ. Vidare förekommer att lokaler som är godkända för skolans lågstadium plötsligt har underkänts när man velat använda delar av lokalerna för en med skolan integrerad förskoleavdelning.

Med anledning av det anförda vill jag fråga statsrådet Lindqvist:

1. Kan statsrådet redogöra för motiven till den långa beredningstiden för framtagande av tillämpningsbestämmelser för riksdagens beslut om statsbidrag till personalkooperativa barnstugor?
2. Vilka initiativ avser regeringen vidta för att beredningstiden för framtagande av tillämpningsbestämmelser i motsvarande situationer skall förkortas?
3. Är regeringen beredd att ta initativ till att det prövningsförfarande som sker av verksamheten vid personal- och föräldrakooperativ skall förenklas?
4. Avser regeringen medverka till förenklade ansöknings- och prövningsförfaranden vid bildandet av ekonomiska föreningar?
5. Avser regeringen medverka till förenklad tillståndsprövning i fråga om lokaler och arbetsmiljö i situationer där redan tidigare godkända lokaler överförs till annan huvudman?

1990/91:173 av *Roy Ottosson* (mp) till miljöministern om urskogar:

En naturskog i Norrbotten där hela 25 hotade växtarter finns planeras nu huggas ner av domänverket. Detta uppger organisationen "Steget före". Samma organisation har tidigare funnit hotade växtarter i andra naturskogar i Norrbotten, anmält förekomsterna till de berörda skogsägarna och myndigheterna, men ändå har skogarna i flera fall huggits ner. Så gott som varje vecka förstörs lokalerna för utrotningshotade växt- och djurarter!

De aktuella arterna är sådana som är knutna till gammal naturskog och

som inte överlever kalhyggesfasen i modernt skogsbruk. Avverkningarna innebär därför att de slås ut.

Enligt Bernkonventionen om skydd för växter och djur och deras livsmiljöer skall hotade arter och deras livsmiljöer skyddas. Sverige har skrivit på konventionen. Det borde innebära att nedhuggning av naturskogar med dokumenterat hotade växtarter inte skall kunna tillåtas i Sverige. Ändå har det nyligen skett, och ytterligare sådana nedhuggningar planeras av bl.a. det statliga domänverket.

Naturvårdsverket och skogsstyrelsen har upprättat listor på hotade växt- och djurarter i de svenska skogarna. Det har föregåtts av ett omfattande vetenskapligt arbete och inventeringar i hela landet under en lång tid. Dessa listor har publicerats i instruktiva böcker med bilder, instruktioner om vilken hänsyn som måste tas, förekomst och kartor osv. Omfattande informationsmaterial har tagits fram för skogsägare och skogsvårdsstyrelser. Kurser för såväl skogsägare som anställda i skogsföretag har sedan ett antal år hållits i ämnet. Just nu pågår kampanjen "Rikare Skog" i samma syfte. Behovet och vikten av att skydda hotade arter och deras miljöer måste alltså anses vara väl kända av alla berörda. Nedhuggning av skogar med dokumenterat hotade arter kan därför inte ursäktas – i synnerhet inte då de ansvariga dessutom fått en särskild dokumentation för de aktuella skogarna. Ändå huggs dessa skogar ner!

Det borde därför vara klarlagt att det krävs ytterligare åtgärder från regeringens sida såväl vad gäller lagstiftning som anvisningar till ansvariga myndigheter.

I sammanhanget har det statliga domänverket en speciell roll. Det är domänverket som i hög grad gör sig skyldigt till brott mot Bernkonventionen. Det är domänverket som går in och hugger ner urskogar och naturskogar med mycket stora skyddsvärden. Så är fallet när det gäller de fjällnära skogarna, och det gäller uppenbarligen även skogarna i Norrbottens inland. Det omvända borde i stället vara regel! Det är ju staten som har skrivit på Bernkonventionen och stiftat lagar för naturskydd, och då måste i rimlighetens namn även statens företag följa dessa krav.

Vad gör regeringen för att se till att domänverket tar sitt naturvårdsansvar? Vad gör regeringen för att se till så att domänverket inte skövlar ytterligare ur- och naturskogar med hotade arter i Norrbotten?

Är regeringen beredd att omgående ålägga länsstyrelserna att stoppa förstöringen av kända lokaler för utrotningshotade växter och djur?

Vad gör regeringen för att förhindra ytterligare nedhuggning av skogar som är oersättliga biotoper för hotade arter? Vad tänker regeringen göra i de nu aktuella fallen i Norrbotten?

Gäller Bernkonventionen till skydd för hotade växter och djur och deras livsmiljöer i Sverige?

20 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 19 mars

1990/91:474 av *Gudrun Schyman* (v) till statsrådet Anita Gradin om Indiens begäran om rättshjälp i Boforsaffären:

Det har snart gått ett år sedan den svenska regeringen mottog en indisk begäran om rättshjälp i Boforsaffären.

Ännu har inget svar lämnats till indiska regeringen.

Jag vill fråga statsrådet:

Är regeringen beredd att vidta åtgärder för att påskynda överlämnandet av den information i Boforsaffären som den indiska regeringen efterfrågade?

den 20 mars

1990/91:475 av *Alf Wennerfors* (m) till statsrådet Lena Hjelm-Wallén om biståndsmyndigheternas fältpersonal:

I budgetpropositionen 1990/91:100 bil. 5 (utrikesdepartementet) s. 74 säger föredragande statsråd:

"Utredningens förslag om att biståndsmyndigheterna själva skall få avgöra behov av fältrepresentation och finansiera denna inom sakanslagen tillstyrks av remissinstanserna. Jag instämmer i förslaget---".

Jag tror att statsrådets uttalande antingen är ett olycksfall i arbetet eller drabbat av "tryckfelsnisse". Frågan om hur personal skall finansieras har principiellt intresse för riksdagen. Huvudregeln är ju att personalkostnader – särskilt när det gäller fasta tjänster – skall finansieras över förvaltningsanslaget.

Vill statsrådet informera riksdagen om hur statsrådets uttalande på s. 74 i budgetpropositionen om finansiering av fältpersonal inom sakanslagen skall tolkas?

1990/91:476 av *Barbro Sandberg* (fp) till statsrådet Bengt Lindqvist om den tillfälliga föräldrapenningen:

En förälder har rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av barn om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete bl.a. i samband med sjukdom eller smitta hos barnet. Detta gäller dock under förutsättning att barnet är äldre än 240 dagar eller att barntillsynen är stadigvarande ordnad eller om barnet vårdas på sjukhus.

Nu är det tyvärr så att barn kan födas med en missbildning eller handikapp. Om barnet behöver behandling eller föräldrarna utbildning för att klara av att sköta barnet hemma har endast den ena föräldern rätt till föräldrapenning. Det är viktigt att båda föräldrarna i dessa fall ges möjlighet att dels få den utbildning som behövs för att ta hand om sitt barn, dels ges möjlighet att stödja varandra.

Vad avser statsrådet vidta för åtgärder för att underlätta för dessa föräldrar?

21 § Kammaren åtskildes kl. 22.50.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. ajourneringen kl. 14.18,
av talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 15.05,
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 74 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.52,
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 14 § anf. 141 (delvis) och
av första vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Torsdagen den 21 mars

1 § Justering av protokoll 1
2 § Hänvisning av ärenden till utskott 1
3 § Förnyad behandling av ärende om köp av persontrafik på järnväg 1
Trafikutskottets betänkande 1990/91:TU33
Debatt
Hugo Bergdahl (fp)
Rune Thorén (c)
Viola Claesson (v)
Kjell Dahlström (mp)
Rolf Clarksson (m)
Beslut 5
4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 20 mars 6
Näringsutskottets betänkande NU23
Näringsutskottets betänkande NU24
Näringsutskottets betänkande NU26
Näringsutskottets betänkande NU27
Skatteutskottets betänkande SkU14
Beslut om samlad votering 8
5 § Anslag till åklagarväsendet 8
Justitieutskottets betänkande JuU15
Debatt
Göran Ericsson (m)
Ingbritt Irhammar (c)
Jan-Olof Ragnarsson (v)
Krister Skånberg (mp)
Bengt-Ola Ryttar (s)
Beslut fattades efter 6 §
6 § Anslag till domstolsväsendet 15
Justitieutskottets betänkande JuU16
Debatt
Britta Bjelle (fp)
Birgit Henriksson (m)
Ingbritt Irhammar (c)
Jan-Olof Ragnarsson (v)
Krister Skånberg (mp)
Göran Magnusson (s)
(forts. 8 §)
Ajournering 26
Återupptagna förhandlingar 26

7 § Muntliga frågor till statsråd ... 26
Talmannen (välkomstanförande)
Globala miljöfrågor ... 26
Ingbritt Irhammar (c)
Utrikesminister Sten Andersson (s)
Rasism och invandrarfientlighet ... 27
Hans Göran Franck (s)
Statsrådet Odd Engström (s)
Öppna arbetslösheten ... 27
Carl Bildt (m)
Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin (s)
Kurdernas befrielsekamp ... 28
Ragnhild Pohanka (mp)
Utrikesminister Sten Andersson (s)
Hjälp till utländsk valuta ... 29
Birgit Friggebo (fp)
Statsrådet Odd Engström (s)
Provsprängningar vid Novaja Zemlja ... 29
Sten-Ove Sundström (s)
Utrikesminister Sten Andersson (s)
"Skattemässig vårdagjämning" ... 29
Hugo Hegeland (m)
Finansminister Allan Larsson (s)
Öresundsbron ... 30
Rolf L Nilson (v)
Kommunikationsminister Georg Andersson (s)
Budgetunderskott ... 31
Ivar Franzén (c)
Finansminister Allan Larsson (s)
Statligt ägande ... 31
Anne Wibble (fp)
Finansminister Allan Larsson (s)
Bidragsberoendet ... 32
Bo Lundgren (m)
Statsrådet Odd Engström (s)
Finansieringen av Öresundsbron ... 33
Kjell Dahlström (mp)
Kommunikationsminister Georg Andersson (s)
Inlandsbanan ... 34
Viola Claesson (v)
Kommunikationsminister Georg Andersson (s)
Medlemskap i EG ... 34
Jan-Erik Wikström (fp)
Utrikesminister Sten Andersson (s)
ECU-anknytning ... 34
Lars Tobisson (m)
Finansminister Allan Larsson (s)

Arbetsmarknaden i glesbygd 35
Ewa Hedkvist Petersen (s)
Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin (s)
Samhall 36
Börje Hörnlund (c)
Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin (s)
Bron över Södertälje kanal 37
Ylva Annerstedt (fp)
Kommunikationsminister Georg Andersson (s)
Talmannen (avslutningsanförande)
Ajournering 37
Återupptagna förhandlingar 37
8 § Anslag till domstolsväsendet (JuU16, forts. från 6 §) 38
Beslut 38
Justitieutskottets betänkande JuU15
Justitieutskottets betänkande JuU16
9 § Anslag till kriminalvården 39
Justitieutskottets betänkande JuU17
Debatt
Jerry Martinger (m)
Andre vice talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen)
Lars Sundin (fp)
Ingbritt Irhammar (c)
Jan-Olof Ragnarsson (v)
Krister Skånberg (mp)
Birthe Sörestedt (s)
Yvonne Sandberg-Fries (s)
Sven-Olof Petersson (c)
Beslut (mom. 1 och 3) 64
Beslut om uppskjuten votering 64
10 § Böter 64
Justitieutskottets betänkande JuU10
Debatt
Göran Ericsson (m)
Lars Sundin (fp)
Gunilla André (c)
Björn Ericsson (s)
Krister Skånberg (mp)
Beslut skulle fattas den 27 mars
Ajournering 69
Återupptagna förhandlingar 69
11 § Anslag till patentväsendet, m.m. 69
Lagutskottets betänkande LU15
Debatt
Martin Olsson (c)
Elisabeth Persson (v)
Gösta Lyngå (mp)

Rolf Dahlberg (m)
Inger Hestvik (s)
Beslut skulle fattas den 27 mars
12 § Anslag till bokföringsnämnden, m.m. 83
Lagutskottets betänkande LU17
Beslut skulle fattas den 27 mars
13 § Vissa anslag till bostads- och planadministrationen m.m. 83
Bostadsutskottets betänkande BoU10
Debatt
Bertil Danielsson (m)
Erling Bager (fp)
Rune Evensson (s)
Beslut skulle fattas den 27 mars
14 § Anslag till allmänna samlingslokaler och till icke-statliga kulturlokaler m.m. 86
Bostadsutskottets betänkande BoU11
Debatt
Bertil Danielsson (m)
Elving Andersson (c)
Jan Strömdahl (v)
Kjell Dahlström (mp)
Hans Göran Franck (s)
Kjell-Arne Welin (fp)
Beslut skulle fattas den 27 mars
15 § Offentlighet, integritet och ADB 96
Konstitutionsutskottets betänkande KU11
Debatt
Stig Bertilsson (m)
Hans Leghammar (mp)
Kurt Ove Johansson (s)
Beslut skulle fattas den 27 mars
16 § Presstöd 105
Konstitutionsutskottets betänkande KU29
Debatt
Hans Nyhage (m)
Ylva Annerstedt (fp)
Bo Hammar (v)
Hans Leghammar (mp)
Kurt Ove Johansson (s)
Olle Svensson (s)
Beslut skulle fattas den 27 mars
17 § Beslut om fortsatt ärendebehandling den 27 mars 118
18 § Bordläggning 118
19 § Anmälan om interpellationer
1990/91:172 av Göran Engström (c) om barnomsorgens utbyggnad 119
1990/91:173 av Roy Ottosson (mp) om urskogar 120

20 § Anmälan om frågor
1990/91:474 av Gudrun Schyman (v) om Indiens begäran om rättshjälp i Boforsaffären 122
1990/91:475 av Alf Wennerfors (m) om biståndsmyndigheternas fältpersonal 122
1990/91:476 av Barbro Sandberg (fp) om den tillfälliga föräldrapenningen 122

gotab 98447, Stockholm 1991